

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı

EDEBİYATIN MAGAZİNSEL BOYUTUNUN LİSE
ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ
TUTUMU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Murat HAKTANIR

Yüksek Lisans Tezi

VAN-2010

Van, 2023

EDEBİYATIN MAGAZİNSEL BOYUTUNUN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DİLİ VE
EDEBİYATI DERSİ TUTUMU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Murat Haktanır

2023

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı

EDEBİYATIN MAGAZİNSEL BOYUTUNUN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK
DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ TUTUMU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

THE EFFECT OF THE MAGAZINE DIMENSION OF LITERATURE ON THE
ATTITUDES TO TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS LEARNED
IN HIGH SCHOOL

Murat HAKTANIR

Prof. Dr. Murat ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2023

Onay Sayfası

Murat HAKTANIR tarafından, Prof. Dr. Murat ÖZTÜRK danışmanlığında hazırlanan “Edebiyatın Magazinsel Boyutunun Lise Öğrencilerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Tutumu Üzerindeki Etkisi” başlıklı bu çalışma, 07/09/2023 tarihinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 18/08/2023 tarihli ve 2023/43-2 sayılı kararı ile Prof. Dr. Murat ÖZTÜRK Başkanlığında, Doç. Dr. Mustafa KAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL Jüri Üyeliğinde oluşturulan Tez Savunma Jürisi huzurunda savunularak Jüri tarafından Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri kapsamında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

UYGUNDUR

...../...../2023

Prof. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

Öz

Bu araştırmada magazinsel edebiyat öğretiminin lise öğrencilerinin edebiyat dersine yönelik tutumuna etkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılan bu çalışmada nitel ve nicel yöntemlerin bir arada yer aldığı keşfedici sıralı karma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda ön test son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılırken nitel kısmında görüşme kullanılmıştır. Araştırma kapsamında verileri toplamak için Veyis (2015) tarafından geliştirilen ilgi, önem, kaçınma ve bilgi alt boyutlarını barındıran toplamda 27 maddelik” Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından geliştirilen yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Van ilinde 11. sınıfta okuyan 20’si deney grubu 20’si de kontrol grubu olmak üzere toplam 40 öğrenci oluşturmaktadır. Kontrol grubuna geçerli ders müfredatı anlatılmış, deney grubuna ise seçilen sekiz sanatçının hayatının; sanat anlayışına ve eserlerine etkisi birer haftalık (toplam sekiz hafta) eğitim planıyla anlatılmıştır. Araştırmada nicel verilerin analizinde SPSS programı kullanılarak yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda magazinsel edebiyat öğretiminin lise öğrencilerinin edebiyat dersine yönelik tutumlarını olumlu anlamada farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yazarların eser yazma süreçlerinin arka planında yaşadıkları ilginç olayların anlatımının edebiyat dersine olan ilgiyi artırdığıyla ilgili öğrenciler görüş bildirmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: magazinsel edebiyat, edebiyat dersi, tutum.

Abstract

In this research, the effect of teaching magazinsel literature on the attitude of high school students towards the literature course was examined. In this study conducted for this purpose, the discoverer sequential hash method, in which qualitative and quantitative methods are combined, was used. In the quantitative dimension of the research, the pre-test post-test control group experimental pattern was used, while the interview was used in the qualitative part. In order to collect data within the scope of the research, a total of 27 items (Attitude Scale for Turkish Literature Course), which contains the sub-dimensions of interest, importance, avoidance and knowledge developed by Veyis "2015". In addition, the structured interview form developed by the researcher was used. In addition, the structured interview form developed by the researcher was used. The 20 ' experimental group, which reads the study group of the research in the 11th grade in the province of Van in the 2022-2023 academic year, constitutes a total of 40 students, including 20 ' control group. The curriculum valid for the control group was described, and the life of eight artists selected for the experimental group; The effect on the understanding of art and its works is explained by the weekly (eight weeks total) training plan. In the research, it was done using the SPSS program in the analysis of quantitative data. Content analysis was used in the analysis of qualitative data. As a result of the research, it was determined that teaching magazinsel literature differs in understanding the attitudes of high school students towards the literature course. In addition, students expressed their opinions about the expression of interesting events that the authors experienced against the background of their writing processes increased the interest in the literature course.

Keywords: magazinish literature, literature lesson, attitude.

Teşekkür

Tezimin her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen ve bana destek olan, her zaman olumlu yaklaşımı ile bana güç veren, her konuda beni yönlendirip motive eden, bilgisi ve tecrübesiyle bana çok şey katan, çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Murat ÖZTÜRK hocama, sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma sürecinde görüş ve önerileriyle beni yönlendiren, bana destek veren tez izleme jüri üyeleri Doç. Dr. Mustafa KAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL'e teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde bana fikirleriyle ve bilgileriyle destek olan değerli dostlarım Dr. Öğr. Üyesi Emrah KULTAS ve Yusuf VURAN'a teşekkür ederim.

Son olarak tez yazım sürecinde benden desteklerini esirgemeyen ve sürekli beni motive eden eşime ve bu süreçte ihmal ettiğim oğluma canı gönülden teşekkür ederim.

İçindekiler

Öz	i
Abstract.....	ii
Teşekkür	iii
İçindekiler.....	iv
Tablolar Dizini	vi
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini	viii
Bölüm 1 Giriş	1
Problem Durumu.....	2
Araştırmanın Sayıltıları	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Araştırmanın Amacı	4
Bölüm 2 Kavramsal Çerçeve.....	7
Edebiyat Eğitimi	9
Tutum	11
Magazinsel Edebiyat.....	16
Edebiyat Kuramları	52
Bölüm 3 Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Teknikleri.....	55
Anlatım Teknikleri	56
Bölüm 4 Yöntem	107
Araştırmanın Modeli.....	107
Çalışma Grubu.....	108
Evren ve Örneklem	109
Veri Toplama Araçları	109
Verilerin Toplanması.....	111
Bölüm 5 Bulgular.....	115
Nitel Bulgular	115
Nicel Bulgular.....	121
Bölüm 6 Tartışma Sonuç ve Öneriler	124
Sonuç ve Tartışma.....	124
Öneriler.....	126
Kaynaklar	129
Ekler.....	136

EK-A: Etik Komisyonu Onay Bildirimi.....	136
EK-B: Etik Beyanı	138
EK-C: Tutum Ölçeği İzni	139
EK-D: Türk Edebiyatı Dersi Tutum Ölçeği	140
EK-E: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	141

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Edebiyat Dersine ve Dersin Önemine Yönelik Düşünceler Hakkında Öğrencilerin Görüşleri</i>	115
Tablo 2 <i>Yazarların Hayatını Öğrenme İsteği ve Yazarlarla İlgili Araştırma Hakkında Öğrencilerin Görüşleri</i>	117
Tablo 3 <i>Magazinsel Bilgilerin Ders Tutumuna Etkisi, Magazinsel Bilgilerin Yazarlarla Özdeşim Kurmaya Etkisi ve Magazinsel Bilgilerin Kalıcılığa Etkisi Hakkında Öğrencilerin Görüşleri</i>	119
Tablo 4 <i>Ön-Test ve Son-Test Puanlarının Normal Dağılıp Dağılmadığına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları</i>	121
Tablo 5 <i>Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları</i>	122
Tablo 6 <i>Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Son Test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları</i>	122
Tablo 7 <i>Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları</i>	123
Tablo 8 <i>Deney Grubu Öğrencilerinin Ön test ve Son Test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları</i>	123

Şekiller Dizini

Şekil 1. Keşfedici sıralı desen aşamaları.....	107
--	-----

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

Akt.: Aktaran

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

N: Kişi sayısı

P: Anlamlılık düzeyi

Sd: Serbestlik derecesi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

Ss: Standart sapma

T: t testinin simgesi

TTK: Talim Terbiye Kurulu

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama

vd.: Ve diğerleri

Bölüm 1

Giriş

Güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın insanlığın ilk dönemlerinden beri, her yerde ve her zamanda varlığını sürdürmesi, bizlere onun insana özgü vazgeçilmez bir ihtiyacı karşıladığını düşündürmektedir. Fonetik sanatlardan olan edebiyatı icra eden sanatçıların şöhretleri nispetinde özel hayatları da zaman zaman ilgi çekici olmuştur. *“Edebiyatın bu özelliğini, insanın sanat yapma varlık şartına bağlayanların da olduğu bilinmektedir. Edebî eser, dille gerçekleşen güzel sanat ürünüdür.”* [Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2011].

Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğrencilere ulusal kimlik, tarih, ortak kültür, dil, sanat zevki gibi bilinçleri kazandırmanın yanında; öğrencilerde okuma, konuşma, yazma ve dinleme gibi dört temel beceriyi de geliştiren önemli bir derstir. Bu derse karşı öğrencilerde olumlu bir tutum geliştirilmesi son derece önemlidir.

Edebiyat gibi milletleri ayakta tutan, kültürün taşıyıcısı olan bir dersin öğrencilere sevdirmesi ve bu alana ilgi duymalarının sağlanması büyük önem taşımaktadır. Değişen dünya düzeninde teknolojinin hızlı gelişimi ve internet kullanımının gençler arasında yaygınlaşması eğitimde de derslerin öğrencilere anlatımında farklı anlayışların araştırılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Öğrencilerin ortaöğretimde haftalık en az beş ders saati olarak gördüğü edebiyat dersine karşı olumlu bir tutum geliştirmeleri ait oldukları topluma daha iyi adapte olmalarını sağlayacaktır.

Bir toplumu ayakta tutan ve ulusal bilinci içinde barındıran kültürün önemli taşıyıcılarından biri olan edebiyatın yeni kuşaklara sevdirmesi, bu konuda bir bilinç kazandırılması son derece önemlidir. Küresel bir köy haline gelen günümüz dünyasında farklı uluslarla etkileşimin çok hızlı olması birçok avantajın yanında büyük dezavantajlar da barındırmaktadır.

Gençlerin kültürel değerlerinden millet olma bilincini kazandıran unsurlardan hızla uzaklaştığı görülmektedir. Bu uzaklaşma kendini birçok alanda göstermeye başlamıştır, artık gençler kültürün en önemli taşıyıcısı olan ulusal dilden de uzaklaşmakta ve bu onların sanatsal yönlerinin gelişimini de etkilemektedir. Bu durumun önüne geçmek için gençlerin kimlik oluşturma süreci olan ortaöğretimde toplumun kültür mozaigi olan edebiyat dersinin öğrencilere sevdirmesi büyük önem

arz etmektedir. Eğer öğrenciler aracı dil olan edebiyat dersini kuru bilgilerin dikte edildiği bir ders olmaktan ziyade sanatsal bir zevk kaynağı; hayatın anlamlandırılmasında ve bu bağlamda kendilerini ve çevrelerini yeni bir bakış açısıyla yorumlayabilecek bir sanat olarak değeriendirirlerse Türk edebiyatı, onlar için sanatsal bir zevk ve mutluluk kaynağı olarak görülecektir. Bu durum da onların hem kendilerini hem de çevrelerinde olup bitenleri bu anlayışla yorumlayabilmesine yardımcı olacaktır. Öte yandan Edebiyatın sanatsal zevkinin farkına varmış bir birey hayatı çok yönlü olarak değeriendirebilme yetisini kazanıp sözcüklerin ve kavramların anlamsal boyutunun çağrışım gücünden yararlanarak hayatı estetik olarak yorumlayabilecektir.

Bu çalışmayla edebiyat dersinde öğrencilere geleneksel yöntemlerle dikte yoluyla aktarılmaya çalışılan bilgilerin dışında alternatif bir öğretim metodu olarak gördüğümüz, magazinsel edebiyat yöntemi kullanılarak öğrencilerin edebiyat dersine karşı tutumlarının olumlu yönde değışimi amaçlanmaktadır. Ülkemizde öğrencilerin edebiyat dersine ilgileri anlamında çalışmalar yapılmış olsa da bu çalışmalar daha çok bir tespit amacı taşımakta olup tutumun değışimini sağlayacak yöntemler kullanmaktan uzaktır. Bu çalışmada derse olan tutumun tespitinin yanı sıra bu tutumu etkileme amacı taşıyan bir öğretim metodu da uygulanacaktır. Böylece öğrencilerin magazinsel edebiyatla sanatçılar hakkında daha ilginç bilgiler öğrenmesi sağlanacaktır. Öğrenciler, yazarların eserlerini oluştururken hangi arka planın eser hazırlama sürecinde etkili olduğunu öğrenme fırsatı yakalamaları bu sayede edebiyat dersine olumlu bir tutum geliştirmeleri sağlanacaktır. Bu çalışmada yer verilen magazinsel bilgiler gerek internet ortamında gerekse kitaplarda geçen magazinsel bilgilerin ışığında derlenmiştir. Yazar odaklı kuram gereği sanatçının psikolojisinin ve içinde yaşadığı şartların eser yazma sürecini etkilediği düşünöldüğünden bu magazinsel bilgiler irdelenmiştir. Çalışmamızda yazar ve şairlerin özel hayatındaki bilgilerin doğruluğu ulaşılan kaynaklar nispetindedir. “Tamamen gerçekliği yansıtmaktadır”, gibi bir iddiadan uzaktır. Öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun olmayacak hiçbir bilgi öğrencilerle paylaşılmamıştır.

Problem Durumu

Teknolojinin ve görselliğin baş döndüren bir hızla geliştiiği günümüz dünyasında öğrencilerin ilgi ve tutumları popüler alanlara kaymakta olup geleneksele sırt çeviren, ona ilgi duymayan bir bakış açısı gelişmektedir. Küreselleşmenin getirdiği bilgiye hızlı

ulaşım, farklı kültür ve insanları tanımak arzusu bireyin içinde bulunduğu toplumu oluşturan dinamiklerden uzaklaşmasına hatta bu dinamikleri bayağı olarak görme tehlikesine yol açmaktadır. Popüler olanın peşine takılan ve ondan da hızlı bir şekilde sıkılıp yeni arayışlara giren bu çağın doyumsuzluğa ayarlı anlayışı elbette insan ruhunu da hırpalamaktadır.

İnsanın kendisinin ve içinde bulunduğu hayatın farkına varıp yeniden yorumlamasını, içinde yaşadığı toplumu ve bu toplumu oluşturan sanatsal birikimin farkına varmasını sağlayacak olan edebiyat dersinin değişen dünya düzeninde yeni bir anlayışla anlatılması, bizi bu araştırmaya yönlendirmiştir. Çünkü bu durum; edebiyatın renkli dünyasının zevkine varan, bu renkli dünyanın önemli oluşturucularından olan yazarları yakından tanıyan bireylerin hem bu dersten etkilenmelerini hem de zaman içinde bu derse katkıda bulunmalarını sağlayacaktır. Milli eğitimin belirlediği programlar ve genel eğitim politikası düşünüldüğünde Türk edebiyatı dersindeki tek amaç estetik zevk uyandırmak ve dil gelişimi sağlamak değildir. Bunların yanında Türk edebiyatı dersinde kültür aktarımı sağlamak ve toplumu edebi sanatla yeniden şekillendirmektir (Karadağ, 2012, s. 76). Edebiyatın insanın ruhunu, zihnini ve dış dünyasını büyük ölçüde etkilediği bilinen bir gerçektir.

Alt Problemler. Yukarıda açıklanan ana problemin çözümlenebilmesi amacı ile aşağıda belirtilen alt problemler de tezin araştırma kapsamı içerisine dâhil edilmiştir:

1. Deney grubunun edebiyat dersine yönelik tutumuna ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Kontrol grubunun edebiyat dersine yönelik tutumuna ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney ile kontrol grubunun son testteki edebiyat dersine yönelik tutumuna ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın Sayıltıları

1. Çalışma grubunda olan katılımcıların/öğrencilerin verdiği anket cevapları gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtmiştır.
2. Edebiyatın magazinsel yönüyle anlatımının öğrencilerin edebiyat dersi tutumunu daha fazla etkilediği ve geliştirdiği varsayılmaktadır.

3. Araştırmada Fatih Veyis tarafından oluşturulan "Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" (2015) kullanılmıştır.

4. Araştırmada 2022-2023 öğretim yılından Van ili Van Anadolu İmam Hatip Lisesinde eğitim gören 11. sınıf öğrencilerinden 40 kişilik bir öğrenci grubunun magazinsel edebiyatın edebiyat dersine olan tutum değişikliğine etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya Milli Eğitim Bakanlığı'nda örgün eğitime devam eden 40 kişilik bir öğrenci grubu katılmıştır.

1. Araştırma 2022-2023 öğretim yılı ikinci dönemiyle sınırlıdır.
2. Araştırma magazinsel edebiyatın öğrencilerin edebiyat dersine olan tutumlarına etkisinin araştırılmasıyla sınırlıdır.
3. Araştırmada 9. ve 10. sınıfların belli bir edebiyat birikimine sahip olmamaları, 12. sınıflarınsa YKS sürecinde olmaları nedeniyle 11. sınıf öğrencileriyle sınırlı tutulmuştur.

Türk Dili ve Edebiyatı dersinin öğretiminde değişikliklerle ilgili yapılan çalışmalar sınırlı olup genellikle derse olan ilgi ve tutumu tespit etmeye ve bu tutumun altında yatan nedenlerle ilgili veri toplamaya dayanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Öğrencilerin edebiyat dersine gereken önemi vermemesi ya da mevcut edebiyat öğretimine karşı olumsuz bir tutum içinde olması bu araştırmayı yapmamızın temel amacıdır. Alanyazını taramalarına göz atıldığında yapılan araştırmalarda genellikle öğrencilerin edebiyat dersine karşı olumsuz bir tutum içinde oldukları saptanmıştır. Oysaki edebiyat bireyin çok yönlü gelişimini amaçlayan milli ve manevi değerlerin yanı sıra öğrencilerde yaratıcılık gibi üst düzey zihinsel becerileri de kazandıran bir derstir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu edebiyatın gerçek manasını kavrayamadığı için edebiyat dersini yalnızca üniversiteye hazırlık anlamında bir ders olarak görmektedir. Herhangi bir konuda görüşlerini yazıya aktarma hususunda zorlanmalarıyla alakalı Mehmet Kaplan da şunları aktarmıştır: "*Öğrencilerin imtihan kâğıtlarını okuyorum. Çoğunda bir yığın bilgi var fakat konu ile ilgisi yok ve karmakarışık. Kompozisyon işte bunların zıddıdır. Çeşitli konularda düzensiz bir yığın*

bilgiye sahip olmak yeterli değildir. Öğrenci herhangi bir konuda lüzumlu ile lüzumsuzu seçebilmeli, fikirlerini bir sıraya koymasını öğrenmelidir.” (Calp, 2021, s. 523-524)

Edebiyat eğitime karşı olumlu bir tutum içinde olmak hayatidir. Çünkü edebiyat öğrencilerin birçok bilişsel ve duygusal süreci üzerinde etkili bir derstir. Öğrencilerin olumlu bir tutum içinde olmaları onların edebiyat dersinin bütün imkânlarından faydalanmasını sağlayacaktır. Bir romanı, bir şiiri, bir tiyatro eserini veya öğretici bir metin türünü okuyup zihin dünyasını zenginleştirmek öğrencinin özgürleşmesinin ve sorgulayan bir zihne sahip olmasının da önünü açacaktır.” *Eğitim bakımından edebiyatın değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir. Bir insan ancak böyle bir geniş ortam içinde kendisine uygun olan yolu seçme özgürlüğünü kazanır. Tek bir roman okumak bile, bize insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duygu ve düşünce bakımından ne kadar farklı olduklarını göstermeye yeter.”* (Kavcar, 1999, s. 4).

Bu çalışmanın amacı, edebiyatın gelişip zenginleşmesinde önemli bir faktör olan sanatçıların magazinsel yönlerinin anlatılarak öğrencilerin derste dikkatlerinin artırılmasının yanı sıra derse olan ilgilerinin de gelişimine olanak sağlamaktır. Böylece öğrencilerin öğrendiği bilgilerle sanatçıların eserlerini oluştururken hangi özelliklerinin etkili olduğunu nedenleriyle öğrenme imkânına sahip olacak bu da derse olan tutumu olumlu anlamda etkileyecek diye öngörmekteyiz.

Tanımlar. Çalışma kapsamında kullanılacak olan kavramlar aşağıdaki şekilde tanımlanabilir:

Edebiyat: *“Edebiyat ve yazın; olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla estetik bir şekilde ifade etme sanatıdır.”* (TDK, 1988, s. 431).

Magazin: *“Halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın.”* (TDK, 1988, s. 975).

“Genellikle sanat, eğlence ve spor dünyasında tanınmış kişilerle ilgili haber ve yorum.” (TDK, 1988, s. 975).

Yazar: *“Bilim, edebiyat, sanat alanlarında kitap yazan veya kitap hazırlayan, bir eseri ortaya koyan ve eserin sahibi olan kimse, kalem erbabı, müellif.”* (TDK, 1988, s. 1611).

Tutum: “*Tutum kavramı bireyin inanç, duygu ve değer yargıları üzerine inşa edilen ve değişkenlik gösteren psikolojik durum olarak tanımlanabilir.*” (Philips, 2003’ten akt. Özmenteş, 2006, 2). “*Tutulan yol, davranış.*” (TDK, 1988, s. 1499).

Roman: “*İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.*” (TDK, 1988, s. 1227).

Tiyatro: “*Sahnelenmek için yazılmış oyunların tümü.*” (TDK, 1988, s. 1479).

Bölüm 2

Kavramsal Çerçeve

Edebiyat Kavramı ve Edebiyat Eğitimi

Edebiyat, bireyde sanatsal bir zevkin gelişimini sağlayan en önemli alanlardan biridir. Bebeklikte annenin çocuğa söylediği ninnilerle başlayan bu zevk, çocuğun gelişim sürecinde aldığı eğitimlerle gelişip zenginleşir. Edebiyat önemli bir unsur olan dilin de zenginlik içinde gelişimini sağlar. Ailede aldığı dil eğitiminin yanı sıra edebî eserlerle karşılaşan çocuk, konuşma ve yazı dilinin de ayrımına vardığında dil gelişimine olumlu katkılarda bulunur. Edebiyatın estetik değerinin dili kullanma becerisiyle ortaya çıktığı dikkate alındığında edebi metinlere yönelen ve bu ilgisini sürdüren birey, hem yazılı hem de sözlü anlatım gücüne sahip olur. Edebiyat; geniş kapsamlı, sürekli bir değişim dönüşüm halinde olan ve kendisinde birçok olguya ve kavrama sahip olduğu için tanımı yapılmakta zorlanılan, başka bir deyişle bir tanımın içine hapsedilemeyecek kadar geniş bir yelpazeye sahip bir sanat dalıdır.

Edebiyatın bazı tanımlarını Türkçede şöyle sıralayabiliriz:

“1. Ahlaki bir mana,

2. Dile ait ilimler,

3. Güzel yazma sanatı ve bunun öğretimi,

4. Edebî yazılar,

5. Bir konu ile ilgili yayınlar,

6. Gereksiz yere sözü uzatmak, süslü sözler söylemek mânâlarında kullanılmıştır. “(Bilgegil, 1989, s. 1).

Edebiyatın farklı tanımlarının yapılmasının sebebi yukarıda da belirttiğimiz gibi geniş bir yelpazeye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Birçok farkı içinde bulunduran edebiyatın elbette tek bir tanıma sığdırılması beklenemez. Edebiyat kaynağını hem gerçek hayattan hem de kurmacanın uçsuz bucaksız dünyasından alır. Kimi zaman bilimsel bir metnin ciddiyeti içinde varlık bulan dil kimi zaman mecazların büyüğü dünyasını süsler. Bu sebeplerden ötürü edebiyatı geniş bir perspektifle değerlendirerek farklı tanımlarına yer vermek edebiyatın zenginliklerle dolu dünyasını

anlamamıza yardımcı olacaktır. Türk Dil Kurumunun sözlüğünde edebiyat sözcüğü şu üç tanımla sıralanmıştır;

1) *“Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığıyla biçimlendirilmesi sanatı; yazın, literatür.*

2) *Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi; literatür.*

3) *İçten olmayan, gereksiz boş sözler.”* (TDK, 1988, s. 670) gibi tanımlamalarla açıklanmıştır.

Edebiyat için *“Geniş anlamıyla yazılı her çeşit eser; dar anlamı ile yalnız sanat amacıyla yazılmış eserler edebiyat çevresine girer. İnsanda estetik duyguyu heyecana getirecek değerde şiir, roman, öykü, tiyatro, hitabet gibi nazım ve nesir halindeki sanat eserlerinin tümüne; bu sanat eserlerini inceleyen bilime, bu bilimi konu alarak ele alan kitaba edebiyat denir.”* (Karaalioğlu, 1980, s. 9) ifadeleri de kullanılmıştır.

Görüldüğü üzere bir tanımın içine hapsedilemeyecek kadar renkli ve zengin bir içeriğe sahip olan edebiyat, insan hayatının her anında var olan ve insanın bütün serüvenlerine yer veren bir sanat dalıdır. Edebiyat, insanın bebekliğinde annesinden duyduğu ninniyle başlar ve çocukluğundaki masallar, çevresinde duyduğu konuşmalarla gelişir, kendini ve dış dünyayı anlamlandırmaya çalıştığı gençlik döneminde okuduğu kitaplar, söylediği şiirlerle aşama kaydederek ömrünün sonunda ardından söylenilen ağıtlara kadar insanın hayatını çepeçevre sarar. Edebiyatın insan hayatının tamamında bu kadar etkili olmasının sebebi, edebiyatın her ne işlerse işlesin asıl konusunun insan olmasıyla ilgilidir.

Hayatın her karesinde yer alan edebiyat, ilk insanlardan bugüne değin bir tekâmül üzere olmuş ve gelişimini farklılaşarak sürdürmüştür. Kimi zaman coşku ve heyecanı dile getiren, kimi zamansa anlatmaya bağlı edebi bir metin olarak vücut bulan edebiyat kimi zaman da göstermeye bağlı bir metin olarak varlığına anlam kazandırmıştır. Hangi metin türü olursa olsun -ister bir şiir, ister bir roman, ister bir oyun- edebiyat insan hayatının gâh dış dünyayla ilişkisini gâh iç dünyasıyla olan münasebetini dile getirerek gelişmiştir.

İnsanoğlu her ne kadar edebiyatı gençlik döneminden sonraki bir meşgale olarak algılasa da edebiyat insanın ilkokul yıllarında öğrendiği okuma ve yazma becerileriyle çocuğun hayatını etkiler ve bireyin varlığını devam ettirme sürecinin bir

parçası olur. *“Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşmasını sağlayarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar.”* (Özbay, 2008, s. 8). Okuma serüveniyle yaşına uygun metin türlerini okuyarak başlayan bu süreç, ilerleyen eğitimle yelpazesini geliştirerek daha anlamlı bir yolculuğa evrilir. *“Yazma, konuşmanın birtakım sembollerle ifade edilmesidir ve insanın doğası gereği kendini dışa vurduğu davranışlardan birisidir.”* (Özbay, 2008, s. 8). Formel eğitimin bir parçası olan ve en temel becerilerden olan okuma, yazmanın önemi daha ilkökul yıllarında bir hayatîlik taşır ve öğrencinin bu iki temel beceriyi iyi bir şekilde kavraması ve uygulaması sonraki yaşamında onu bilginin güçlü zırhına bürüyerek cehalete karşı korur. İlkokul yıllarında başlayan bu biçimsel süreç ortaokulda farklı edebi türlerle öğrencinin anlama ve anlatma becerilerinin geliştiği bir sürece dönüşür.

Öğrencinin ilk sekiz yıllık eğitim öğretim sürecinde edebiyat çocuğun sadece sözel alandaki yeterliliklerini geliştirmekle kalmaz ayrıca sayısal derslerde de başarısını artırır. Lise yıllarına gelindiğinde öğrenci artık ilköğretim yıllarındaki sadece okuma yazma ve buna bağlı olarak geliştirdiği temel düzey becerileri geliştirmekle kalmaz aynı zamanda artık edebiyatın gelişip zenginleşmesinde rol oynayacak bir bireye dönüşümün de ilk tecrübelerini yaşar. Çünkü lise öğreniminde artık çocukluktan erişkinliğe geçişin fiziksel değişimlerinin yanı sıra zihinsel beceriler noktasında da yoğun bir değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Soyut düşünme becerilerinin gelişimiyle artık çevresinde gördüklerini salt görüntüler olarak algılamayıp eşyanın, tabiatın, sosyal hayatın, toplumsal sorunların ve kendi iç dünyasının gizemini de sorgulayan araştıran bir bireye dönüşmektedir.

Edebiyat Eğitimi

Ertürk tarafından yapılan ve ülkemizde eğitimciler tarafından büyük ölçüde kabul gören tanıma göre eğitim; *“Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.”* (Ertürk, 1975, s. 12). Edebiyatın da insanı merkeze alması ve onun zihninde ve ruhunda estetik bir değişim ve dönüşümü amaçladığı düşünüldüğünde edebiyatın eğitimle insanın değişim dönüşüm sürecinde aynı rolü üstlendiği söylenilebilir.

Peki, bu değişim ve dönüşümü sağlayacak olan edebiyat eğitimi nasıl olmalıdır? Neleri merkeze almalıdır? İnsanın kendini ve kâinatı anlama ve anlamlandırma sürecinde edebiyat eğitimin içeriği nasıl olmalıdır? Edebiyat öğrenciye ne gibi

meziyetler kazandırmalıdır? Bu soruların cevaplarına yönelik bir değerlendirmesinde Kavcar, edebiyat eğitimiyle amaçlananın sadece sanatçı yetiştirmek olmadığını en genel anlamıyla güzeli arayan, güzellik kaygısı ve estetik duyarlık taşıyan gençler yetiştirmek olduğunu söylemektedir. Asıl beklenenin sözünü bilen, güzel konuşma ve düzgün yazma becerilerini kazanmış, davranış inceliği ve güzellik duygusuna sahip insanlar yetiştirmek olduğunu kaydeder (Kavcar, 1993, s. 30). Bu üstün meziyetlere sahip bireyler yetiştirmek tüm toplumların arzu edeceği bir gerçektir. Edeb kökünden türeyen edebiyat kavramının bireyde iyiyi, güzeli, estetik bir duyuşu amaçlaması gayet doğaldır.

Liselerde okutulan Türk edebiyatı dersinin amaçları da eğitimin ve edebiyat biliminin maksadına uygun hazırlanmıştır. Türk eğitim sisteminde Türk edebiyatı dersinin yer almasının sebepleri, Talim Terbiye Kurulunun farklı zamanlarda revize ederek ortaya koyduğu ilkeler ve bu dersle amaçlanan kazanımlardan anlaşılacağı üzere bu dersin eğitim sisteminde önemini ortaya koymaktadır. Talim Terbiye Kurulunun 2011 yılında yayımladığı ortaöğretim Türk edebiyatı dersi öğretim programının ilk bölümünde Türk edebiyatı dersinin öğrenim çıktıları yirmi iki maddede toplanmış ve dersin amacı açık bir şekilde belirtilmiştir. [Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Talim Terbiye Kurulu (TTK), 2011, s. 8-9]

Türk edebiyatı dersinin genel amaçları göz önüne alındığında öğrencilerin başta ana dilini iyi öğrenip bu dille estetik bir duyuş ve düşünüş kazanarak Türk edebiyatının geçirdiği merhalelerin farkına varmasını sağlaması hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin Türk edebiyatının değişim ve dönüşümünü yansıtan edebi dönemlerin farkına varıp her eseri döneminin dil ve anlatım özelliklerinin yanı sıra dönemin sosyal ve kültürel yönlerini ne kadar yansıtıp yansıtmadığı açısından da değerlendirebilmesi istenmektedir. Böylece bağlı bulunduğu toplumun ana özelliklerinin farkına varacak ve gelenek görenek kavramlarının da nasıl bir seyir izlediğinin bilincine varacaktır. Aynı zamanda iyi bir şekilde öğrendiği ve kullandığı dil sayesinde okuma, yazma, dinleme ve anlama gibi temel becerilerini de üst düzeye taşıyarak yorumlayabilme, değerlendirebilme, analiz ve sentez gibi eğitimde amaçlanan üst düzey zihinsel beceriler de kazanacaktır. Bunun yanı sıra edebiyat eğitimi, öğrenciye sadece düşünce alanında üst düzey beceriler kazandırmakla kalmaz; aynı zamanda bireyi adeta bir heykeltıraş inceliğiyle yontarak ona estetik bir bakış ve duyarlılık kazandırır.

Edebiyat ile amaçlanan bu hedefleri öğretmek için elbette öğrencilerin rol model olarak göreceği öğretmenlerin donanımlı yetiştirilmesi de büyük önem arz etmektedir. Yukarıda bahsedilen bütün hedef kazanımların öncelikle öğretmenlerin sahip olması gereken nitelikler olduğunu bu niteliklere haiz öğretmenlerin okul ortamında da başarılı olacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin öğrencilere kazandırması beklenen bu özelliklerin en önemli araçlarından biri de edebiyat ürünleridir. Bu edebiyat ürünlerinin de yer aldığı en rahat ulaşılan kaynak da ders kitaplarıdır. Bu yüzden liselerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki edebiyat eğitimi ciddi önem arz etmektedir. Bu dönemde öğrencilere verilecek olan edebiyat eğitiminin hem çağın gereklerinin hem de öğrencinin içinde bulunduğu yaş aralığının zihinsel ve psikolojik özelliklerinin göz önüne alınarak hazırlanması gerekir. Zira muhatabının anlamasından uzak, salt bilgi deposu olarak verilecek bir edebiyat eğitiminin öğrenci üzerinde etkili olması beklenemez. Bu konuyla alakalı olarak Cahit Kavcar da “Yeni Türk Edebiyatı Öğretimi” adlı makalesinde Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarının:

“a) Bu eser veya metin öğrencilerin ilgilerine uygundur, onlara zevk verir. Öğrenciler onu okumaya ve onunla kendi zihinsel ilgileri ve etkinlikleri arasında bağlantı kurmaya istek duyarlar.

b) Metin öğrencilerin düzeylerine uygundur. Onlar için bir anlam taşır.

c) Eser, öğrencilerin şu andaki ihtiyaçlarına uygundur. Onların bugüne kadar kazandığı tecrübeyi genişletir. Öğrencilere, kendi özelliklerine uygun, yararlı ve sağlıklı yaşantılar, tecrübeler kazandırır.

d) Metin ve eser öğrencilerin gelecekteki ihtiyaçlarına uygundur. Onların okuma becerilerini arttırır, anlama gücünü ve edebiyat bilgisini genişletir. Daha yüksek eserleri okuyup değerlendirebilme yolunda öğrencileri geliştirir.” (Kavcar, 1993, s. 34). gibi ilkelerin göz önünde bulundurularak incelenmesinin önemli olduğunu söylemektedir.

Tutum

Tutum kavramının sözlükte geçen karşılığı: “Tutulan yol, davranış” olarak ifade edilmektedir (TDK, 1988, s. 1499). Fakat sosyoloji ve psikoloji açısından tutum kavramı daha derin anlamlar ve kullanımlar ihtiva eden bir kavramdır. Tutum ifadesini Öncül, “Belirli kişilere, nesnelere, olaylara ya da kurumlara vb. karşı her zaman aynı türden

(olumlu, olumsuz ya da yansız, gibi) davranmamıza yol açan sürekli ve değişmez bir inanç, duygu ve eğilim.” (Öncül, 2000, s. 1083) olarak ifade etmiştir.

Her ne kadar burada değişmez bir inanç, duygu, eğilim olarak ifade edilmiş olsa da erken yaşlarda bu tutumlar olumlu yaşantılarla değişebilmektedir. Tutumların edinilmesinde genel olarak şu kaynakların etkili olduğu görüşü hâkimdir: “*Oskamp bireyin tutumlarının oluşmasına etki eden kaynakları şu şekilde sınıflandırmaktadır:*

- *Ailenin (Ana- Baba) etkisi,*
- *Çevrenin (akran grupları, akrabalar, öğretmenler...) etkisi,*
- *Direkt kişisel deneyim.*

Tutumların oluşmasında yukarıda sayılan kaynakların yanında bireylerin yaşları da önemli rol oynar. Özellikle çocukluk döneminde (6-12 yaşları arası) çoğu tutumlar anne ve babayı taklit ederek oluşur. Ergenlik döneminde (12-21) yaşları arası tutumlar şekillenir. İlk yetişkinlik devresinde (21-30 yaşları arası) ise bu tutumlar giderek kristalleşir veya kemikleşir.” (Tutar, 2018, s. 148). Başaran da tutumların kaynakları konusunda Tutar’la benze düşünceleri ifade etmiştir: “*Tutumların edinilmesi de öğrenme süreci içinde olur. Ancak, bireyin tutumları edinmesinde, beğendiği kişileri benzetilmesi, onlarla özdeşmesi, ve yaşantıları daha baskındır.*” (Başaran, 2005, s. 301). Fakat olumlu deneyimler geliştirilmez ve olumsuz deneyimlerle pekiştirilirse tutum kavramını ilerleyen yaşlarda değiştirmek oldukça güçtür.

Bu sebeplerden ötürü tutum kavramının ana unsurlarının neler olduğunu kavrayabilmek için tutum kavramını ve bu kavramın farklı tanımlarını şöyle sıralamak mümkündür:

Tutum, “*Bireyin belli bir kişiyi, bir grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluş hâli ve/ veya eğilimidir.*” (Özgüven, 1994, s. 336).

Tutum, “*Bireyin karşıtını kabul ya da ret etmesine etki yapan maksadına tutum denir. Başka bir deyişle bir durumla karşı karşıya kalan birey ya bu duruma yaklaşma ya da durumdan uzaklaşma eğilimi gösterir. Bu durum, öğrenilecek ya da çözülecek bir durum olduğu gibi, bir düşünce, olay, nesne de olabilir.*” (Başaran, 2005, s. 297-298).

Tutum, *“Yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumudur.”* biçiminde tanımlamıştır. (Allport, 1967; Akt. Tavşancıl, 2006, s. 65).

Tutum, *“Bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, motivasyon ve bilgilerine dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir.”* biçiminde tanımlamıştır. (İnceoğlu, 1993, s. 15).

İnceoğlu’na yakın bir tutum tanımını da Baysal yaparak tutumu, *“Bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir toplumsal obje ya da olaya karşı deneyim ve bilgilerine dayanarak örgütlediği bilişsel, duygusal ve davranışsal bir tepkidir.”* biçiminde açıklamıştır. (Baysal, 1981, s. 13).

Tutumla alakalı olarak Thurstone ise; *“Psikolojik bir objeye yönelen olumlu ya da olumsuz bir yoğunluk sıralaması ve derecelemesidir.”* biçiminde tanımlamaktadır.” (Thurstone, 1967; Akt. Tavşancıl, 2006, s. 65).

Bir başka tanımlamada tutum, *“Bireyin duygu, inanç ve değerleri üzerine dayanan ve değişkenlik gösteren bir psikolojik durumdur.”* (Phillips 2003; Akt. Özmenteş, 2006, s. 2).

Yukarıdaki tanımlamalar analiz edildiğinde tutum bildiren ifadeleri şöyle sıralayabiliriz: sevmek, beğenmek, hoşlanmak, örgütlemek, motivasyon, eğilim, inanmak, kabullenmek, benimsemek, uygunluk (hazırlık), katılma, onaylama, istemek, razılık, reddetmek.

Farklı birçok tanımla bilim dünyasında araştırma konusu olan tutumun genel özelliklerini göz önünde bulundurarak Tavşancıl kavramla ilgili özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- *“Tutumlar doğuştan gelmez, sonradan kazanılır. Diğer bir ifadeyle tutumlar yaşantılar yoluyla öğrenilmiştir.”*

- *Tutumlar geçici değildir, belli bir süre devamlılık gösterirler. Yani bireyler yaşamlarının belli dönemlerinde aynı düşünceye sahip olurlar.*

• *Tutumlar, birey ve obje arasındaki ilişkide bir düzenlilik olmasını sağlar. Öğrenme süreci içinde derece derece biçimlendiğinden, insanın çevresini anlamasına da yardımcı olurlar.*

• *İnsan-obje ilişkisinde, tutumların belirlediği bir yanlılık ortaya çıkar. Birey bir objeye ilişkin bir tutum oluşturduktan sonra ona yansız bakamaz.*

• *Bir objeye ilişkin olumlu ya da olumsuz bir tutumun oluşması, ancak o objenin başka objelerle karşılaştırılması sonucu mümkündür.*

• *Kişisel tutumlar gibi toplumsal tutumlar da vardır. Toplumsal tutumlar, toplumsal değer, grup ve objelere yönelik tutumlardır*

• *Tutum bir tepki şekli değil, daha çok bir tepki gösterme eğilimidir. Başka bir ifadeyle, tutumlar tepkide bulunmaya ilişkin bir eğilimdir.*

• *Tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir.” (Tavşancıl, 2006, s. 71–72).*

Bundan da anlaşılacağı üzere davranış ve eğitim bilimlerinde tutum, büyük bir önem arz etmektedir. Tutumun birçok açıdan öğrenciyi etkilediği yukarıdaki ifadelerden de anlaşılmaktadır. Tutum oluşumu ve değişiminde öğretmenin rolü çok önemlidir. Öğretmenin öğrencilere kendilerini iyi ifade edecek, yeteneklerini ortaya çıkaracak öğrenme alanları hazırlaması gerekir. Öğretmen, öğrencilerin yanlışlarında cezalandırıcı değil yol gösterici bir rol üstlenmelidir. “*Öğretmenin iyi kişilik özelliklerine sahip olması onun daha içtenlikle, öğrencilerce kabullenmesini sağlamaktadır. Sevilen, sayılan kabul edilen öğretmenlerin kişilik özellikleri öğrencilerce kolayca benzetilmektedir.*” (Başaran, 2005, s. 301).

Öğrencinin öğrenme sürecini doğrudan etkileyen tutumun öğrencilerin davranışları üzerindeki etkisi de yadsınamaz. Hatta öyle ki tutum öğrencilerin hem bilişsel hem duyuşsal hem de davranışsal yönlerini etkileyen önemli bir güce sahiptir. Tutumların başlıca üç öğeden oluştuğu konusunda fikir birliği vardır: “*Tutumların öğrenmeye dayalı “bilişsel öğe”, duyguların söz konusu olduğu “duygusal öğe” ve tepkilerin ortaya konduğu “davranışsal öğe” olmak üzere üç farklı boyutu vardır tutumların bilişsel, duygusal ve davranışsal öğeleri arasında iç tutarlılık olduğu kabul edilmektedir.*” (Tutar, 2018, s. 145).

Bu değerlendirmeden hareketle tutumun ögelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

Tutumun Ögeleri:

1) Bilişsel: *“Tutumun bilişsel ögesi, bireyin özellikle tutum objesine ilişkin sahip olduğu bilgi ve inançları içeren düşüncelerinden meydana gelir.”* (Tutar, 2018, s. 146).

2) Duygusal: *“Duygusal öge, bireyin, tutum objesine ilişkin olumlu veya olumsuz değerlendirmelerini içeren duygu ve hisleridir ve tutum objesine ilişkin duygulardan oluşur.”* (Tutar, 2018,s. 146).

3) Davranışsal: *“Davranışsal öge, bireyin tutum objesine ilişkin davranış eğilimidir. Bu davranışsal öge, sözler veya diğer hareketlerden gözlemlenebilir.* (Tutar, 2018, s. 147).

Tutumun ögeleri arasındaki ilişkiye Gandhi'nin şu sözlerini de örnek olarak verebiliriz: “Söylediklerinize dikkat edin, düşüncelerinize dönüşür. Düşüncelerinize dikkat edin, duygularınıza dönüşür. Duygularınıza dikkat edin, davranışlarınıza dönüşür. Davranışlarınıza dikkat edin, alışkanlıklarınıza dönüşür. Alışkanlıklarınıza dikkat edin, değerlerinize dönüşür. Değerlerinize dikkat edin, karakterinize dönüşür. Karakterinize dikkat edin, kaderinize dönüşür.” Bu sözlerden de anlaşılabacağı üzere her şey söylediklerimize dikkat etmekle başlamaktadır. Öğrencilerin ders içindeki olumlu söylemleri derse karşı olumlu duygular hissetmelerine böylece edebi davranışlar (şiir okumak, edebi eser yazmak, tiyatro faaliyetlerinde yer almak vs.) sergilemelerine vesile olur.

Tutum kavramının bireyi birçok yönden etkilediği yukarıdaki tanım ve değerlendirmelerden de anlaşılmaktadır. Tutum, bireyin tüm eğitim sürecini etkileyen hatta onun kişiliğini, mesleğini, sanatsal ve bilişsel yönünü belirleyen önemli bir kavramdır. Tutum doğuştan getirilen bir özellik olmayıp sonradan taklit, pekiştirme, sosyal öğrenme, kitle iletişim araçları veya yaşantı yoluyla edinilen bir özellik olup bireyin hem bilişsel hem duyuşsal hem de davranışsal yönlerini etkilemektedir. *“Tıpkı diğer kişilik özellikleri gibi 1-7 yaş arasında kazanılan tutumlar etkilerini yaşam boyunca sürdürebilmektedir. Öğrencinin okul öncesi çağda yerleşen fakat eğitim amaçlarına uymayan tutumlarının, tümüyle silinmesi olanaksızdır. İstenmeyen tutumların ya yerine başkası yerleştirilebilmekte ya yinelenmesi azaltılarak zararı düşürölmekte ya da gerekli olacağı alanlara doğru yöneltilenmektedir.”* (Başaran, 2005, s. 304).

Bu sebeplerden ötürü öğrencilerin sadece edebiyat dersine yönelik değil tüm dersler için olumlu bir tutum kazanmaları hem kendi hayatları hem de ülkenin geleceği açısından son derece hayattır. Araştırma konumuz öğrencilerin edebiyat dersine yönelik tutumlarını araştırmak olduğundan özellikle edebiyat tutumunu belirleyen unsurlara değinmekte yarar vardır. Örneğin bir öğrenci Türk Dili ve Edebiyatı dersine karşı olumsuz bir tutuma sahipse bu öğrenci edebiyata dair bilgileri öğrenmekten kaçınarak bilişsel yönden; edebiyat dersi saati geldiğinde olumsuz hislere bürünerek duygusal yönden; ders esnasında uyuyarak ya da derste farklı davranışlar sergileyerek davranışsal yönden olumsuz etkilenecektir.

Tutum sonradan edinilen bir kavram olduğu için durağan bir özelliğe sahip olmayıp değişiklik gösteren bir yapıdadır. Yukarıda da belirtildiği gibi özellikle ergenlik dönemi ve ilk yetişkinlik yıllarında tutumlar değişkenlik gösterebilir. Bu yaş aralığında öğrenim gören öğrencilerin tutumlarını olumlu etkileyecek araştırmalar ve bu araştırmalara dayanarak eğitsel ve öğretimsel planlar yapıp öğrencilerde istendik yönde tutum değişikliği sağlanmalıdır. Atalarımızın ağaç yaş iken eğilir düsturundan hareketle çok erken yaşlarda uygun öğrenme ortamları sağlanarak olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Çünkü yaşın ilerlemesiyle birlikte tutumların değişimi zorlaşmaktadır. Çalışmamızın hedef kitlesi olan lise öğrencileri de tutumun değiştirilebilir olduğu bir zaman aralığında olduğundan yapılacak çalışmayla Türk edebiyatı dersine tutumun değişimi gözlemlenecektir.

Magazinsel Edebiyat

Magazin kelimesi Türk Dil Kurumuna göre, “Kitlelerin *büyük çoğunluğunu ilgilendiren farklı konuların işlendiği bol fotoğraflı yayın türüdür.*” (TDK, 1988, s. 975). Magazin kavramı bugünkü anlamıyla ilk kez 18. yüzyılda kullanıldı. Bol fotoğraflı yayın diye tanımlanan magazin kavramı teknolojinin zamanla gelişmesi ile bir izleni türü olarak da değerlendirilmeye başlandı. Daha geniş bir bakış açısı ile eğlendirirken bilgi vermeyi amaçlayan yayıncılık türü olarak da tanımlanan magazin, bilgilendirmekten öte, hoşça vakit geçirmek, oyalanmak ve gündelik hayatın sıkıntılarından bir nebze olsun kurtulmak için izlenmektedir (Dağtaş, 2006, s. 101).

Bu çalışmada magazin kelimesinin genel, kapsayıcı anlamını daraltarak edebiyatın magazinsel yönünü ortaya çıkarmayı ve öğrencilerin edebiyat dersine olan tutum değişikliğini araştıracağız. Yazarların özel hayatlarının, eserlerinde ne kadar

etkili olduğunu da araştırdığımız bu çalışmada; aşklarının, öfkelerinin, aile ilişkilerinin, hobilerinin, fobilerinin, alışkanlıklarının eserlerine izdüşümüne bakıp öğrencilerin bir eserin yazma sürecinin arka planını görmelerini sağlayarak tutumlarındaki değişikliği ölçmeyi amaçladık.

Bugün pratikte sadece ezber bilgilerin verildiği gerek okul içi yazılı sınavlar gerek merkezi sınavlarda sadece ezber bilginin aktarımı olarak görülen Türk edebiyatı dersinin bu dar kalıptan çıkarılıp öğrencide estetik bir bakışın gelişmesini ve öğrenciye sanatsal bir duyuş kazandıran bir yöne evrilmesini sağlayarak öğrencide bu derse karşı olumlu bir tutum kazandırmayı hedeflemekteyiz. Yazarların eserlerini kaleme alırken sadece bir ün kazanmak, popüler olmak veya maddi bir kazanç elde etmek için yazmadığını öğrenciye gösterebilmek oldukça önemlidir. Yazar, yazdığı eserlerde dünya görüşünü, sosyal hayata bakışını, aile içi ilişkilerini, yetiştirilme tarzını, gördüğü eğitimlerin yansımaları daha birçok özelliğini işlemiştir. Sanatçının geçirdiği yaşam serüveni, etkilenmiş olduğu sanat anlayışları, doğup büyüdüğü yerler, gezip gördüğü ülkeler, yaşamı boyunca geliştirmiş olduğu karakteri yaşamına, içinde bulunduğu topluma, insan ilişkilerine yönelik bir bakış geliştirmesini sağlar. Geliştirmiş olduğu bu bakış, sanatçının sanat anlayışına yön vermenin yanı sıra çağdaşı sanatçılar üzerinde de etkili olur. Böylece yazar, tarihî bir seyir içinde kendinden sonra gelecek olan sanatçıları da etkiler.

Bu araştırmada 11. sınıf Türk edebiyatı dersi roman ve tiyatro ünitesinde yer alan sekiz yazara geçmeden evvel Türk edebiyatının tarihî seyri içinde hayatının, sanatçı kişiliğini etkilediği düşünülen yazar ve şairlerden bazı örnekler vermek konunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Doğrudan veya dolaylı olarak her yazar yazdığı eserlerde hayatından parçalara yer vermiştir.

Şair ve yazarların özel hayatlarına dair bazı hususların eserlerine yansımaları ve bunun okuyucuda karşılık bulması asırlar boyunca devam edegelmiştir. Nitekim ilk biyografik eserlerimizden olan 16. asır şuara tezkirelerinde –Latîfî ve Âşık Çelebi’nin tezkirelerinde- bu anekdotlara geniş yer verilmiştir. Zaman zaman tezkire yazarları şairlerin şiirleriyle hayatları arasında hüsn-i talil kabilinden bağlantılar kurmuş böylece metinlere ve eserlere yönelik ilgiyi artırmışlardır. Bu maddeden olmak üzere edebiyat tarihimizde şairin hayat hikâyesi ve eseri arasındaki ilişkiye ve bunların ilgi çekiciliğine dair bilinen bazı isimlerle ilgili şu kısa bilgileri aktarabiliriz:

15. yüzyıl şairlerinden olan Şeyhî'nin asıl mesleği hekimliktir. Çelebi Mehmed'in hastalığını iyileştirmesinden ötürü Tokuzlu köyünün tımarı ona verilmiş o da köye giderken köyün tımarının eski sahipleri tarafından dövülmüş ve Şeyhî bunun üzerine yaşadıklarını bir eşeğin üzerinden anlatarak Harnâme'yi yazmıştır. Edebiyatımızın ilk fabl örneği sayılan bu metnin hikâyesiyle ilgili varyantlar olsa da bunlardan bir tanesi şöyledir: Şeyhî, Çelebi Mehmed'in göz rahatsızlığı üzerine tedavi amacıyla hekim olarak görevlendirilir. Padişahın hastalığı iyileşir, padişah Şeyhî'ye ödül olarak Tokuzlu köyünü arpalık olarak verir. Ancak bu tımarın eski sahipleri Şeyhî'yi yakalayıp darp ederler. Şeyhî yaralı derbeder bir şekilde devlet makamına varıp Harnâme'yle durumunu ifade eder (İsen, 1994, s. 113-114).

Hayatında yaşadığı talihsizlikleri eserlerine yansıtan bir diğer şair de Fatih Sultan Mehmet'in oğlu olan Cem Sultan'dır. Cem Sultan yaşadığı taht kavgaları ve Rodos şövalyelerine sığınmasından ötürü acı bedeller ödemiştir. Biri öldürülen diğeri kilisece alıkonulan iki oğlunun acısını yaşamıştır. Oğlu Oğuz Han'ın öldürülmesi üzerine yazdığı "Oğuz Han Mersiyesi" yaşamının magazinsel yönünü yansıtmaktadır. Cem Sultan'ın oğlu Oğuzhan küçük yaştayken II. Bayezid'in emriyle öldürülmüş. Bunun üzerine bir babanın yaşayabileceği en hüznü duyularla Cem Sultan, oğlunun ölümüne dair hissiyatını dile getiren oldukça dokunaklı bir mersiye yazmıştır (Kurnaz, 1997. s. 415).

15. yüzyıl kadın şairelerinden Mihrî Hatun'un başta Necatî Bey olmak üzere bazı şairlerle kadifeleştiği hicviyeler yazdığı, kimilerine duyduğu hayranlığı dile getirdiği şiirleri ve kendisine talip olanlara başka şairlerin yazdığı şiirleri tezkirecilerce kaydedilmiştir (Kılıç, 2018, s. 355-358).

16. yüzyıl yaşamış Figânî de yazdığı bir şiirden ötürü öldürüldüğü rivayet edilen şairlerdendir. Rivayete göre Makbûl İbrahim Paşa Macar seferi dönüşünde konağının bahçesine birkaç heykel diktirir. İslam inancına uymayan bu tavır, eleştirilere maruz kalır. Eleştirenlerden biri de genç şair Figânî'dir. Figânî'nin;

Dü İbrâhîm âmed be-deyr-i cihân

Yekî büt-şiken şod yekî büt-nişân

("Cihan tapınağına iki İbrahim geldi / Biri put kırıcı, diğeri ise put dikici oldu")

Şeklindeki beyti Makbûl İbrahim Paşa'nın kulağına gider şair yakalanır, dövülür, eşeğe ters bindirilip küçük düşürülür ve asılarak idam edilir (İsen, 1998, s. 225).

16. yüzyıl padişahlarından olan ve şairlik yönüyle ön plana çıkan Kanunî Sultan Süleyman, Muhibbî mahlasını kullanmıştır. Hayatında yaşadığı magazinsel olaylar hem tarihçiler hem de edebiyat tarihçilerinin çokça ilgilendiği meselelerden olmuştur. Özellikle Hürrem Sultan'a duyduğu aşkı dile getirdiği şiirleri hep merak konusu olmuştur. Hürrem Sultan'a olan aşkını dile getirdiği şiirlerinden biri şöyledir:

Abîrüm, anberüm, varum, habîbüm mâh-ı tâbânım

Enisüm, mahremüm, râzum, güzeller şâhı sultânım

Hayâtum hâsılım, 'ömrüm, şarâbum kevserüm' adnüm

Bahârum, behcetüm, rûzum, gülüm ey verd-i handânım

Neşatım, işretim, bezmim, çerağım, neyyirüm, şem'üm

Turuncu u nar u narencim, benim şem'-i şebistanım

Nebatım, sükkerim, gencim, cihan içinde bi-rencüm

Azizim, Yusuf'um varım, gönül Mısır'ındaki hanım

Stanbulum, Karaman'ım, diyar-ı milket-i Rum'um

Bedahşan'ım ve Kıpçağım ve Bağdad'ım, Horasanım

Saçı marım, kaşı yayım, gözü pür fitne, bimarım

Ölürsem boynuna kanım, meded he na-müsülmanım

Kapında çünkü meddahım, seni medh ederim daim

Yürek pür gam, gözüm pür nem, Muhibbi'yim hoş halim!

(Deniz, 2021, s. 136-138)

16. yüzyıl divan şairlerinden olan Fuzulî, hayatında yaşadıklarını sanatına aktaran bir başka şairdir. Bilindiği üzere divan edebiyatında şairler devlet büyüklerine kasideler kaleme alır ve bunun neticesinde bazen ödüllendirilirler. Fuzulî de kendisine bağlanan emeklilik beratını almak için gittiği vakıfta karşılaştığı muameleyi “Şikayetnâme” adlı eserinde dile getirmiştir. Mektup türünde kabul edilen bu eser devrin bürokratik yozlaşmasını göstermekte olup Koca Nişancı Celalzâde Mustafa Çelebi’ye sunulmuştur (İpekten, 1996, s. 57).

16. yüzyılın magazinsel yönüyle ön plana çıkan şairlerinden bir diğeri de Sultan-ı Şuara olarak bilinen Bakî’dir. Bakî, Kanuni Sultan Süleyman’ın çok değer verdiği şairlerden biri olmakla birlikte en büyük hayalinin Şeyhülislamlık makamı olduğu bilinmektedir. Bu hayalinin yanı sıra gönlünü Sultan’ın cariyelerinden olan Tutî Hanım’a kaptırdığı rivayet edilmiştir. Kendisi de 16. yüzyılın kadın şairlerinden olan Tutî Hanım Bakî ile evlenmiştir. Rivayete göre Bakî fiziksel görünümü itibarıyla çirkin biriymiş ve etrafındakilerin Tutî Hanım’ı överek evliliklerini tebrik etmesine kızarak şu sözleri kaydeder: *“Tebrik iderüz Tutî’ye muvafık oldunuz der.” Baki de “Birader Tutî’yi o kadar uçurma kargadır karga” cevabını verir. Eşinin söylediklerini duyan Tutî de:*

“Ba’deten olmuş iken Tutî gurâba hem-nişin

Yine şekvayı gurâb eyler garabet bundadır”

“Ne garip bir tesadüf Tuti (papağan) ile kargayı hemser (arkadaş) eylemişler de yine şikâyeti karga etmektedir.” (Cunbur, 2011, s. 38).

17. yüzyıl şairlerinden Nâbî magazinsel yönü itibarıyla merak edilen bir şairdir. Daha çok Hikemî (tasavvufî) tarzda yazdığı şiirleriyle ün kazanan şairin peygamber efendimiz için yazdığı bir şiirinin hikâyesi de oldukça ilgi çekicidir: Rivayete göre Nâbî ve beraberindekiler Medine’ye yaklaşır ve bir yerde dinlenirler bu esnada devlet erkânından birinin Mescidi Nebevi’ye ayaklarını uzatıp yattığını gören Nâbî, kişiyi uyarmak ve Mescid-i Nebevi’nin yüceliğini anlatmak üzere şu gazeli okur:

Sakın terk-i edebden kûy-i mahbûb-i Hudâ’dır bu;

Nazargâh-ı ilâhîdir, makâm-ı Mustafâ’dır bu.

Habîb-i kibriyâ’nın hâbgâhıdır fazilette

Teveffuk kerde-i arş-ı Cenâb-ı Kibriyâdır bu

Bu hâkin pertevinden oldu deycûr-ı adem zâil

Amâdan açtı muvcûdat çeşmin tûtiyâdır bu

Felekte mâh-i nev Bâbü's-selâm'ın sîne-çâkidir

Bunun kandili Cevzâ matlâ-i nûr-i ziyâdır bu

Murâât-ı edeb şartıyla gir Nâbî bu dergâha,

Metâf-ı kudsiyândır, bûsegâh-ı enbiyâdır bu.

Kafiledeki zat kendini toparlar ve Nâbî'den bu durumu kimseye anlatmamasını rica eder. Kafile Medine'ye yaklaştığında sabah ezanı öncesinde müezzinlerin bu gazelini makamla okuduğu duyulur. Nâbî de erkândaki zat da çok şaşırırlar ve durumu müezzinlere sorarlar. Müezzinler geceleyin Hz. Peygamberin rüyalarına girdiğini Nâbî adındaki bir şairin bu şiirini okumalarını istediğini belirtirler. Nâbî bunu işitince sevinçten ve heyecandan düşüp bayılır (Öztürk, 2022, s. 27-28).

Nâbî'nin hayatı etrafında kaynak belirtilmeksizin uydurulmuş böyle başka hikâyeler de vardır. Ayrıca tezkire yazarlarının da şairin yazdığı bazı şiirlerle hayatı arasındaki ilişkiye değindikleri görülür (Çapan, 2005, s. 636-637).

Magazinsel yönünü yazdığı hicivlerinin meşhurluğundan alan 17. yüzyıl şairi Neffî, şiirlerinde babasını dahi hicvetmesiyle de bilinir. "Siham-ı Kaza" adlı meşhur eseri babasını hicvettiği bu şiirle başlar:

Saâdet ile nedim olalı peder Han'a

Ne mercimek görür oldu gözüm ne tarhana

Peder değil bu belâ-yı siyâhtır başa

Sözüm yerinde nola güç gelir ise Han'a

Benim züğürtlük ile ellerim taş altında

Muzâhrâfatın o dürr ü güher satar Han'a

(Akkuş, 1998, s. 145-148)

Hicivleriyle ün salmış olan Nefî IV. Murat'a sunulmak üzere övgü dolu kasideleriyle de bilinmektedir. Hatta bu kasidelerden ötürü IV. Murat'ın övgüsüne mazhar olmuş ve himayesine girmiştir. Sivri dilinden ötürü devrin bürokratlarıyla anlaşılamayan Nefî devrin padişahı IV. Murat tarafından da uyarılmıştır. Tüm bu uyarılara rağmen Nefî hicvetmeye devam etmiştir. Devrin bürokratlarından Bayram Paşa hakkında bir hicviye kaleme alır. Bu hicviyeden ötürü 1635 yılında, sarayın odunluğunda kementle boğdurularak öldürülür, cesedi ise İstanbul Boğazi'nden denize atılmıştır (Akkuş, 1993, s. 16-18).

18. yüzyıl divan şiirinin önemli temsilcilerinden biri olan Şeyh Gâlib III. Selim'in de yakın arkadaşıdır. Rivayete göre Şeyh Galib, III. Selim'in kız kardeşi Beyhan Sultan'a âşık olmuştur. Beyhan Sultan'ın da Şeyh Galib'e iltifatlar ettiği rivayet edilse de yazılan şiirlerde bu aşkın açık ifadelerine rastlamak mümkün değildir. "Kaynaklarda söylenmemekle birlikte mevlevîler arasında dolaşan söylentilere göre Gâlib, padişahın kızkardeşi Beyhân Sultan'ı gizli ve derin bir aşkla sevmiştir. Beyhân Sultan'a sunduğu şiirleri ve

Âh kim düşdi gönül bir şeh-i âlî-câha

Rehnümâ her keremi bin elem-i cân-gâha

şarkısı,

Bir sultânlu dil-i vîrânımı mamûr etdi

Ede mesrûr anı Hak gönlümü mesrûr etdi

Sultân vasfı Hazret-i Beyhân'a yaraşır

beyitleriyle ona olan sevgi ve saygısını ortaya koymuştur.

Şeyh Gâlib'in Beyhan Sultan için söylediği üç kasidesi ve dört tarihi vardır (İpekten, 2006, s. 12).

Divan şiirinden aktardığımız bu magazinsel olaylar Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi sanatçılarında da görülen bir özelliktir. Şair ve yazarların eserlerini kaleme

alırken hangi ruh hali içinde yazdıkları veya eserin arka planındaki olaylar hep merak konusu olmuştur. Okuyucu kitlesi bir şiirin arka planında şairle ilgili meseleyi öğrendiğinde artık o salt bir şiir olmanın ötesinde hikâyesi olan bir esere dönüşmektedir. Böylece okur esere daha farklı insani bir anlam yükleyerek yakınlık göstermektedir. Çalışmamızın bu kısmında Tanzimat'tan Cumhuriyet Dönemi şairlerine kadar eser yazma sürecini etkileyen bazı magazinsel olaylara ve yazarlara yer verdik.

Abdülhak Hamit Tarhan. Tanzimat döneminin önemli sanatçılarından olan Abdülhâk Hamit Tarhan sanatıyla olduğu kadar özel hayatıyla da dikkat çekmiştir. Şair-i Azam olarak nitelendirilen Abdülhâk Hamit Tarhan, eşi Fatıma'nın ölümünden sonra yazdığı *Makber* adlı eserle bilinir. Bu eserin ilginç olmasının sebeplerinden biri de Abdülhâk Hamit Tarhan'ın eşinin taziyesinde tanıştığı bir kadınla evlendiği iddiasıdır. Bu iddianın asılsızlığını birkaç anekdotla belirtmeye çalışacağız. Bunlardan ilki Abdülhâk Hamid'in eşiyle olan evlilik anısıdır. Abdülhâk Hamid Tarhan eşi Fatıma'ya karşı derin bir aşkla bağlıdır. Bunu, onun için yazdığı birçok şiirinde (*Makber*, *Bunlar Odur*, *Hacle*) görmek mümkündür. Zira eşi Fatıma'nın kendisine olan aşkını duyunca daha önceden nişanlandığı Emine Naciye ile nişanı bozmuştur. *“Bir ara Başmabeyinci Mecit Bey'in kızı Emine Naciye ile nişanlandı. Hem komşu hem de küçük yaştan arkadaşlıklar. Fakat eniştesi Pîrizâde Sahip Bey'in akrabasından 1859 doğumlu Fatma'nın üzüntüyle ‘Ben artık karalar giyeceğim!’ dediğini duyunca hemen nişanı bozdu, onunla nişanlandı. 1874'te Edirne'de ağabeyi Nasuhi Bey'in konağında evlendi.”* (Bezirci, 2000, s. 19).

Eşi Fatıma'nın cenazesinde Nelly Clower adlı kadınla tanışıp evlendiği söylene de Abdülhak Hamit Tarhan'ın anılarında *Makber* şiirini Beyrut'ta kırk günde yazdığı bilgisi mevcuttur: *“Kırk gün, sanki onunla hem-civar ve hem-hâl olmak için, yer katında bir odada Makber'i yazmaya başladım. Öteki makberi ise her gün Ahmet Ağa ile beraber ziyarete gidiyordum. Ma'suka-i sâniyem bulunan nâzenin-i edebiyat ise bana ilham-ı hayat etmekten hâli kalmıyordu. Hatta onun aşkıyla bir de Hacle bina etmiştim. Makber'le Hacle birbirine zevc ile zevcedir. Bunlar Odur eserindeki şiirler de o kabilden sânihalardır.”* (Enginün, 2013, s. 172-173).

Makber şiirini o kadar derin bir hisle yazdığını ifade eden Hamid, okuyanların bu şiiri farklı iki adam tarafından yazıldığı hissine kapılacağını ifade etmiştir: *“Makber, gönlümden doğmuş bir teessürü havî (üzüntüyü kapsıyor) iken, bazı taraflarınca*

benim, rivayet olunan, şairliğimle büsbütün ecnebidir (yabancıdır). Okuyan birbirine benzemez iki lisan bulur ki, Makber'in belki iki adam tarafından yazıldığını zâhip olur (sanır)." (Bezirci, 2000, s. 46).

Nabizâde Nâzım. Hayatı eserlerine yön veren Tanzimat Dönemi sanatçılarımızdandır. Babasını ve annesini genç yaşta kaybettiği için ninesi ile birlikte yaşamıştır. Yedigârlarım adlı eserinden anlaşıldığı kadar babasının içkici ve psikolojik sorunlar yaşayan bir birey olmasından ötürü ve annesini genç yaşta kaybetmenin acısı da eklenince ilk gençliğini mutsuz yaşadığını anlatmaktadır. Yine aynı eserde çocukken defalarca evden kaçtığını sokaklarda kahvehanelerde yattığını ama buna rağmen okumayı asla terk etmediğini anlatmıştır.

Nabizâde Nazım, sevdiği kız ile evlendikten kısa bir süre sonra kemik veremi hastalığından dolayı vefat eder ve edebiyat dünyasında en çok bilinen eseri Zehra da o öldükten sonra yayımlanır. "Hassas bir kişiliğe sahip olan Nâbi-zâde'nin, çocukluğunda ve gençliğinde annesini erken kaybedişini, babasıyla ilgili sorunlarını hatırlayacak olursak, o zaman yaşadığı üzüntülerin, yazarın psikolojisini olumsuz etkilemiş olabileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca yazar, babasının kendisini evden kovduğu zamanlarda, mezarlıklarda dahi yatmış, yoksulluk ve sefalet çekmiştir. Bu da onu fiziksel anlamda güçsüz duruma düşürmüş olabilir." (Akdağlı, 2009, s. 30).

Recaizade Mahmut Ekrem. Tanzimat Dönemi'nin önemli şairlerinden olan Recâizade Mahmut Ekrem çocuklarının ölüm acısını derinden yaşayan bir şairdir. "*(...) Recâizade'nin hususî hayatında da bazı büyük sarsıntılar olmuştur: Hassas şair, Pirâye adlı biricik kızını daha doğduğu gün kaybetmiş; üç aylıkken yatağa düşen, Emced adlı en büyük oğlu da kısa ömrünü hep yatakta geçirerek yirmi yaşında ölmüştür. Fakat Recâizade'yi daha derinden yaralayan bir acı Nijad isimli yetişkin ve üstün kabiliyetli oğlunu kaybetmesi olmuştur. Şairin Nijad'ın ölümü için, hece vezni ile yazdığı bir mersiye, bu yüzden gözyaşlarıyla yazılmış hissini veren derin tesirli bir şiirdir.*" (Banarlı, 2001, s. 917).

Halid Ziya da Recaizâde Mahmud Ekrem'in yaşadığı bu evlat acısını "Kırk Yıl" adlı eserinde şöyle ifade eder: "*O matem, oğlu Nijat'ın vefatı oldu. Oğlu demek kâfi değil, Nijat onun hatta yegâne gayesi, bütün emellerinin, hülyalarının zübdesiydi [özüydü]; olanca mevcudiyeti onunla dolu idi ve onu kaybedince birdenbire sanki*

hüviyeti [kimliği], havası boşalıvermiş bir balona benzemişti. “ (Uşaklıgil, 2017 ,s. 803-804).

Bu duyguların yoğun olarak yansıtıldığı şiirler aşağıda verilmiştir:

Ah Nijad!

Hasret beni cayır cayır yakarken
Bedenimde buzdan bir el yürüyor.
Hayaline çılgın çılgın bakarken
Kapanası gözümü kan bürüyor.

Dağda kırdı rast getirsem bir dere
Gözyaşlarım akıtarak çağlarım.
Yollardaki ufak ufak izlere
Senin sanıp bakar bakar ağlarım.

Güneş güler, kuşlar uçar havada,
Uyanırlar nazlı nazlı çiçekler.
Yalnız mısın o karanlık yuvada?
Yok mu seni bir kayırır, bir bekler?

Can isterken hasret odiyle yansın,
Varlık beni alil alil sürüyor.
Bu kaygıya yürek nasıl dayansın?
Bedenciğin topraklarda çürüyor!

Bu ayrılık bana yaman geldi pek,
Ruhum hasta, kırık kolum kanadım.

Ya gel bana, ya oraya beni çek,
Gözüm nuru oğulcuğum, Nijad'ım!

(Parlatır, 2004, s. 433)

Recâfzade yaşadığı acılardan ötürü on beş yıl, kızı Pirâye'nin mezarına gitmemiştir. Gittiği vakit mezarını bulamayan şair o anki hislerini şu şekilde dile getirmiştir:

Tahassür

Âh kim Pîrâye'min işte bu yerdir meskeni!
Şu siyeh topraklar olmuştur o nûrun mahzeni.
Gelmedim on beş sene bilmem ne yanda medfeni.

Ey mezâristan bana ettirme âh ü şîveni!
Rahm edip âgâh edin ey servler, taşlar beni!
Bî-nişan terk eyledim eyvâh evlâdım seni!
Söyle yavrum eyleyim şâd-âb-ı giryem kâkini
Hangi topraktır senin örten vücûd-i pâkini?

Züldür on beş yılda bir kerre ziyâret kabrini.
Yok hicâbımdan taharriye cesâret kabrini.
Ger zaman ettiyse pâ-mâl-i hakâret kabrini,
Bir vazifeydi bana etmek imâret kabrini.
Bir avuç hâk-i mübârekten ibâret kabrini!
Eylemez kimse banâ hayfâ işâret kabrini.
Söyle yavrum eyleyim şâd-âb-ı eşkim hâkini
Hangi topraktır senin örten vücûd-i pâkini?

Hayf kim çok gördü sen nev-bâvemi devrân bana.
Vermedi bir gün der-âguş etmeğe meydân bana.
Olmadın yavrum niçin bir kerrecik handân bana?
Pek ağır geldi bugün bilmem neden hicrân bana?
Çâre-sâz ol bâri sen ey dîde-yi giryân bana!
Cây-gâhın söylemez mâdâm kabristân bana;
Söyle yavrum eyleyim şâd-âb-ı giryem hâkini
Hangi topraktır senin örten vücûd-i pâkini?

(Akyüz, 2010, s. 117)

Hocalığı sırasında otoriter kişiliğine rağmen talebelerin sevgisini kazanmış bundan dolayı Üstad Ekrem diye anılmıştır. Recaizâde Mahmut Ekrem'in hayatına dair ilginç anekdotlardan biri de Muallim Naci ile yaşamış olduğu edebi tartışmalardır. Muallim Naci göz için kafiye anlayışını savunmuştur, buna karşılık Recaizâde Mahmut Ekrem kulak için kafiye anlayışını ön plana çıkarmıştır. Recaizâde Mahmut Ekrem, *Zemzeme* adlı şiir antolojisi ne yayınladıktan sonra Muallim Naci, bu eseri tenkit eden *Demdeme* adlı eserini yazmıştır (Banarlı, 2001, s. 921).

Tevfik Fikret . Hiç şüphesiz hayatıyla çok ilginç özellikler taşıyan Tevfik Fikret magazinsel yönü ön planda olan yazarlarımızdandır. Tevfik Fikret'in hayatındaki magazinsel olayları üç başlık altında toplayabiliriz: Bunlardan birincisi, Tevfik Fikret'in gençliğe örnek olarak gösterdiği oğlu ile ilgili olanlardır (Bu bölümde Tevfik Fikret'le gençlik beklentisi konusunda aynı hüsrânı yaşayan Mehmet Akif'in, oğluna da yer verilecektir.); ikincisi, Tevfik Fikret'in dini konularda tartışma yaşadığı Mehmet Akif Ersoy ile yaşadığı olaylardır; üçüncüsü ise Yahya Kemal'le İstanbul konusunda yaşamış olduğu tartışmalardır.

Tevfik Fikret'in ve Mehmet Akif'in Oğullarıyla İlgili Magazinsel Bilgiler.

Serveti Fünun şairlerinden olan Tevfik Fikret, oğlu Hüseyin Haluk Fikret ile ilgili eserler kaleme almıştır. Tevfik Fikret oğlu Haluk'u Promete'ye benzeterek onun aydınlık gençliğin temsilcisi olmasını istemiştir. Mehmet Akif de "Asım'ın Nesli" olarak gördüğü oğlunun böyle istemediği bir yola girmesine oldukça üzülmüştür. Orhan Karaveli kitabında iki şairin yaşadığı bu hazin sonu farklı gazetelerde çıkan haberlerle şöyle

ifade etmiştir: “Babalarının ülke gençliğine örnek olsunlar diye üzerlerine titreyip öğrenimleri için yurt dışına yolladıkları Emin’le Haluk’un ölüm haberleri şöyle yansır gazetelere:

Önce ‘Milliyet’ gazetesinden birkaç satır:

‘... Şair Mehmet Akif Ersoy’un oğlu Mehmet Emin Ersoy dün (İstanbul) Tophane’de Hacı Mimi sokağında bir kamyon kasası içinde ölü bulunmuştur. Devamlı olarak alkol alan 45 yaşındaki Mehmet Emin Ersoy’un bir kalp krizi sonucunda öldüğü anlaşılmış ve cenazesini kaldıracak bir makam bulunmadığı için ceset uzun süre sokakta kalmıştır! Üç yıl önce eşi ölen Mehmet Emin Ersoy, kendini, uyuşturucu maddeye vermiş ve Tophane’nin arka sokaklarında yaşamaya başlamıştı...’

Bu haber de Cumhuriyet’ten:

‘... Ünlü Türk şairi Tevfik Fikret’in Hristiyan olup, Amerikan uyrukluğuna geçen oğlu H. Haluk Fikret, 9 Haziran 1965 günü Amerika’nın Park Lake şehrinde kanserden ölmüştür. Öldüğünde 72 yaşındaydı. Fikret’in tek evlâdı olan Haluk, İstanbul Robert Koleji’ni bitirdikten sonra yüksek öğrenim için İskoçya’nın Glasgow şehrine gitmiş ve burada Hristiyan dinini kabul etmişti. 1913 yılında Amerika’ya göç etmiş mühendis olup uzun yıllar değişik üniversitelerde öğretim üyeliği yapmış; 1943 yılından sonra ise çeşitli kentlerin kiliselerinde vaizlik ve papazlık görevi üstlenmişti. Öldüğü zaman Park Lake şehri Presbitaryen Kilisesi başpapazı idi...’

Cevdet Kudret 1982 yılı Mayıs’ında yayınlanan ‘Babalar ve Oğullar’ başlıklı yazısında (Yazko Edebiyat) Haluk ve Emin’i kaybolan değerler olarak görmekte ve şöyle demektedir: Bebek sırtlarında, kolej duvarları arasında bir limonluk bitkisi gibi filizlenen Haluk’la medresenin halktan kopuk Arap Acem kültürü ile beslenen Mehmet Emin sonunda kendilerini aynı boşluğun içinde buldular... Bu, halktan kopuk değerler kaybolup gitmeselerdi ne yararı’ olacaktı? (Karaveli, 2005, s. 115).

Tevfik Fikret ve Mehmet Akif Ersoy’la İlgili Magazinsel Olaylar. Servet-i Fünun şairi olan Tevfik Fikret ve İslam şairi olan Mehmet Akif Ersoy arasında inanç eksenli tartışmalar yaşanmıştır. İki şairin farklı dünya görüşlerine sahip olması yazdıkları eserlere de yansımış ikisi aynı dönemin farklı sanat mecralarında yer almıştır. Tevfik Fikret daha çok Batıcılık düşüncesinden etkilenmiş ve eserlerinde bu fikri önelemiştir. Mehmet Akif Ersoy ise İslamcılık düşüncesini benimsemiş ve eserlerini bu düşünce merkezinde kaleme almıştır. Tevfik Fikret’in yazmış olduğu

Tarih-i Kadim adlı eserde dinle ilgili düşüncelerinden ötürü Mehmet Akif Ersoy, Safahat'ın Süleymaniye Kürsüsü bölümünden Tevfik Fikret'i eleştirir. Orhan Karaveli bu tartışmayı şu şekilde aktarmıştır: “Bu arada, vaazlarıyla ünlü bir başka şair özel sohbetlerinde Tarih-i Kadim’le ilgili duygularını ‘...herif, Allah’ıma, Peygamberime dil uzatıyor!..’ sözleri ile belirtecek ama düşüncelerini kağıda dökmek için nedense tam yedi yıl bekleyecektir. Sonunda, “Sebilürreşad” dergisinde yayınlanıp aynı yıl içinde kitap olarak basılan “Süleymaniye Kürsüsü’nde” adlı şiiriyle Mehmet Akif 1912’de konuşacaktır hem de ağır sözcüklerle ve hükümeti harekete geçmeye davet ederek.

"Robert Kolej'deki sanat dâhisinin kalemi

Vurur bu darbeyi isterse... Çünkü haddine mi?

Hükümet'in ona kalkıp da itiraz etmek?

Herifte bandıralar çifte, tek de olsa direk!

Ya nazlanırsa? Evet, nazlanırsa yalvarırız...

Niyaza pek yüzü yoktur, hemen kanar yalnız,

Dehâların çoğu ekzantrik ya hani,

Bu 'personaj'da var bir deli kılıklı mani!"

(Karaveli, 2005, s. 111)

Tevfik Fikret'in bu söz ve şiirlere karşılık verdiği cevap ise şöyledir: “En ufak bir suçlamada bulunmadığı, hatta adını bile anmadığı Mehmet Akif Bey'in böylesi suçlamalarına muhatap olan Fikret, iki yıl bekledikten sonra 14 Kasım 1914'te “Tarih-i Kadim'e Zeyl” (Eski Çağlar Tarihine Ek) başlık ve “Bir Cevap” alt başlıklı şiiriyle, sonunda, beklenen cevabı verir Akif'e. (...) :

Bana anlatma o güzel dini

Bilirim ben de senin bildiğini...

.....

İnsanın böyle sapmaları var;

Putunu kendi yapar, kendi tapar...

(...)

Düşünüp işlemek âyininidir

Yaşamak dini benim dinimdir.

Müminim; varlığa imanım var

Her kanat bir meleği açıklar.

Peygamberlere göstermem ilgi,

Bir örümcek götürür Hakka beni!..

(...)

Ve, şöyle bitirir sözlerini:

Dîn-i Hakk bence bugün Dîn-i Hayat;

Sen ne dersin buna, Ey Molla Sırat? “

(Karaveli, 2005, s. 114)

Tevfik Fikret ve Yahya Kemal ile İlgili Magazinsel Olaylar. Edebiyatımızın bu iki büyük şairi arasındaki magazinsel sayılabilecek olaylardan biri İstanbul üzerine yazdıkları şiirlerde görülebilir. Tevfik Fikret İstanbul'u karanlıklar içinde bayağı bir şehir olarak nitelendirip devrin yönetimine dair bir eleştiri barındıran *Sis* şiirini yazmıştır. *Sis* şiirindeki kötücül İstanbul tasvirleri Yahya Kemal gibi İstanbul aşığı olan bir şairi üzmüş olmalı ki Yahya Kemal *Siste Söyleniş* adında bir şiir kaleme alarak Tevfik Fikret'e karşılık vermiştir. Edebiyatımızın bu iki büyük şairinin şiirlerinden farklı iki bölümü örnek olarak şöyle verebiliriz:

Sis

Sarmış ufuklarını senin gene inatçı bir duman,

beyaz bir karanlık ki, gittikçe artan

ağırlığının altında herşey silinmiş gibi,

bütün tablolar tozlu bir yoğunlukla örtülü;

tozlu ve heybetli bir yoğunluk ki, bakanlar

onun derinliğine iyice sokulamaz, korkar!

Ama bu derin karanlık örtü sana çok lâyıık;

lâyık bu örtünüş sana, ey zulümlér sâhası!

Ey zulümler sâhası... Evet, ey parlak alan,

ey fâcialarla donanan ışıklı ve ihtişamlı sâha!
Ey parlaklığın ve ihtişâmın beşiği ve mezarı olan,
Doğu'nun öteden beri imrenilen eski kralıçesi!
Ey kanlı sevişmeleri titremeden, tiksinden
sefahate susamış bağrında yaşatan.
Ey Marmara'nın mavi kucaklayışı içinde
sanki ölmüş gibi dalgın uyuyan canlı yığın.
Ey köhne Bizans, ey koca büyüleyici bunak,
ey bin kocadan artakalan dul kız;
güzelliğindeki tâzelik büyüğü henüz besbelli,
sana bakan gözler hâlâ üstüne titriyor.
Dışarıdan, uzaktan açılan gözlere, süzgün
iki lâcivert gözünle nekadâr canayakın görünüyorsun!
Canayakın, hem de en kirli kadınlar gibi;
içerinde coşan ağıtların hiç birine aldırmış etmeden.
Sanki bir hâin el, daha sen şehir olarak kuruluyorken,
lânetin zehirli suyunu yapına katmış gibi!
Zerrelerinde hep riyakârlığın pislikleri dalgalanır,
İçerinde temiz bir zerre aslâ bulamazsın.
Hep riyânın çirkefi; hasedin, kârgüdmenin çirkeflikleri;
Yalnız işte bu... Ve sanki hep bunlarla yükselinecek.
Milyonla barındırdığın insan kılıklarından
Parlak ve temiz alınlı kaç adam çıkar?
(...)

(Karaveli, 2005, s. 200-202)

Siste Söyleniş

Birden kapandı birbiri ardınca perdeler...

Kandilli, Göksu, Kanlıca, İstinye neredeler?

Som zümrüt ortasında, muzaffer, akıp giden

Firuze nehri nerde? Bugün saklıdır, neden?

Benzetmek olmasın sana dünyâda bir yeri;

Eylül sonunda böyledir İsviçre gölleri.

Bir devri lânetiyle boğan şairin Sis'i.

Vicdan ve rûh elemelerinin en zehirlisi.

Hulyâma bir eza gibi aksetti bir daha;

-Örtün! Müebbeden uyu! Ey şehir! -O beddua...

Hayır bu hâl uzun süremez, sen yakındasın;

Hâlâ dağılmayan bu sisin arkasındasın.

Sıyrıl, beyaz karanlık içinden, parıl parıl

Berraklığında bilme nedir hafta, ay ve yıl.

Hüznün, ferahlığın bizim olsun kışın, yazın,

Hiç bir zaman kader bizi senden ayırmasın.

(Beyatlı, 2018, s. 15)

Halit Ziya Uşaklıgil. Servet-i Fünun döneminin önemli yazarlarından olan ve edebiyatımızda roman ve hikâyeyi Batı tekniği açısından ileri bir seviyeye taşıyan Halit Ziya Uşaklıgil'in hayatındaki önemli bazı olayları, kaleme aldığı bazı eserlerinde görmek mümkündür. Yazarın hayatına dair en çarpıcı olaylar yaşadığı evlat kayıplarıdır.” İkinci çocuğu Sadun’u kaybettikten sonra 1893’te Hatice Bihin, 1896’da Güzin doğar. Ancak birkaç yıl sonra hem Güzin’i hem babası Hacı Halil Efendi’yi kaybeder. Kızı Güzin’in ölümü ve verdiği acılar bazı değişikliklerle Kırık Hayatlar romanına girmiştir.” (Huyugüzel, 1995, s. 23).

Halit Ziya Uşaklıgil hayattayken dört çocuğunu kaybeder. Ölen çocuğu olan Sadun için Kırık Oyuncak, Güzin için Kırık Hayatlar ve onlardan çok uzun süre sonra intihar ederek ölen oğlu Vedat için Bir Acı Hikâye eserlerini kaleme almıştır. Evlatları içinde en çok onu sarsan oğlu Vedat’ın ölümüdür: “(...) yazar bu dönemde kendisini manen ve bedenen yıkıp perişan eden büyük bir felaketle de yüz yüze gelir. Bu, Tiran Elçiliği başkâtipliğinde bulunan oğlu Halil Vedat’ın hazin ölümüdür. Dışişleri Bakanlığı’nda dönen entrikalar yüzünden terfii sürekli engellenen, hak ettiği yere bir türlü gelemeyen Halil Vedat, hayattan iyice bezdiği bunalımlı bir anında uyku hapları alarak intihar etmiştir (2 Aralık 1937) . Otuz beş yıl bin bir emek ve zahmetle çok kültürlü ve sanatkâr ruhlu bir şahsiyet olarak yetiştirdiği oğlunu hiç beklenmedik bir şekilde kaybeden yaşlı baba, hayatının son yıllarında adetâ bir mateme gömülür ve acısını, yazarak hafifletmeye çalışır. 1940’ta Son Posta’da tefrika edip iki yıl sonra da kitap haline getirdiği Bir Acı Hikâye böylece ortaya çıkar. Halil Vedat’ın gerçekten üzücü hayat macerasını anlatan bu yazılar onun edebiyat dünyasındaki son yazılarıdır.” (Huyugüzel, 1995, s. 31).

Bir Acı Hikâye adlı eserin, yeğeni Ali Ekrem Uşaklıgil’e ithaf ettiği bölümünde yaşadığı bu evlât acılarını özellikle oğlu Vedat’ın ölümünden sonra duyduğu üzüntüyü şöyle ifade eder: “Dediler ki evlât acısını ölçecek bir mi’yar [ölçü] yoktur. Bu da doğrudur fakat belki yalnız tek bir mi’yar vardır: O acıyı ihâta eden [kuşatan] hatıralar ne kadar çok ve zengin ise sarf edilen [harcanan] emekler ne kadar ağır ve bol bunlardan hâsıl olan neticeler [çıkan sonuçlar] ne kadar olgun ve mesut ise duyulan acının ateşi de o [nispette] oranda yakıcıdır.” (Uşaklıgil, 2020, s. 13).

Ayrıca Halit Ziya Uşaklıgil, Mustafa Kemal Atatürk’ün eşi Latife Hanım’ın amcasıdır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar. Hüseyin Rahmi'nin kadınlarla dolu bir evde yetişmiş olması onun kadın konusuna romanlarında sıkça yer vermesini ve toplumun her kademesinde kadınları ustalıkla işlemesini sağlamıştır. Hüseyin Rahmi'nin kadın karakterlerinin sayısının fazla oluşu ve onları konuşturmakta ustalığıyla ilgili şu bilgiler de önemlidir: *“Hüseyin Rahmi, henüz üç yaşındayken annesini kaybeder. Verem hastalığından kaybettiği annesinin uzun süren hastalık yılları, ev halkının sürekli üzüntü ve hüznü içinde bulunması Hüseyin Rahmi'yi içli, sinirli, hırçın ve alıngan yapar. Gürpınar'ın çok eser veren velut bir yazar oluşunda, iç dünyasındaki bu hırçınlık ve acı karışımı duygu yoğunluğunun olduğu düşünülebilir. Agâh Sırrı Levend, çocukluğu Aksaray'daki büyük annesinin evinde ve daha çok kadınlar arasında geçtiği için Gürpınar'ın evdeki kadınları göre göre örgü örmeyi ve dantela işlemeyi de öğrendiğini aktarır.”* (Türkmenoğlu, 2016, s. 19).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hayatına dair başka bir anekdot da hiç evlenmeyiştir. Bulunduğu çağda da büyük bir merak konusu olan bu durumunu çağdaşı bazı yazarlar çok titiz olmasına, bazıları üretkenliğini etkileme korkusuna bağlamaktadır. *“Hikmet Feridun Es, ‘Tanımadığımız Meşhurlar’ adlı eserinde Gürpınar'ın evlenmemesini çok başka bir sebebe bağlar. Es'e göre Gürpınar'ın evlenmeyiştirin tek sebebi sağlık konusundaki aşırıya varan titizliğidir. Hatta Hüseyin Rahmi'nin elli yıl boyunca sokağa eldivensiz çıkmayıştirin temelinde de bu vardır. Es, Gürpınar'ın sahip olduğu eldivenlerin sırrını da böylece ortaya çıkarmış olur.”* (Türkmenoğlu, 2016, s. 20).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hiç evlenmemesinin nedenleriyle ilgili birçok farklı görüş vardır. Refik Ahmet Sevengil'in yazarla yaptığı bir röportajda yazar evlenmeyiştirle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: *“Şimdiye kadar hiç evlenmemiştir. Bir gün sebebini sorduğum zaman önce sıkıldı. Çocukluğunda aralarında büyüdüğü eski İstanbul hanımlarından öğrenilmiş bir mahcubiyet edasıyla kızardı, sonra galiba suali cevapsız bırakmış olmamak için gülümsedi:*

-Yattığım odada başka nefes istemem, sinirlenirim. Bunun içindir ki misafirlikte de kalamam.” (Türkmenoğlu, 2016, s. 12).

Ahmet Haşim. Magazinsel yönüyle dikkat çeken bir başka edebiyatçı da “Akşam Şairi” olarak bilinen Ahmet Haşim'dir. Ahmet Haşim eserlerinde genel olarak akşamı, uzak diyarları, yalnızlığı, hayalî kişileri ve içe kapanışı anlatmıştır. Hiç

şüphesiz Ahmet Haşim'in bu konulara yoğunlaşmasında çocukluğunun ve ilk gençlik yıllarının büyük bir etkisi olmuştur.

Ahmet Haşim'in böyle bir yapıda olmasının sebeplerinden biri annesini çok küçük yaşlarda kaybetmesiyle ilgilidir. Çocukluğunda yaşadığı bu derin sarsıntı hayatının tamamını etkilemiştir. Nitekim Kenan Akyüz de benzer bir saptamada bulunarak şu sözleri sarf etmiştir: Güney taşradan İstanbul'a küçük yaşta göç eden Ahmet Haşim hasta ve şefkatli bir anne ile sert bir babanın terbiyesinde yetiştiğinden hassas bir mizaca sahip olmuştur. Annesini kaybettikten sonra babasının da görevi sebebiyle İstanbul'a gelen şair yatılı bir okula kaydedilir. Bu okulda yabancılarla dolu bir ortamda yalnızlık ve şaşkınlık hissiyle iç âlemine çekilir ve onun bu tavrı şiirlerinde de hayalî âlemlere sığınarak devam eder. Bu hayalî âlemlerin yanı sıra annesinin şefkatiyle dolu çocukluğuna da sığınır (Akyüz, 2018, s. 158).

O

Bir hasta kadın, Dicle'nin üstünde, her akşam

Bir hasta çocuk gezdirerek, çöllere gül-fâm

Sisler uzanırken, o senin doğmanı bekler

(...)

Sâhilleri sessiz dolaşan hasta hayâle

Bir nûr-ı tesellî taşır alnındaki hâle

Hattâ o soluk çehreye nûrun dokunurken

Bir bûseye benzerdi ki gelmiş ona senden.

(...)

Sâkin soluyorken gece eşbâh u avâlim

Yalnız o ziyâlarda kalır sâkin ü muzlîm.

Ey mâh, cebînin o cebîn, keder ü gam

Altında o yorgun o soluk heykel-i mâtem...

(Hâşim, 2018, s. 98-100)

Ahmet Haşim'in, bu içe kapanık tavrının yanı sıra kendisi de dâhil olmak üzere kimseyi beğenmeyen bir tavrı da vardır. Çevresindeki insanları pek beğenmeyen,

yakın dostluklar kurmayan Haşim, Fecr-i Âti grubuna da mesafeli davranmıştır. Bununla ilgili olarak Yakup Kadri: *“Zaten Ahmet Haşim’in Fecr-i Âti arkadaşları arasında kimi beğendiği vardı ki... O, yazdığı şiirler bakımından değilse bile, kafası, yüzü, giyinişi, tavır ve hareketleri bakımından kendisini de beğenmezdi ve bundan dolaydır ki, uzun bir süre bize görünmekten kaçınmış, Fecr-i Âti’nin semtine dahi uğramak istememiştir.”* (Karaosmanoğlu, 2015, s. 77).

Ahmet Haşim’in bu kompleksli tavrı sadece edebiyat ortamındaki arkadaşlarıyla ilgili değil onun gönül ilişkilerine de sirayet etmiştir. Ahmet Haşim’in kadınlarla olan ilişkisiyle ilgili değerlendirmelerde, Haşim’in kadınlardan uzak durduğunu, bunun sebeplerinden birinin de çocukken büyük bir sevgiyle bağlı olduğu annesini erken yaşlarda kaybettiği için kimseyi onun yerine koyamaması olarak ifade etmişlerdir. Yakın dostu Yakup Kadri ise bu durumu şöyle açıklamıştır: *“Ahmet Haşim yalnız arkadaşlarıyla, dostlarıyla münasebetlerinde mi böyle idi? Heyhat, onun gönül bağlılıkları da hep bu ittirâtsizlik (düzensizlik) içinde düğümlenip çözülür, çözülüp düğümlenirdi. Kaç defa, sevdiği bir kızla hemen evlenmek üzere iken irkilerek geri basmış, hem de birkaç gün önce yanıp tutuştuğu o kızı,*

Terk etti mi Leyla’sını Mecnun

mısrasındaki hüznün bir zerresini duymaksızın kalbinden söküp atmıştır. Neden? Çünkü ya onun bir sözünden alınmış ya da kaynanası olacak kadının bir tavrını, bir hareketini bayağı bulmuştur ve böylece, bütün ömrü hem hep yarım kalmış aşklar ve sonu gelmeyen evlenme teşebbüsleri içinde geçmiştir.” (Karaosmanoğlu, 2015, s. 82).

Ahmet Haşim’in evlilikten, insan ilişkilerinden bu kadar uzak durmasının sebeplerinden biri de kendi dış görünüşüne karşı olan algısıdır. Ahmet Haşim, kendini fiziksel olarak hiç beğenmemektedir. Bu durum onda bir takıntı seviyesine gelmiş ve rüyalarında dahi onu rahatsız etmiştir. Yine Yakup Kadri’ye anlattığı bir rüyasında: *“Dün gece gözüme bir lahza uyku girmedi. Önce şu alnımın çıkıklığını düzeltsem acaba nasıl olurum? dedim. Sonra, baktım ki, burnum da küçülmeye, biçime girmeye muhtaçtır. Haydi onu da fazlasıyla yaptım farz edelim. Ya gözlerimin rengini nasıl değiştirebilirim? Ağızımla yanağım arasındaki yara izini nasıl silebilirim? Ya şu, ya bu derken en sonunda bu kafayı dibinden kesip atmaktan başka çare olmadığını anladım!”* (Karaosmanoğlu, 2015, s. 87).

Söküp atmak istediği kafayla ilgili yazdığı “Başım” adlı şiirde de dış görünüşünden duyduğu memnuniyetsizlik görülüyor:

Başım

Bîhaber gövdeme gelmiş konmuş

Müteheyyic, mütekallis bir baş

Ayırır, sanki o baştan etimi

Ömr-i ehrâma muadil bir yaş

Ürkerim kendi hayâlâtımdan

Sanki kandır şakağımdan akıyor

Bu kızıl çehrede âteş gözler

Bana güyâ ki içimden bakıyor

Bu cehennemde yetişmiş kafaya

Kanlı bir lokmadır ancak mihenim

Âh, yâ Rabbi! Nasıl birleşti?

Bu çetin başla, suçsuz bedenim.

Dişi, tırnakları geçmiş etime

Gövdem üstünde duran ifritin

Bir küçük lahzâ-i arâma fedâ

Bütün âlâyişi nâm u sıytin

(Haşim, 2018, s. 85)

Ömer Seyfettin. Milli edebiyat döneminin önemli sanatçılarından olan Ömer Seyfettin hayatı ile de dikkat çekmektedir. Çok az sivil hayatta yer alan Ömer Seyfettin genellikle savaşlarda yer almış ve yakalandığı amansız diyabet hastalığı yüzünden vefat etmiştir. Bir yıl sivil gezdikten sonra Balkan Savaşları nedeniyle orduya geri çağırılmıştır. Orduda esir düşmüş; esir hayatında yazmış ve okumuştur. Bu da ona yazarlık döneminde büyük tecrübeler kazandırmıştır. Ömer Seyfettin şeker hastalığından dolayı rahatsızlanmış ama o dönemde şeker hastalığı hakkında hiç kimsenin bilgisi olmadığından ötürü tedavi olamamış ve bu hastalıktan ötürü vefat

etmiştir. Ömer Seyfettin hastalığı sırasında ciddi zorluklar yaşamış en yakın arkadaşı olan Ali Canip Yöntem ona sahip çıkmış elinden geleni yapmış fakat hastalığı hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamasından ötürü vefat etmiştir (Mert, 2004, s. 28-29).

Ömer Seyfettin'in hastalığının bilinmemesinden ötürü yapılan otopsi farklı iddialara neden olmuştur. Bu iddialardan biri de hastanede ölen Ömer Seyfettin'in, sahipsiz olduğu düşünülerek tıp öğrencileri için kadavra olarak kullanılmış olduğu ve bu olayın hastane hademesinin eşliğinde çekilen fotoğrafların gazetede yayınlanması üzerine ortaya çıktığı iddiasıdır. İddiaya göre Ömer Seyfettin'i sevenler, hastaneye akın etmişler. Lakin onlar gelene kadar Ömer Seyfettin'in karnı yarılmış testereyle kafası gövdesinden ayrılmıştır. Yazar kimsesiz olarak ölmüş, parçalar halinde ise gömülmüştür. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere bakıldığında yukarıdaki iddiaların sebebinin Ömer Seyfettin'in hastalığı hakkında tam bir kanaat oluşmamış olması ve cesedine otopsi yapılmasıdır. Farklı kaynaklarda bu durum şöyle aktarılmıştır: *"Tanıyanların yazdıkları gibi bu şen mizaçlı, şakacı, nükteci insan, hiçbir şey ciddiye almadığı gibi hastalığını da küçümser. 25 Şubat 1920'de hastalığı artar. Nevraljiye, romatizmaya benzetilir. Pek de önem verilmez. O güçlü, yapılı insan birkaç gün içinde adeta erir. 4 Mart'ta Haydarpaşa Tıp Fakültesine kaldırılırlar. 6 Mart 1920 Cumartesi günü saat 13.30'da bu hastanede ölür. Ölüm sebebini anlamak için otopsi yaparlar hastalığın şeker olduğu anlaşılır, ama artık bu değerli insan Türkçenin ilk büyük hikâyecisi artık yoktur.*

Kadıköy Kuşdili'nde Mahmut Baba Mezarlığına gömülür. Bu mezarlıktan yol geçeceği gerekçesiyle 23 Ağustos 1939'da Ömer Seyfettin'in kabri Zincirlikuyu Asri Mezarlığına nakledilir. Mezar taşı tarihsizdir. "(Cunbur, 1985, s. 14).

Necati Mert de "Ömer Seyfettin" adlı kitabında yazarın hastalığına tam teşhis konulmamasıyla ilgili şunları aktarmıştır: *"1920 Şubat ortalarında hastalanır Ömer Seyfettin. Hastalığı 25 Şubat'ta artar. Önce nevralji sanılır. Sonra beyin romatizması teşhisi konur. Verem dendiği, ansefalit letarjik dendiği de olur. Bu kararsızlıkların ardından 4 Mart'ta Haydarpaşa Tıp Fakültesi Hastanesine kaldırılır. Kurtarılamaz, 6 Mart'ta ölür. Otopside anlaşılır ki ölümü şekerdendir.* " (Mert, 2004, s. 29).

Yahya Kemal Beyatlı. Yahya Kemal 1884 yılında Üsküp'te dünyaya gelmiştir. Onun hayatını, sanat anlayışını hatta dil anlayışını bile derinden etkileyen unsur annesidir. Annesi Nakiye Hanım, ünlü şair Leskofçalı Galip'in yeğenidir. Yahya Kemal

Beyatlı'nın annesine olan düşkünlüğü ve onu erken yaşta kaybetmesi şiirlerini etkilemiştir. Şiirlerinde görülen Balkan sevgisi de annesinin Üsküp'e olan sevgisinden ileri gelmektedir. Annesinin ölümünü anlattığı "Ufuklar" adlı şiirinde anne sevgisini şöyle dile getirmiştir:

Ufuklar

Annemin na'sını gördümdü;
Bakıyorken bana sâbit ve donuk gözlerle.
Acıdan çıldıracaktım.
Aradan elli dokuz yıl geçti.
Âh o sâbit bakış el'an yaradır kalbimde.
O yaşarken o semâvî, o gülümser gözler
Ne kadar engin ufuklardı bana;
Teneşir tahtası üstünde o gün,
Bakmaz olmuşlular artık bu bizim dünyâya.

(Beyatlı, 2018, s. 55)

Necip Fazıl Kısakürek ve Nazım Hikmet'in Hocası Yahya Kemal Beyatlı.

Yahya Kemal, Bahriye Mektebinde -sonraları çok farklı sanat anlayışlarıyla eserlerini yazacak olan- Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in hocalığını yapmıştır. Nâzım Hikmet 1902 doğumlu olduğu için 1905 doğumlu olan Necip Fazıl'ın üst sınıfındaydı (Fuat, 2002, s. 202). Kemal Sülker de bu konuyla ilgili olarak "*Nâzım Hikmet, benden birkaç sınıf ileride ve aramızda hiçbir temas olmamasına rağmen edebiyat yönünden bir bildiğim, hatta Bahriye Mektebi sıralarından başlayarak rakibimdi. Onun da lakabı sarı oğlan ve sıfatı şairdi...*" (Sülker, 1987, s. 29).

Yahya Kemal ve Celile Hanım. Yahya Kemal'in hayatına dair önemli magazinsel bilgilerden biri de Nâzım Hikmet'in annesi Celile Hanım ile olan aşkıdır. Dönemin ilk kadın ressamı olan Celile Hanım ile Yahya Kemal arasındaki aşkla ilgili sayısız iddia dolaşmaktadır. Hatta kimi araştırmacılar, bu aşkın edebiyat dünyasındaki bazı yazarların romanlarının konusu olduğunu bile ifade edilmiştir. Kolcu'ya göre: "*Mümtaz'ın amcaoğlu ve 'ağabeyim' dediği İhsan, Yahya Kemal'e karşılık gelmektedir. Nuran'la Mümtaz'ın aşkı da gerçek hayatta Yahya Kemal ile Nazım Hikmet'in annesi*

ressam Celile Hanım'ın evliliğin kıyısından dönen aşkı olarak algılanabilir.” (Kolcu, 2008, s. 73).

Bu iddiaların gerçek olduğunu Yahya Kemal'in yakın dostu Yakup Kadri'nin “Gençlik ve Edebiyat Hatıraları” kitabında görmekteyiz. Yakup Kadri kitapta Celile Hanım ismini anmasa da âşık olunan kadın ile ilgili verdiği bilgiler Celile Hanım'dan başkası değildir. Kitabında Yahya Kemal'in bir Bektaşî tekkesinde olan sıkılganlığını Celile Hanım'ın sesinin değiştirmesiyle alakalı olarak Yakup Kadri şunları kaydetmiştir: “(...) Derken, bu karma ahengin içinden tek başına bir genç kızın billur sesi bir “fevvârei zerrin” gibi yükselivermesin mi?

İşte Yahya Kemal'e ne oldu ise o anda oldu. O andan itibaren Lale Devri'nin şu şakrak şairi şöyle dursun, şarap Tanrısı Diyonizos dahi coşkunlukta Yahya Kemal'i aşamazdı ve sofrada ve Meydan'ın havasında “Ta fecre kadar” o hal içinde taşlıkta taşacaktı. Hattâ, Âyini Cem, gün ağarırken yine hep bir ağızdan çağırılan Kesik Kerem'den bir şarkının:

Şarabı aşkın da nedir bu esrar

Efsane efsane söyletir beni

nakaratıyla sona erdiği vakit Yahya Kemal için, her şey son bulmuş olmayacaktı. O daha nice Âyini Cem'lere, hatta bensiz bile katılmakta devam edecekti. Çünkü, kendisine en yakın aşk şiirlerini, ilham eden kadına ilk defa bu tekkede rast gelecekti. O kadın...” (Karaosmanoğlu, 2015, s. 139-140).

Yakup Kadri'nin “O kadın...” diye bahsedip ismini zikretmediği kadın Celile Hanım'ın kendisidir. Söylentilere göre Yahya Kemal, Celile Hanım'ı Nâzım Hikmet'e verdiği özel dersler esnasında tanımıştır. Memet Fuat'ın hazırlamış olduğu A'dan Z'ye Nâzım Hikmet adlı kitapta Yahya Kemal bölümü, bu iddiayı doğrulamaktadır: “*Hem Bahriye Mektebi'nde tarih öğretmeni hem de evlerine gelip giden bir aile dostu olan Yahya Kemal'e Nâzım büyük bir hayranlık duyar, yazdığı şiirleri gösterip eleştirilerini alırdı. (...) Ünlü şairin asıl amacı bu dersler yoluyla çok beğendiği Celile Hanım'ın evine sık sık gelip gidebilmektir.*” (Fuat, 2002, s. 76). Yakup Kadri böyle bir durumdan bahsetmez. Hatta bu ilk denk gelmenin Celile Hanım'ın hiç ilgisi olmadığı halde uğradığı Bektaşî tekkesinde olduğunu söyler: “(...) Evet Yahya Kemal'i hayatının büyük aşk macerasına sürükleyen ve yıllarca türlü ruh krizleri, kıskançlık kuruntuları içinde kıvrandıran ve akıbet ona:

Son zevkin eğer aşk ise, ummana karşı tat

Boynundan o Canan dediğin lâşeyi silk at!

dedirten kadın, Bektaşilikle hiçbir ilgisi olmadığı halde kaderin garip bir cilvesiyle Yahya Kemal'in karşısına orada çıkacaktı.” (Yakup Kadri, 2015, s. 140).

Celile Hanım'ın Yahya Kemal'e derin bir aşk beslediğini onun için neleri göze aldığını yine yakın dostu Yakup Kadri şöyle nakleder: *“Zira, o hanım kocasından ayrılmak, çoluğunu çocuğunu evini barkını bırakmak suretiyle Yahya Kemal'e ne kadar ciddi ve samimi bir şekilde bağlandığını ispat etmiş ve Yahya Kemal'in kafasında yukarıki mısralar çizgilenmeye başladığı sıralarda onunla yeniden kuracağı aile yuvasının hazırlıklarına girişmiş bulunuyordu. Yahya Kemal acaba İstanbul'un neresinde oturmak isterdi? Onun gibi bir büyük şairin zevkine göre, acaba tutacağı evini nasıl döşeyip dayamak lazım gelirdi? Gece gündüz hep bunları düşünürdü. Kendisi aynı zamanda ressam olduğu için duvarların dekorasyonunu kendi eliyle yapmak niyetindeydi. Fakat, Yahya Kemal, acaba hangi renklerden, hangi çizgilerden hoşlanırdı?” (Karaosmanoğlu, 2015, s. 140-141).*

Yahya Kemal de Celile Hanım'a derin bir aşkla bağlıdır. Hatta onun aşkından intihara kalkıştığı iddia edilmiştir: *“Yahya Kemal'in önceleri pek açığa vurmadığı, kendi dünyasında kalan aşkı, Celile Hanım'ın Hikmet Bey'den ayrılması üzerine birdenbire alevlendi. Şairin çok sevilen bazı şiirlerine konu olan bu aşk, 1916'dan 1919'a kadar sürmüş, araya sevgilisinden yüz bulamadığı için zehir içerek intihar etmeye kalktığı dedikodusu da karışmıştı.” (Fuat, 2002, s. 77).* Kemal Sülker de bu iddiayla ilgili olarak şunları söyler: *“Yahya Kemal, Nâzım Hikmet'e ders vermiş, bu süre çok kısa olmuş, ama Nâzım'ın annesi Celile Hanım'a olan aşkı, kendisine yüz vermediği için intihar ettiği haberlerinin çıkmasına bile yol açacak kadar köklü ve uzun sürmüştü.” (Sülker, 1987, s. 29).*

Bunca fedakârlığa rağmen ve Yahya Kemal de Celile Hanım'a derin bir aşk duyduğu halde Yahya Kemal Celile Hanım ile evliliğe sıcak bakmaz bunun nedenini de Yakup Kadri'ye şöyle açıklar: *“Bütün bunları Yahya Kemal'e sordukça ondan ne gibi cevapları aldığını şimdi peki hatırlayamıyorum. Fakat Yahya Kemal'in bu evlenme projeleri üstünde durmaktan çekindiğini ve bunlar her bahis konusu olduğu vakit adeta aşağı düştüğünü pek iyi bilirim.*

Bir gün, bu halinin sebebini bana şu sözlerle açıklayacaktı: ‘Bu kadar dile gelmiş bir kadınla ben nasıl evlenebilirim? Sonra herkes bana ne der ne gözle bakar?’ (Karaosmanoğlu, 2015, s. 141).

Yahya Kemal ve Celile Hanım’ın aşkı evlilikle neticelenmemiş olsa da Nâzım Hikmet’in bu dedikoduları duyunca yaşadıkları da farklı iddialara neden olmuştur: *“Dedikodular kulağına gidince çok öfkelenen Nâzım’ın, dövmek için kendisini aradığını öğrenen Yahya Kemal, söylentiye göre, evini değiştirmiş, yeni adresini uzun süre yakınlarından bile saklamıştı. Celile Hanım resim çalışmak için her şeyi bir yana bırakıp Paris’e gidince, bütün bu dedikodulara da nokta konmuş oldu. 1950’de Nâzım Hikmet’in affı için imza vermekten çekinenler arasında Yahya Kemal de vardı.”* (Fuat, 2002, s. 77).

Yahya Kemal, Celile Hanımla evlenmemiş olsa da onun bu aşkı, birçok şiirinin ilham kaynağı olmuştur: *“ ‘Vuslat’, ‘Telâkkî’, ‘Erenköyü’nde Bahar’, ‘Eski Mektup’ gibi şiirlerini Celile Hanım için yazdığı söylenir.”* (Fuat, 2002, s. 77). Hatta bu aşk yangının onu pişirip gençliğin şen şakrak dünyasından olgunluğa evirdiği söylenmektedir: *“ Ama, şunu da söylemem lazım gelir ki şairi bir aşk çıkmazına daha doğrusu bir kara sevdaya düşüren ve cananı yürekler acısı bir perişanlığa sürükleyen bu mutsuz gönül sergüzeştinden, bir gün gelmiş Türk edebiyatının en güzel şiirleri doğmuştur ve Yahya Kemal’in kendisi bu imtihandan bu ateşten geçtikten sonra artık meclislerimizin şenliği o havai ve şakrak insan, derinliğine bir olgunluğa, derinliğine bir kemale ermiştir.”* (Karaosmanoğlu, 2015, s. 142).

Yahya Kemal’in Celile Hanım’a duyduğu aşk için yazdığı rivayet olunan şiirlerden biri de “Telakki” adlı şiiridir.

Telâkki

Yollarda kalan gözlerimin nûrunu yordum,
Kimdir o, nasıldır diye rûzgârlara sordum,
Hulyâmı tutan bir büyü var onda diyordum,
Gördüm: Dişi bir parsın elâ gözleri vardı.

Sen miydin o âfet ki dedim, bezm-i ezelde

Bir kanlı gül ağzında ve mey kâsesi elde,

Bir sofrada içtik, ikimiz aynı emelde,

Karşımda uyanmış gibi bir baktı sarardı. (Beyatlı, 2018, s. 77)

Orhan Veli. Garip akımının temsilcilerinden olan Orhan Veli hayatı bakımından ilginç yönleri olan bir şairdir. Gerek aşk hayatını gerek ekonomik olarak yaşadığı zorlukları onun şiirlerinde görmek mümkündür. Garip akımının yoğun etkilerinin görüldüğü *Ben Orhan Veli* şiirinde okurların hayatını merak ettiğinin bilinciyle şu mısraları kaleme almıştır:

Ben Orhan Veli

Ben Orhan Veli

"Yazık oldu Süleyman Efendiye"

Mısra-i meşhurunun mübdii (*)..

Duydum ki merak ediyormuşsunuz,

Hususi hayatımı,

Anlatayım:

Evvela adamım, yani

Sirk hayvanı falan değilim.

Burnum var, kulağım var,

Pek biçimli olmamakla beraber.

Evde otururum,

Masa başında çalışırım.

Bir anne ile babadan dünyaya geldim.

Ne başımda bulut gezdiririm,

Ne sırtımda mühr-ü nübüvvet (*).

Ne İngiliz Kralı kadar

Mütevazıyım,

Ne de Bay Celâl Bayar'ın
Ahır uşığı gibi aristokrat.
Ispanağı çok severim
Puf böreğine hele
Bayılırım.
Malda mülkte gözüm yoktur.
Vallahi yoktur.
Yayan dolaşırım,
Mütenekkiren (*) seyahat ederim.
Oktay Rifat'la Melih Cevdet'tir
En yakın arkadaşlarım.
Bir de sevgilim vardır pek muteber;
İsmi söyleyemem
Edebiyat tarihçisi bulsun.
Ehemmiyetsiz şeylerle de uğraşırım,
Meşgul olmadığım "ehemmiyetsiz"
Sadece üdeba arasındadır.
Ne bileyim,
Belki daha bin bir huyum vardır.
Amma ne lüzum var
Hepsini sıralamaya?
Onlar da bunlara benzer...

(Kanık, Nisan 1940/İnkılâpçı Gençlik, 15.8.1942)

(Veli, 2022, s. 216-217)

Şiirde de belirttiği gibi adı edebiyat tarihçilerinin maharetine bırakılan bir sevgilisi vardır. Nitekim edebiyat tarihçileri ve yakın arkadaşları da bu konuda bir fikir ayrılığı yaşamışlardır. Kimileri bu *ismi muteber* kişinin Bella Eskenazi kimileri Nahit Fıratlı

olduğunu ileri sürmüştür. Dilden dile dolaşan meşhur şiiri “Anlatamıyorum” ve “Sere Serpe” şiiri Köy Enstitüsü öğretmeni olan Yahudi asıllı Bella Eskenazi’ye yazılmıştır. Orhan Veli bu şiirleri platonik bir aşkın ürünü olarak yazmıştır. Geçtiğimiz yıllarda vefat eden Bella Eskenazi Ayhan Hülagü’ye verdiği bir röportajda bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

“Bir başka nesildik biz. Orhan’ı çok severdim. Sevinirdim onu görünce. Hakikaten hepimizde çok güzel bir arkadaşlık vardı. Çok zarif adamdı. Sonsuz terbiyeliydi. Orhan’ın herhâlde hiçbir zaman parası olmamıştır. Ama bende öyle bir his var ki hayatında ne yapmak istediye yaptı. Nasıl yaşamak istediye yaşadı.”

“16-17 yaşında eskrim şampiyonası için Ankara’ya gittim. Gelmişken bir de ablamı ziyaret ettim. İşte o gün Orhan’ı gördüm. Melih Cevdet, Sabahattin Eyüboğlu toplanmış sohbet ediyorlar. Hasanoğlu’nda derse başlayınca daha samimi olduk, yakınlaşmamız o zaman oldu, sık sık ziyaretime gelirdi. Evimiz küçüktü ama muhabetimiz büyüktü!”

Eskenazi, başka bir söyleşisinde ise ‘Anlatamıyorum’ şiirinin kendisine yazılıp verilme anısını paylaştı:

“Oysa ya resim yapar ya şiir yazar ya da bir şeyler okurdu. Ben de ‘İyi misiniz, gemileriniz mi battı?’ dedim. ‘Bir şeyim yok’ dedi. ‘Ama ne yazıyorsunuz ne de çiziyorsunuz, bir şeyiniz var’ diye üsteleyince ‘Evet var, biliyorum ama anlatamıyorum’ demişti. Sonra da o ünlü Anlatamıyorum şiirini yazıp ‘Buyrun bunu size hediye etmek isterim’ demişti.”

Sonraları Orhan Veli’yle sık sık görüştüğünü söylüyor. Hasanoğlu’daki köy enstitüsüne kadın öğretmen olarak atandığında yanına gelip gittiğini... Bella’ya hiç açılmamış. Platonik bir âşık olarak kalmış. Bir gece şöyle bir olay olmuş hatta: Cahit Sıtkı, Melih Cevdet, Necati Cumalı sohbeti sırasında Orhan Veli’nin sevgilisi Nahid Hanım bağırmaya başlıyor: ‘Orhan benimdir. Kimseye kaptırmam’ Bella orada küçülüyor, buharlaşmak istiyor adeta. Sevgilisi olan bir erkeğe yan gözle bakmayan kadın, bundan sonra Orhan Veli sayfasını tamamen kapatıyor.

(<https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/iste-orhan-velinin-aski-bella-eskenazi-2347366/>)

Bu arada Nahit Hanım’ın Orhan Veli’nin sevgilisi olduğu belirtilmeli. “Bir de sevgilim var pek muteber/ İsmi söyleyemem/ Edebiyat tarihçisi bulsun.” diyerek

sakladığı sevgilisi Nahit Fıratlı'dır. Zira yukarıda Bella Eskenazi'nin röportajında geçtiği gibi Orhan Veli Nahit Fıratlı'ya âşıktır. "Yalnız Seni Arıyorum (Nahit Hanım'a Mektuplar)" adlı kitabında Orhan Veli Nahit Hanım'a şöyle seslenmektedir: "*Canım, Nahit'im, (artık sana bu kelimelerle hitap etmekten de çekiniyorum) beni bir parçacık olsun anlamaya çalış. Beni sev demek istemiyorum, sadece inan. Ömrümüzün sonuna kadar bana inanacağını düşünebilsem bundan duyacağım saadet bugüne kadar duyduklarımın en büyüğü olur. Bütün bu satırlar sana olan hasretimi, sana olan muhabbetimi, sensiz yaşamaktan duyduğum sonsuz ıstırapı anlatmıyor mu? Nahit, ölüyorum. Senden ayrı yaşamak beni mahvediyor. Ne olursun üzme artık beni.*" (Kanık, 2022, s. 102).

Samet Ağaoğlu, adını vermeden Nahit Hanım'ı tanımlar:

Orhan Veli "*Tam bu sırada, büyük bir aşk peşine takıldı. Kadının vücudu ufak tefek, yüzü güzeldi. Güzel ve mânâlı. Bazen Rönesans ressamlarının madonnalarına benziyordu.*" (Ağaoğlu, 2013, s. 88).

"*Cep delik cepken delik*" diyen Orhan Veli'nin cebi gerçekten delikmiş. Orhan Veli, aşklarının yanı sıra yoksulluğu ve geçim sıkıntısıyla da bilinir. "Yaprak" dergisini çıkarmak için paltosunu sattığı, bankadan borç aldığı, Abidin Dino'nun ona hediye ettiği tabloları -ondan izin alarak- sattığı bilinmektedir. "*Nihayet bir gün, pencereden girmişti ya, bozuk çalışıyordu besbelli. Yüzü bir karış, upuzun, bembeyaz. Dilinin altında bir şeyler vardı besbelli, bir süre şişe açma aleti gibi kıvrılıp kalmış, sonunda baklayı ağzından çıkarmıştı: Ona hediye ettiğim resimler vardı ya, onları satabilir miyim? Son sayıyı çıkarabilmek için başka çare kalmadı*" demişti, boğuk bir sesle ve müthiş utanarak... Ne demekti, daha kaç tane resim istiyorsan vermeye hazırdım, yeter ki alıcısı bulunsun! Biraz neşelendi ama, alt tarafı "Yaprak" dergisinin cenazesine çelenk hazırlıyorduk. Şaka maka. (Dino, 2000, s. 205-206). Fakat bu yönünden ötürü sıkıntı çekmek şöyle dursun *Delikli Şiir*'inde, bu yönüyle adeta dalga geçmektedir:

Delikli Şiir

*Cep delik, cepken delik,
Kol delik, mintan delik,
Yen delik, kaftan delik;
Kevgir misin be kardeşlik!*

(Kanık, Yeni Dergi, 1 Mart 1951 (Veli, 2022, s. 147)

Orhan Veli ciddi geçim sıkıntısı çeken bir şair olmanın yanı sıra birkaç defa da ölümle burun buruna gelmiştir: *“Kılık kıyafetine toz kondurmamayan Orhan Veli, biraz derbederleşiyordu son zamanlarda. Para sıkıntısı ve işsizlik bastırıyordu besbelli, paltosuzdu, incecik bir yağmurlukla dolaşıyordu kış kıyamette. Günün birinde Bykderede mi Kavaklarda mı ne Orhan Veli’nin boğulduğu haberi patlak verdi. Yıldırım hızı ile yayıldı İstanbul’a. Dostlar ayaklanmış haber almak için koşuşmuştu her tarafa. Bereket versin için aslı bambaşkaydı. Ahmet Hamdi Tanpınar ile Orhan bir sandala binerken Orhan’ın ayağı kaymış, denize düşmüştü. Hepsi bu kadar. “ (Dino, 2000, s. 206).*

Hayatında birkaç defa ölümle karşı karşıya kalan Orhan Veli’yi hayattan koparan belediyeenin kazdığı bir çukur olmuştur. Ankara Belediyesinin açtığı bir çukura düşerek yaralanmış ve iki gün sonra da vefat etmiştir. *“lm tekrar omuz vuracaktı Orhan’a, bir hendeğe düşürecekti Ankara’da.” (Dino, 2000, s. 206-207).*

Üç şairin şiirlerinin İlham Kaynağı: Tomris Uyar. Cemal Süreya, Edip Cansever ve Turgut Uyar’ın şiirlerine ilham perisi olan bir kadındır Tomris Uyar. İkinci Yeni şiirinin güçlü isimlerinden biri olan Tomris Uyar, edebi yönü kadar şairlerin ilgi odağı olması yönüyle de edebiyat çevrelerince çokça konuşulmuştur. 2002 yılında Milliyet gazetesinden Ilgın Sönmez’e verdiği bir röportajda ilham kaynağı olarak kendini görmediğini ve ona aşık olduğu iddia edilen üç şair için şu sözleri sarf etmiştir: *“Kendime bir ilham periliği vehmedecek kadar komik bir insan değilim tabii. Kendimi de o kadar beğenmem. Yalnız şöyle bir şey var: Düşünen ve sorgulayan bir insanım. Bu sözünü ettiğiniz kişiler de kendi yaptığı işleri sorgulayan, düşünen, tartışmayı seven kişilerdi. Herhalde asıl çekici yanımdı benimsen. Tartışırdım. Bir de çok açık sözlü olmam etkili olmuştur sanıyorum. Konuyu anlamam ve disiplinli olmam. İlişkilerimde hep kendime bir dokunulmazlık alanı bulmuşumdur. Bu da hakikaten sevilmem, değerlendirilmemle birlikte, çok tartışmalara neden olmuş bir zelliğimdir. Başkasına verdiğim özgürlüğün, yaratma, tek başına düşünme, yalnız kalma özgürlüğünün bana da verilmesini isterim.” (Sönmez, 2002, s. 91)*

Bu üç şairin şiirlerine ilham perisi olsa da ilk evliliğini kolejden arkadaşı ve İkinci Yeni sanatçılarından olan lk Tamer’le yapmıştır. Tomris Hanım’ın bu evliliği Ekin adındaki kızlarının sütten boğulması üzerine son bulur. İkinci evliliğini Cemal Süreya ile gerçekleştirir. Cemal Süreya Tomris Uyar için şu şiiri kaleme almıştır:

Sayım

“Ayı ışığında oturduk
Bileğinden öptüm seni
Sonra ayakta öptüm
Dudağından öptüm seni
Kapı aralığında öptüm
Soluğunda öptüm seni
Bahçede çocuklar vardı
Çocuğundan öptüm seni
Evime götürdüm yatağında
Kasığından öptüm seni
Başka evlerde karşılaştık
İliğinden öptüm seni
En sonunda caddelere çıkardım
Kaynağından öptüm seni...”

(Süreya, 2019, s. 119)

Cemal Süreya ile evliliği biten Tomris, Turgut Uyar’la evlenme sürecini şu şekilde aktarır: “1967’de evlendik, kaç oluyor? 18 sene! Çok yakışıklı, çok zeki, çok duyarlı bir insandı. Belki bana göre aşırı ciddi idi. Tipik edebiyatçı özelliği taşıyan, kendi içine kapalı, dışarıyla fazla alışverişi olmayan, şiiriyle mutlu biriydi. Ben öyle değilim. Denizi de severim, dolaşmayı da... Daha canlı, daha hareketli olmayı isterim. Belki bu bakımdan pek uyuşmuyoruz.” “Âşık olmuş muydunuz Turgut Uyar’a?” sorusu üzerine: “Âşık olmadan hiç kimseyle birlikte olmadım.” (Sönmez, 2002, s. 91) cevabını vermiştir.

Tomris

“Senin için alışılmış şeyler söyleyemem sana yaraşmaz
kış gecesi amcamızdır, bahar yakından kardeşimiz
alır başımı Erzincan’a giderim seni düşünmek için
dörtlükleri bozarım çünkü dağlar ne güne duruyor
kıyıları ve eskimeyen her şey seni anlatmak için

bir bozuk saattir yüreğim hep sende durur
ne var ki ıslanır gider coşkunluğum durmadan
durmadan
dağ biraz daha benden, deniz her zaman senden
hiçbir dileğimiz yok şimdilik tarihten coğrafyadan

kimselere benzemesin isterim seni övdüğüm
seni övdüğüm zaman
güzel bir çingene yalnız başına dolaşmalı kırlarda
seni övdüğüm zaman”

(Uyar, 2022, s. 729)

Tomris Uyar’a hayranlığını gizlemeyen ve onun için şiirler kaleme alan bir başka şair ise Edip Cansever’dir. Edip Cansever için Tomris Uyar bir röportajında şu sözleri sarf etmiştir: *“...Bir öykü mü yazdım, hemen Edip Cansever’i arardım, onunla paylaşmak isterdim öykümü. Edip bir şiir mi yazdı, ne güzel 'öğleüstü Pasaj'da kutlamaya ne dersin?' Birbirimizi pohpohlamaya dayalı değildi eleştirilerimiz. Ama oldukça benzer kanallarda ses aradığımızdan ortaya çıkan yeni yapıtın başarısı, müthiş bir ortak mutluluk kaynağı oluyordu. Sevgililik ya da aşk duygusu ne yazık ki zamanla yara alabiliyor, örselenebiliyor, bitebiliyor. Bitmeyen tek aşkın gerçek ve lirik bir dostluk olduğu, ikirciksiz, apaçık sevgiyi Edip Cansever tattırdı bana. Her doğum günümde tek kopya olarak yazılmış, istersem yayınlatabileceğim izniyle armağan edilmiş şiirleriyle yaşamımda ve yazımda sırdaşım, esin kaynağım oldu. Tek ihaneti ölmesiydi...”*

(<https://edebiyatsoylesileri.com/post/645837773029425152/tomris-uyar>)

Edip Cansever, Tomris Uyar için her doğum gününde şiirler kaleme alır bu şiirlerden biri:

Bir Doğum Günü İçin Çalgılı Şiir

şu korkunç elektrik
korkunç ve basit ve su olan
bir adı vardır elbet
üstelik gerekli bugünlerde
bir el fenerinde
bir deniz çakarında
olmadık bir yerlerde, sözgelimi
aydınlığın yaşlanarak tuza dönüşümünde
unutulmuş bir kentte ve çok uzakta
mutlaka gizlenmiştir
tanrıya benzer bir şey olarak
herhangi bir kayanın yaz kokusunda.

unutma
bir gün bir elektrik sevdada
kapanmış kollarda bir gün
unutulmak unutulmakta
sen, tomris, yaz gelince gelincikten anlarsın
kırmızısı daha şimdiden
kapalıçarşı'dan aldığın yaşmakta.

doğduğun günü hatırla
gözlerin kırmızıydı kendine bakıp durdukça.

kitaplara geçmeyecek bu şiir
benim değildir artık ve kopyası yoktur
doğmak zamandan çalınmış bir küçük parça.

ödevi hazırlayan: edip.

(Cansever, 2018, s. 615)

Sezai Karakoç ve Mona Rosa. Sezai Karakoç edebiyatımızın en üretken sanatçılarından olmuştur. İkinci Yeni grubunun içindeki farklı sesi onu edebiyat dünyamızın unutulmazları arasına yerleştirmiştir. Sezai Karakoç'un dillere pelesenk olan şiiri "Mona Roza"yı üniversite yıllarında tanıdığı ve sınıf arkadaşı olan Muazzez Akkaya için kaleme aldığı iddia edilmiştir. İddia denilmektedir çünkü Sezai Karakoç'un ömrü boyunca bu konuyla ilgili konuşmadığı görülmüştür. *"Doğrusunu söylemek gerekirse mahiyetini çok iyi bilmediğimiz bir gençlik sevdasından, bir gönül ilişkisinden, temiz bir aşktan mülhem bir şiir midir acaba Monna Rosa? Şayet böyle bir durum yaşanmışsa -ki öyle olduğu anlaşılıyor- Bu duygu insanoğlu için doğal ve normal bir duygu olup, şairler tarafından şiir kalıbına dökülebilmıştır daima. (...) Tertemiz duygularla başlayan böyle bir sevgi yumağına rağmen Karakoç'un ısrarla ve üstüne basa basa öyküyü gizlemeye, perdelemeye çalışması da onun sanatkârlık mizacından gelen bir duygu şeklinde kabul etmek gerekir."* (Diclehan, 2015, s. 450-451). Bu iddianın sebebi ise şiirde yapılan "MUAZZEZ AKKAYAM" akrostişidir.

Sezai Karakoç bu konuyu hiç açmasa da şairin ölümünden sonra Muazzez Giray (Akkaya) bir gazeteye verdiği röportajda şu sözlerle Sezai Karakoç'u anlatmıştır: *"Hay Allah üzüldüm. Evlenmemiş olmasına üzüldüm açıkçası keşke o kadar bağlı olmasaydı. Yani ben sebep olmadım İnşallah..."* (...) *"Şiir gecesi olmuştu, o şiiri okumuştum. Valla yakınlık duyamadım. Çalışkan bir arkadaştı. Ama pek düşünmüyordum aynı sınıftan biriyle... Cemal Süreya ile aynı sınıftaydık. O da cebime şiirler koyuyordu. Evlendi yuva kurdu."*

(<https://www.geyve.com/karakoc-un-ardindan-muazzez-akkaya-giray-ne-dedi/3486/>)

Sezai Karakoç, evlenmemiş olsa da *Hatıraları*'nda birinci sınıftayken bir evlilik isteği olduğuna yer vermiştir: *"Yine, fakültenin birinci sınıfındaydım ki, sanırım biraz da sınıf arkadaşlarımın etkisiyle, yani modaya uyarak, eve, Ergani'den nişanlanmam için*

mektupla istekte bulundum. Fakat evden olumlu cevap gelmediği için, ben de bir daha üstelemedim, bir daha da bu konuda evden bir isteğim olmadı. Herhalde henüz çocukluktan tam çıkamayıp, hicap engelini aşip böyle bir mektup yazdırmış bana. Daha sonraki aylarda ya da yıllarda iyi ki ev bu önerimi ciddiye almamış diye düşünmüşümdür.” (Diclehan, 2015, s. 63-64).

Yukarıda eser üretme sürecinde yazarların ve şairlerin magazinsel yönlerinin sanatlarına olan etkisiyle ilgili bazı örneklerle yer verdik. Elbette bu çalışmanın amacı magazin kelimesinin, günümüzde insanların algıladığı şekliyle, bol resimli hafif sözler olarak kullanımı değil; edebi eserlerin yazılma süreçlerinin arka planını, yazarın hayatıyla olan bağını ortaya çıkarmak ve böylece bu eserleri okuyan öğrencilerin edebiyat dersine olan tutum değişikliğinin incelenmesidir. Zira edebiyatın oluşumunu ve tarihi seyir içinde gelişimini farklı açılardan inceleyen edebiyat kuramları da bulunmaktadır. Bu kuramlar: Dış Dünya Odaklı Kuramlar, Yazar Odaklı Kuramlar, Eser Odaklı Kuramlar ve Okur Odaklı Kuramlar.

Edebiyat Kuramları

Bu bölümde edebiyat alanında geliştirilen bütün kuramlarla ilgili detaylara yer verilmeyecektir. Sadece yazarın hayatının sanatına yansımaları merkeze alan Yazar odaklı kuramlara yer verilecektir. Diğer kuramlardan kısaca bahsetmek gerekirse: *“Hem bir sanat hem de bir bilim dalı olarak benimsenen edebiyatta çeşitli kuramlar vardır. Kuramlar, sadece tarih sırasına göre sınıflandırılabilir gibi, öznelci ya da nesnelci olmalarına göre veya bilgisel ya da duygusal olmalarına göre de sınıflandırılabilirler. Bir edebiyat kuramı benimsediği ilkelere göre yazarın ya da okurun kimliğini, metnin anlamını ya da yapısını kendi yaklaşımına göre inceler. Bu bölümde belli başlı edebiyat kuramlarını, sınıflandırma ölçütlerinden yola çıkarak inceleyeceğiz. Bu sınıflandırmalar yazınsal metnin oluşumunda rol oynayan dört unsur temel alınarak yapılmıştır.”* (Moran, 2016, s. 118).

Bu bağlamda;

- 1) Dış Dünya Odaklı Kuramlar
- 2) Yazar Odaklı Kuramlar
- 3) Eser Odaklı Kuramlar
- 4) Okur Odaklı Kuramlar yer alır.

“Yazara dönük biyografik eleştiri, sanatçının psikolojisi ve kişiliği ile eserleri arasında sıkı bir bağ olduğu ilkesine dayanır. Bu ilke başlıca iki amaçla kullanılabilir:

- 1) Eserleri aydınlatmak için sanatçının hayatını, kişiliğini incelemek,*
- 2) Sanatçının psikolojisini, kişiliğini aydınlatmak için eserlerini bir belge gibi kullanmak.*

Eleştirmen bu iki yoldan birini ya da ikisini birden kullanabilir. Anlatımcı kuram ise sanatı her şeyden önce duyguların ve yaşantıların dile getirilmesi diye tanımlandığı için, bu kanıda olan eleştirmenler sanatçıya dönerek, onun hayatını, psikolojisini, kişiliğini incelemeye çalışır. Yazarlar eserlerinde kendi kişiliklerini yansıttıklarına göre, bu eserlerden yazarın kişiliğini çıkarabiliriz.” (Moran, 2016, s. 118-119).

Yazar Odaklı Kuramlar. Araştırmamızda merkeze aldığımız kuram yazar odaklı kuramdır. Çünkü araştırmamızın temel sayıltısı sanatçıların eserlerinde hayatlarının ve psikolojik durumlarının etkili olduğu varsayımdır. Yazar odaklı kuramlar bu sayıltının bir açıklaması olarak eserin, sanatçının duygularının bir yansıması olarak nitelemektedir. Yazar odaklı kuramlar sanatçıların eserleri vasıtasıyla okura duygularını ifade ettiği varsayımdan hareket eder. Bu sebeplerden ötürü yazarın saanatinin izâhında yaşadığı hayat büyük önem arz etmektedir. Yazar odaklı kuramlar; Anlatımcı Kuram ve Psikanalitik Kuramları temel alır. Anlatımcı Kuram, yazarın eserini oluştururken hangi düşüncelerden hareket ettiğini açıklamaya çalışır. Eserin nasıl oluştuğunu, yazarın eseri meydana getirirken hangi duygu ve düşüncelerden yararlandığını belirlemeye çalışır. Kuramın sınırlılıklarından en önemlisi ve kurama yöneltilen eleştiriler de bu düşüncelerden kaynaklanmaktadır. Yöneltilen eleştirilerden en önemlisi yazarın oluşturduğu eserdeki tüm karakterlerin duygularını yaşamasının mümkün olmadığı düşüncesidir. Bu kuram roman türünde yazarın belki de başat karakter üzerinden kendini anlatabileceğini düşündürür. Nitekim edebiyatımızda bunu örnekleyen çokça eserin olduğu bilinmektedir. Ayrıca şiir gibi daha özel duyguların yaşandığı türde de şairin kendi hislerine yer vermesi daha olasıdır (Moran, 2016, s. 130). Bu araştırmada da bu varsayımlar göz önünde bulundurularak eserler incelenmiştir

Psikanalitik Kuram özellikle 19. yüzyılda psikolojinin gelişimiyle birlikte yazılan eserlerde yazarın bilinçaltını, psikolojik durumunu yansıttığı varsayımına dayanır. Yazarın yaşadığı çağın birçok açıdan değerlendirmesi gibidir yarattığı eserler. Bu

sebeplerden ötürü yazar eseri kaleme alırken dış dünyanın kendisi üzerinde bıraktığı etkiyi de yansıtabilir (Moran, 2016, s. 131). Yazar veya şairlerin çocukluk yaşantıları, yaşadıkları travmalar, aile ilişkileri, aşkları, takıntıları, hobileri veya fobileri eserlerine yansımıştır. Bunu birçok şairin ve yazarın hatıralarında görmek mümkündür. O yüzden araştırmamıza temel teşkil eden sanatçının magazinsel yönünü açığa çıkaracak anekdotlar bu kuramlar merkeze alınarak yapılmaya çalışılmıştır.

Bölüm 3

Çalışmada Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Araştırma kapsamında sekiz haftalık eğitim kapsamında yer verilecek olan yazarların hayatlarının sanatlarını etkilemesine yönelik çalışmada kullanılacak öğretim yöntem ve teknikleri de büyük önem arz etmektedir. Çünkü öğrencinin edebiyat dersine yönelik tutum değişiminde anlatılan konuların ilginçliğinin yanı sıra öğrencinin süreç içinde aktif olacağı yöntem ve tekniklere de yer vermek gerekir. 2015 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'yla tanımlanan amaçlar ve hedef kazanımlar, seçilen metinler aracılığıyla ders işleme sürecinde uygun etkinliklerin tasarlanmasıyla gerçekleştirilir. Elbette burada bütün yöntem ve teknikleri kullanmamız çalışmanın hedef kitlesi ve çalışmanın amacıyla örtüşmemektedir. Bu sebepten ötürü çalışmamızda daha çok edebiyat öğretimine uygun ve öğrencide bir tutum değişikliğinin ölçülmesini sağlayacak olan öğrenci merkezli yöntem ve teknikler tercih edilmiştir. Bunlar;

- Anlatım
- Tartışma
- Soru – Cevap
- Konuşma Halkası
- Beyin Fırtınası
- Altı Şapkalı Düşünme Tekniği
- Rol Oynama Tekniği

Bir öğretmenin dersinde seçeceği öğretim stratejisi dersin hedef ve kazanımlarına ulaşmak için kullanacağı teknik ve değerlendirme süreçleriyle uyum içinde olmalıdır. Her öğretim stratejisi eğitim amaçlarına ulaşmada aynı etkiye sahip olmayabilir. Öğretmenler öğrencilerin derse etkin katılımını ve dersin hedef kazanımlarına ulaşmak istiyorlarsa daha çok öğrencinin merkezde olacağı yöntem ve teknikleri seçmelidir. İnteraktif bir ders ortamı hem hedef kazanımlara ulaşmayı kolaylaştırır hem de öğrencinin derse ve öğretmene karşı olumlu bir tutum geliştirmesini sağlar. Öğretmenlerin dersin merkezinde olduğu dersin akışını yönlendirip öğrencilerin pasif durumda olduğu öğretim yaklaşımları, öğrencilerin derse

aktif olarak katılımının sağlamamanın yanı sıra öğrencinin derse karşı olumsuz bir tutum takınmasına da yol açmaktadır.

Anlatım Teknikleri

1) Anlatım (Takrir, Sunma) Metodu. Türk edebiyatı dersinde yaygın olarak kullanılan öğretim stratejisi Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi'dir. Bu stratejide de en çok kullanılan teknik anlatım tekniğidir. *“Anlatım, öğretmenin bilgilerini, pasif bir şekilde oturarak dinleyen öğrencilere otokratik bir biçimde ilettiği geleneksel bir yöntemdir.”* (Küçükahmet, 2017, s. 63). Eğitim tarihi, incelendiğinde geçmişten günümüze kadar en çok kullanılan anlatım tekniği olduğu görülecektir.

Geleneksel bir metot olan anlatım yöntemi bilgi düzeyindeki davranışların kazandırılmasında etkili olsa da daha üst düzey davranış ve becerilerin kazandırılmasında diğer öğretim tekniklerine göre pek de avantajlı değildir. Aynı anda çokça kişiye ulaşmak için avantajlı olan bu tekniği etkili kullanımı için konuşmacının bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Öğretmenin kişiliğinin yanı sıra bilgisi, ses tonu, konuşma gücü, jest ve mimiklerinin güçlü olması bu tekniğin etkili olmasını sağlayan önemli özelliklerdir. Çalışmamızda bu metodun olumlu tarafları kullanılacak olup daha çok dikkat çekme noktasında tercih edilecektir. *“Bu yöntemin daha çok dersin başında, konunun özetinin verilmesi esnasında ya da kısa olarak bir bilginin aktarılması amacıyla kullanılması gerekmektedir.”* (Demirel, 2002, s. 60).

2) Tartışma Metodu. Tartışma, iki veya daha çok kimsenin herhangi bir konuyu karşılıklı konuşarak, birbirini dinleyerek, eleştirerek, gerektiğinde sorular sorarak incelemesine dayanan bir öğretim yöntemidir. *“Tartışma, bir konu üzerinde öğrencileri düşünmeye yöneltmek, iyi anlaşılmayan noktaları açıklamak amacıyla kullanılan yöntemdir. Bu yöntem daha çok bir konunun kavranması aşamasında karşılıklı olarak görüşler ortaya konurken, bir problemin çözüm yollarını ararken ve değerlendirme çalışmaları yaparken kullanılır. Bu açıdan bakıldığında buluş yoluyla öğretim stratejisinin kullanımında ve kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılır.”* (Demirel, 2000, s. 61).

Tartışma, bir öğretim metodu olarak tarihte çeşitli dönemlerde çeşitli öğreticiler tarafından başarıyla kullanılmış, hattâ eğitim tarihinde bu metodun öğretisi bile yapılmıştır. *“Öğretmen, bir tür gözlemci ve yöneltici olarak görev yapar. Tartışmanın belli bir çizgide kalmasına dikkat eder. Aynı zamanda dersin amacına ulaşılması için*

gayret eder. Uygun zamanda tartışmaya katılır, tartışmayı keser, tartışmayı yöneltir. Tartışma dersinin esas faydası, bütün yan etkileri ile öğrencileri bir işi bizzat yapmaya sevk eder. Derse böyle, okul dışı yaşamın ve öğrenmenin canlılığını verir.” (Hesapçıoğlu, 1998, s. 188).

Tartışmanın soru-cevap metodundan farkı, soru-cevap metodunda öğretmen ile öğrenci arasında sınırlı konularda ve kısa süreli bir bilgi aktarımı olurken, tartışmada çok daha geniş katılımla eşit düzeydeki kişilerin belli konuları geniş olarak konuşması söz konusudur. Bu açıdan tartışma metodu soru-cevaptan daha hür ve kapsamlıdır. Karşılıklı açıklamalar, çözüm önerileri v.s. ile daha eğitseldir. Tartışma metodunda soru-cevap gene vardır, ama değişik bir tarzda. Buradaki soruların da -aynı soru-cevap metodunda olduğu gibi- çok iyi bir şekilde ortaya konması ve cevapların da net ve güzel olması sağlanmalıdır (Yeşil vd. 2014, s. 142).

Tartışma metodunu kullanan bazı teknikler:

- a) Münazara
- b) Büyük grup (large, whole group) tartışması
- c) Kısa süreli tartışma grupları (“vızıltı grupları”)
- d) Fikir taraması

(Yeşil vd. 2014, s. 145- 148).

3) Soru-Cevap Metodu. Soru sormak bütün öğrenmelerin temel kaynağıdır, temelinde merak duygusunu barındıran soru sorma tekniği, doğru kullanıldığında öğrencilerin hem düşünme hem de konuşabilme becerilerini geliştirir.

Ana dil eğitiminde soru sorma önemli bir husustur. Çünkü soru sorma bireyin düşünmeye başladığını ve öğrenme isteğinin olduğunu gösteren önemli bir unsurdur. Edebiyat gibi ana dil derslerinin önemli amaçlarından biri de öğrencilere doğru ve güzel konuşabilme becerisi kazandırmaktır (Özbay, 2006, s. 112).

Soruların birçok çeşidi vardır. Bunları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

- Bilişsel bellek soruları
- Birleştirme soruları
- Genişletme soruları
- Değerlendirme soruları (Yeşil, 2014, s. 140).

Soru sorma yönteminin etkili kullanılabilmesi için öğrencilerin muhakkak hazırbulunuşluk seviyelerinin iyi seviyede olması gerekir. Bunun için de öğretmen öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirici uygulamalar yapmalıdır. Soru sorma bir puanlama aracı olmaktan ziyade öğrenciyi düşünmeye sevk edecek şekilde kullanılmalıdır. *“Soru-cevap yöntemi öğretmenin işlenen konu ile ilgili olarak öğrencilerin bilgilerini yoklamaktan çok, öğrencileri düşündürmek, önemli noktalara öğrencilerin dikkatlerini çekmek, cevapları öğrencilere buldurtmak gayelerini taşır.”* (İşman ve Eskicumalı, 2001, s. 101).

4) Konuşma Halkası. Öğrencilerde iletişim becerilerini geliştirmek, empati becerisini kazandırmak, farklı görüşlere saygı duymak gibi becerileri kazandıran bir öğretim tekniğidir. Öğrenciler arasında sevgi ve saygıya dayalı bir iletişim ortamı oluşturarak sınıf içinde güven ortamı oluşturmayı sağlar. Daire şeklinde oturan öğrencilere etkinliğin kuralları açıklanır. Öğrencilerden bir öykü, masal ya da canlandırma yapmaları istenir veya bir konuyla ilgili resim dağıtılır. Bu tekniğin en belirgin özelliklerinden biri öğrencilerin sırayla konuşmalarıdır. Kullanılan materyalle ilgili öğrencilere sorular sorulur. Katılımcılar olay veya öykülerdeki kişilerin yerine geçerek düşünürler ya da düşüncelerini açıklarlar. Diğer öğrencilerin konuşmaya müdahale etmesine izin verilmez. Cevap vermek istemeyenlere de saygı gösterilir. Her katılımcının konuşmasının ardından özet yapılır ve sonuca ulaşılır (Yeşil, 2014, s. 177-178).

5) Beyin Fırtınası. Beyin fırtınası, öğrencilerde yaratıcı düşünmeyi ön plana çıkarmaya çalışan bir grup tartışma tekniğidir. *“Alex Osbourne tarafından geliştirilen beyin fırtınası, özellikle herhangi bir soruna çözüm üretmek, öğrencilerin düşünme üretme ve problem çözme güçlerini geliştirmek amacıyla kullanılan bir tartışma tekniğidir. Hayal etme ve hızlı düşünme yoluyla öğrenme imkânı veren bir tekniktir.”* (Yeşil, 2014, s. 241).

Bu teknikle öğrencilerin özgün ve orijinal görüşler ortaya koyması beklenir. Daha çok bir konunun detaylarıyla incelenmesi ve sorunların çözümlenmesinde kullanılır. *“Bazen bir problemi çözmek için o problem üzerinde sistematik eleştirel ve analitik düşünmek yeterli olamamaktadır. Özellikle çözüme götürecek tek ve kesin bir doğru yolun olmadığı problemler bizi zorlarlar. Öncelikle ilgili ilgisiz tüm çözüm yollarını görmek ve daha sonra bunları değerlendirerek doğru olanı uygulamak bu tür*

problemlerin çözümü için doğru olandır. İşte beyin fırtınası tekniğinin problem çözme sürecindeki önemli katkısı bu noktada kendini göstermektedir.” (Özden, 2022, s. 52).

Grup üyelerinin kendi içinde birbirlerinin görüşlerine saygı duyması gerekir. Başkalarının düşünceleri aşağılanmamalı ve alay edilmemelidir. Her görüş tahtaya yazılmalıdır. Tekniğin önemli noktalarından biri, düşüncelerin kalitesinden ziyade niceliğidir. Öğrencilerin fikirleri eleştirilemediği gibi savunulamaz da sadece tahtaya yazılır. Bu teknikle öğrencilerin hayal ettiğini söylemesi sağlanır. Grubun sayısı da önemlidir, grup altı kişiden az olamadığı gibi sayı on iki kişiyi de geçemez. Öğrencilerde yaratıcı düşünmeyi ve öz güven duygusunu geliştirmesi bakımından önemli bir tekniktir.

6) Altı Şapkalı Düşünme. Araştırma kapsamında sanatçıların hayatlarının eserlerine yansması temele alındığı için öğrencilerde tutum geliştirme noktasında en faydalı gördüğümüz tekniktir. Çünkü öğrenciler bu süreçte araştırmaya konu olan sanatçıların hayatlarına farklı açılardan bakma imkânı elde ederek sanatçıların yaşamının esere yansmasını çok yönlü olarak değerlendirme fırsatı elde edeceklerdir. Bu değerlendirmeler de öğrencilerin dersle bütünleşmesine ve doğal sonuç olarak derse yönelik daha olumlu bir tutum kazanmalarını sağlayacağı düşünülmektedir.

Altı şapka düşünce tekniği, eğitimde öğrencilere nasıl düşünmeleri gerektiğini göstermektedir. Öğrenciler bu teknikle olaylara ve durumlara tek bir pencereden bakmamayı öğrenirler. *“6 düşünce şapkası yönteminde iki önemli husus vardır. Birinci husus; düşünmenin en büyük düşmanı karmaşıklıktır. Sade bir düşünce daha etkilidir. O halde düşünme faaliyetinin sadeleştirilmesi gerekir. 6 düşünce şapkası aracılığıyla öğrenciler duygularının, mantığının, bilgisinin, yaratıcılığının hepsine aynı anda dikkat etmek yerine, onlara tek tek yer vermek imkânına kavuşurlar. 6 düşünce şapkasında ikinci önemli husus, değişik düşünme biçimlerini istendiği anda geçiş yapılabilmesidir.”* (Küçükahmet, 2017, s. 96). Bu teknikle insanlar aynı olay karşısında farklı düşünme yaklaşımları geliştirebileceklerini öğrenirler. Yaratıcılığı ve çok yönlü düşünme becerisini kazandıran bir teknik olması hasebiyle öğrenci merkezli ders anlatmanın önemli bir unsurudur. Çünkü bu yöntemle öğrencilerin dikkatleri ders boyunca canlı tutulur. Öğrenciler herhangi bir problem karşısında şapkaların temsil ettiği değerlere göre düşünerek karar verirler. Böylece düşüncelerini farklı pencerelerden bakarak ifade etme imkânı elde etmiş olurlar. Bu teknikte ilk önce konu belirlenir, kartondan yapılmış şapkalar öğrencilere dağıtılır. Şapkanın rengine göre konuşan öğrenciler belli

bir süre şapkaları değiştirir. Fikir üretme sürecinde düşünceler tahtaya yazılır. Süreç sonunda olaylar çok boyutlu değerlendirilir ve en sonunda mavi şapka takılarak konuyla ilgili karar verilir (Yeşil, 2014, s. 173).

Altı şapkalı düşünme tekniğinde renklerine göre kullanılan şapkalarla ilgili şu ifadeler yer verilebilir:

- 1- Beyaz Şapka: Bu şapkada nesnellik en önemli unsurdur.
- 2- Kırmızı Şapka: Daha çok duygusallığı, tutku ve sezgileri çağrıştıran bir şapkadır.
- 3- Siyah Şapka: Konunun olumsuz ve tehlikeli yanlarını temsil eder.
- 4- Sarı Şapka: Fırsatları, olumlu yönleri, faydaları ve iyimser düşünmeyi temsil eder.
- 5- Yeşil Şapka: Bu şapka üretkenliği temsil eder.
- 6- Mavi Şapka: Bütün renkleri kapsayan mavi şapka serinkanlı bir şekilde çözümler üretmeyi temsil eder (Savaş, 2014, s. 206).

7) Rol Oynama. Rol oynama, öğrencinin bir karakterin kimliğine bürünerek onun duygu ve düşüncelerini anlamasını ve değerlendirmesini sağlayan böylece başka hayatlarla duygudaşlık yapmasını sağlayan bir öğretim yöntemidir. *“Rol yapma, öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini başka bir kişiliğe girerek ifade etmesini sağlayan bir öğretme tekniğidir. Öğrencinin iyi rol yapabilmesi için yaratıcı düşünce önemlidir.”* (Demirel, 2000, s. 70).

Rol oynama yönteminin, öğrencilere farklı duyuş ve düşünceleri kazandırmada özel bir değeri vardır. Çünkü bu yöntemle öğrenciler, başka bir kimliğe, kişiliğe bürünür; başkalarının nasıl hissettiğini, düşündüğünü ve etkinlikte bulunduğunu anlama imkânına sahip olurlar. Rol oynama yönteminde öğrenciler bir tepkiyle karşılaşmaksızın ve cezalandırma tehlikesi olmaksızın bir başkası gibi hisseder, düşünür ve davranırlar. Belli bir senaryo dâhilinde oynanan oyunlarda oyunun niteliğine göre insanların yaşadığı hisleri anlama ve aktarma imkânına sahip olmaları açısından bu yöntem oldukça önemlidir (Savaş, 2014, s. 162).

Yukarıda araştırmamızda öğrencilerin sürece aktif olarak katılacağı öğretim yöntem ve tekniklerine böylece değinildi. Araştırmamızın bundan sonraki bölümünde çalışma grubu bağlamında 11. sınıf Türk edebiyatı dersinin ünite ve ünite sürelerine

değinildikten sonra çalışmanın sekiz haftalık konusu olan roman ve tiyatro ünitelerine yer verilecektir:

11.Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Üniteleri, Ünite Süreleri. Genel ünite planından ziyade çalışmamıza kaynaklık eden roman ve tiyatro ünitelerinin hedef kazanımları ve konu başlıkları da aşağıdaki gibidir:

6. ÜNİTE: ROMAN

(Ünite Süresi: 6 Hafta, 30 ders saati)

OKUMA (3×6=18)

1. Cumhuriyet Dönemi'nde Roman (1923-1950 arası iki roman örneği)
2. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında Roman (1950-1980 arası iki roman örneği)
3. Dünya edebiyatından bir roman örneği

* Dünya edebiyatı roman örneği 20. yüzyıldan seçilmelidir.

YAZMA (1×6=6)

* Öğrencilerden ders kapsamında okudukları roman üzerine bir inceleme ve değerlendirme yazısı oluşturmaları istenir.

SÖZLÜ İLETİşİM (1×6=6)

* Öğrencilere Türk veya dünya edebiyatından sinemaya uyarlanan bir romanın filmi seyretililip söz konusu roman okutturulur. Roman ile filmin karşılaştırılması sağlanır.

Dil Bilgisi Konuları:

- * Anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalar yapılır.
- * Metinler üzerinden imla ve noktalama çalışmaları yapılır.

7. ÜNİTE: TİYATRO

(Ünite Süresi: 5 Hafta, 25 ders saati)

OKUMA (5×3=15)

1. Cumhuriyet Dönemi'nden (1923-1950 arası) iki tiyatro örneği
2. Cumhuriyet Dönemi'nden (1950-1980 arası) bir tiyatro örneği
3. Dünya edebiyatından bir tiyatro örneği

YAZMA (5×1=5)

* Öğrencilerden tiyatro salonunda veya medya ortamında seyrettikleri bir tiyatro üzerine inceleme / değerlendirme yazısı yazmaları istenir.

SÖZLÜ İLETİŞİM (5×1=5)

* Öğrencilerden kendi hazırladıkları tek kişilik veya birkaç kişilik bir oyunu canlandırmaları istenir.

Dil Bilgisi Konuları:

- * Anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalar yapılır.
 - * Metinler üzerinden imla ve noktalama çalışmaları yapılır.
- (Tetik-Ova, 2018, s. 9)

11. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi Konuları. Araştırmamız kapsamında 11. sınıf Türk edebiyatı dersi roman ve tiyatro ünitelerinde adı geçen veya eseri okuma parçası olarak verilen yazarların hayatlarındaki magazinsel olaylar aktarılacaktır. Öğrencilerin yazarın kişiliğinin sanat eserlerine yansımaları hakkında bilgi sahibi olması derse karşı tutum değişikliğini sağlayacak mı sorusu araştırılacaktır. Bu çalışma kapsamında ders

kitabında geçen bazı okuma parçalarının yanı sıra öğrencilere, yazarlara ait başka eserlerden de metinler okutulacaktır.

Çalışma Kapsamında Magazinsel Yönleri Değerlendirilen Yazarlar.

1. HAFTA

YAŞAR KEMAL

Hayatı:

Türk edebiyatının önemli yazarlarından olan Yaşar Kemal'in asıl adı Kemal Sadık Gökçeli'dir. Yaşar Kemal, "Alain Bosquet ile Görüşmeler" (Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor) kitabında ailesinin soyunun dayandığı kökleri şöyle anlatıyor: *"Babamın, anamın, bütün ailemin köyü Van Gölü'nün kıyısındaki Ernis Köyü, Ernis İskelesi'dir. Şimdiki adı Günseli kasabası, Günseli kasabası Van ilinin Muradiye ilçesine bağlıdır."* (Kemal, 1997, s. 15). *"Köy, Van Gölü'nün tam kıyısında, gölün kuzeydoğusunda Esrük dağının eteğinde, Ağrı dağından sonra Türkiye'nin ikinci yüksek dağı olan Süphan dağının yakınlarındadır."* (Kemal, 1997, s. 16).

Yaşar Kemal Çukurova'da Hemite köyünde dünyaya gelir, doğum tarihinin resmiyetteki gibi 1926 olmadığını şu sözlerle ifade eder: *"Hemite Köyü de bugünlerde Hemite dağının koyağına yerleştirildi. Ben, bu köyde 1923'te doğduğumu sanıyorum. Bana nüfus cüzdanı ilkokulu bitirdikten sonra verildi. Nüfus kâğıdında 1926'da doğduğum yazılı. Yanlış olduğunu biliyorum. Sonradan uğraşarak doğum tarihimin 1923 olduğunu saptadım. Belki de tam tamına doğru değildir. Ama ne yapayım, yaşıma doğru saptayacak elimde hiçbir belge yok. Bir de köylüler yayladan geldiklerinde doğmuşum. Bizim Çukurovalılar o zamanlar yayladan ekim sonlarında dönerlerdi. Bu kesin. Sizin sandığınız gibi ben Kürt toprağında doğmadım. Babam, anam Doğu Anadolu'dan, 1915'te Rus ordusu Van'ı işgal edince, oradan bir buçuk yılda Çukurova'ya gelerek bu köye yerleşmişler. Köyde bizimkilerden başka Türkçe konuşan hiç kimse yoktu."* (Kemal, 1997, s. 31-32).

Yaşar Kemal'in ailesinin hikâyesi, onun romanlarından bazılarına kaynaklık etmiştir. Bu yüzden öğrencilerin yazarların hayatının eserlerini nasıl etkilediğini görmesi açısından bu bilgiler sınıfta paylaşılmıştır: *"1915'in bahar ayları olacak. Yukardan, Osmanlı ordusunu bozmuş, Rus ordusu Süphan dağının oralardan top sesleri ile birlikte köye akıyor. Top gülleleri köyün içine düşüyor. Güllelerin biri de tam köyün ortasında büyük bir çukur açıyor. Çukurdan sıcak sular fışkırıyor. Top gülleleri*

gittikçe sıklaşıyor. Gölün içine de düşüyor. Gölden minare boyu sular fışkırıyor göğe doğru. Bir anda köy toparlanıyor, göç başlıyor. Doğuya, Bendimahi suyuna doğru yürüyorlar. Yolda, el ele tutuşmuş, Hazal'la Zübeyde, ikisi de yakın akrabamız. Zübeyde sonradan Tahir amcamın karısı oluyor. Bir top güllesi parçası geliyor kızların birbirine tutuşmuş ellerini alıyor götürüyor. Bendimahi köprüsüne geliyorlar ki ne görsünler, ortalık kıyamet günü. Köprünün önüne insanlar yığılmış, taşmış... Millet köprüyü geçmek için birbirini kırıyor. Rus ordusu da arkalarında, gölü, üst başlarındaki Esrük dağı, ortadaki düzlüğü toplar durmadan dövüyor. Yaralananlar, ölenler, kalabalıkta ezilenler... Ortalık toz duman... Ferman okunmuyor. Yorganlarını, döşeklerini suya atıp üstünden geçmeye çalışanlar. Bir ara Luvan aşiretinin, yani bizim aşiretimizin beyi olan babamın amcası Gulihan Bey babamı çağırıyor: 'Buraya gel, Sadık,' diyor, 'Git de gölün kıyısındaki Hüseyin'i al gel. O, seni dinler, onu getirirsen ancak sen getirirsin.' Babam gerisin geri yola düşüyor. Hüseyin Bey, babamın amcalarından birinin oğlu. Çok yakışıklı bir insan. Önce Van'da okuyor. Orasını bitirince İstanbul'a gidiyor." (Kemal, 1997, s. 16).

Yaşar Kemal'in ailesinin bu göç hikâyesi tüm ailenin kaderini değiştiriyor. Yukarıdaki parçada Yaşar Kemal'in ailesinin köklü bir aile olduğunu ve babasının da ailede kıymetli biri olduğu ve Birinci Dünya Savaşı'nın insanları nasıl bir mağduriyete sürüklediği sonucu çıkarılmıştır.

Yaşar Kemal'in Magazinsel Yönü. Yaşar Kemal'e dair bu bilgiler verildikten sonra Yaşar Kemal'in hayat hikâyesindeki bu anekdotların öğrenciler üzerindeki etkisini anlamak için soru cevap tekniğiyle sanatçının hayatına ait değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yaşar Kemal'in eserlerinde hayatına dair bilgilerin olup olmadığıyla alâkalı bir araştırma yapılması kararlaştırılmıştır. Sınıf, gruplara ayrılıp Yaşar Kemal'in romanları gruplar arasında paylaşılarak bir tartışma ortamı oluşturulmuştur. Her grubun aldığı romanlarla ilgili araştırma sonuçlarını arkadaşlarıyla paylaşmaları istenmiştir. Böylece öğrencilerin hem roman türü hem de sanatçının hayatıyla ilgili önemli bilgilere ulaşmaları sağlanmıştır.

Yapılan tartışmalar neticesinde yazarın hayatındaki birçok önemli olayın, çoğu eserinde etkileri olduğu görülmüştür. Yaşar Kemal'in hayatındaki önemli olayların ilki babası ölmeden bir yıl önce yaşadığı kazadır. Yaşar, bu kazayı şöyle anlatıyor: “*Babam ölmeden bir yıl önce de, babam benim için her yıl kurbanlar kestiriyordu, o yıl da kurbanlar evin avlusuna getirilmiş, koyunların ayakları bağlanmıştı. Halamın kocası*

da bir koyunu kesmiş karnını yarıyordu ki, bıçak deriden kaydı, ben karşısında duruyordum, bıçak benim sağ gözümün üstüne saplandı, o gözüm görmez oldu.” (Kemal, 1997, s. 34). Yaşanan bu kazanın ardından yazarın bir uzvunu yitirmesi onun bazı eserlerinde kör karakterlere yer vermesine neden olmuştur. Bir dönem arzuhalcilik de yapmış olan yazarın, romanlarında arzuhalcilik mesleğini yapan bir görme engelliye yer vermesi de yine hayatının bir etkisidir: *“Arzuhalcilik yapan Yaşar Kemal’in Hacı Ali Çavuş adında bir ortağı vardır. Arzuhalciliği ile ilgili gözlemlerinden faydalanarak yazdığı bir bölüme, ‘Binboğalar Efsanesi’nde rastlarız: Romandaki, Yörüklere akıl veren ve yol gösteren Arzuhalci Kör Kemal yazardan çizgiler taşımaktadır. ‘Akçasaz’ın Ağaları’ndaki Arzuhalci Ali hakkında bir konuşmasında: ‘Bu arzuhalci benim. Ve bu romanımı yazmakta da arzuhalciliğin çok faydası oldu. Arzuhalcilik bütün toplumun bir yerde birleştiği bir yerdir. Bütün dertlerin geldiği bir adamdır arzuhalci.’ demektedir. 1955’te yayımlanan ‘Teneke’nin de bu yıllarda çevresinde yaşanan olaylardan ilham alınarak sonradan yazıldığı düşünülebilir. Yine ‘Teneke’deki Arzuhalci Kör Cemal, yazardan çizgiler taşımaktadır.”* (Çiftlikçi, 1997, s. 13).

Yaşar Kemal’in yazarlığa giden yolu köye gelen bir çerçiyle başlar: *“Yaşar Kemal, bir gün köye gelen çerçinin köylü kadınlara istediklerini verdiğini ve bunları bir deftere yazdığını görür. Bunun ne olduğunu sorar ve yazı olduğunu, sonra okuyup unutmamaya yaradığını öğrenir. Böylece yazıyla tanışan sanatçı, bu sırada bölgedeki diğer halk şairleri gibi şiirler söylemeye başlamıştır. Şair ünü sekiz yaşındayken yakın köylere yayılmış, çıkardığı türküler, “Âşık Kemal” mahlasıyla söylediği şiirler dillere düşmüştür.”* (Çiftlikçi, 1997, s. 8).

Yaşar Kemal’in edebiyat dünyasına adım atması her ne kadar bir çerçinin yanında yazıyla karşılaşmasıyla başlasa da ilerleyen yıllarda önemli isimlerle yolunun kesişmesiyle daha da ilerleyecekti. Bu isimlerden biri de Ressam Abidin Dino’dur. Dino bir eserinde Yaşar Kemal’in yazarlık sürecini şöyle ifade etmiştir: *“Aylar geçiyordu. Bata çıka, düşe kalka sözcük avına devam ediyordu kan ter içinde delikanlı. Arada bir, az ‘harçlık’ edinmek için şurda burda, pirinç tarlalarında ya da biçerdöğerde daha olmazsa mahkeme kapılarında ‘yazıcılık’ ediyor beş on kuruş kazanıyor, son hızla tükettiği ayakkabılarını yeniliyordu. Böylece Adana’ya gelebiliyordu bir süre. Köylü istidaları yazmak belki ‘şiirsel’ değildi, fakat dinlediklerini yazıya dökmek, kupkuru ve edebiyatsız yazmak öğreticiydi; basıyordu kuru gerçeğe, olaylara, kurallara, direnç ve*

baskılara. Gün geçtikçe akli yatıyordu düz yazıya. Gerçeğin şiirine giriyor, eriyordu.” (Dino, 2000, s. 199).

Yaşar Kemal ile ilgili öğrencilere sorular yöneltilmiştir. Yaşar Kemal’in bildiğiniz eserlerinin başında hangisi gelir, sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu *İnce Memed* cevabını vermiştir. Yaşar Kemal’in romanlarında önemli bir yer tutan eşkıyalık ile ilgili bilgilerin ailesindeki eşkıyalık hikâyelerine dayandığını yine onun anlatımından anlıyoruz: *“Anamın babası, kardeşleri, ailesinin bütün erkekleri eşkiyaydı. Anamın babasının aşiretinin adı Kızıkan aşiretiydi ve Türkiye-İran sınırındaki köylerde oturuyorlardı. Aşiretin köylerinin bir kısmı Türkiye’de, bir kısmı İran’daydı. Dayım Doğu Anadolu’nun, İran’dan Kafkasya’ya kadar en ünlü eşkiyası Mahiroydu. Sanırsam yirmi beş yaşlarında vuruldu. Onun üstüne çıkarılmış çok destan dinledim. Beni, ailemin yaşamında en çok etkileyen anamın amcasının macerasıdır. Romanlarımın kimi parçalarında bu olayın epeyce etkileri vardır. Anamın amcası on beş çetesi ile Süphandağı yamaçlarında dolaşan ünlü bir çetebaşısıdır.”* (Kemal, 1997, s. 33).

Yaşar Kemal’in hayatında, eserlerini etkileyen çok yön olsa da yazarın hayatının en önemli olayı babasının gözlerinin önünde öldürülmesidir. Bu tespiti onun anlatımlarından ulaşıyoruz: *“Ben dört buçuk yaşındayken, babam camide namaz kılarken onu Van’dan gelirken ölümden kurtarıp besleyip büyüüttüğü Yusuf adındaki oğulluğu yüreğinden bıçakladı. Babam çok uzun boylu bir adamdı. Belki bir doksan boyunda. Geniş omuzlu... Onu böyle anımsıyorum. Çocukları da çok severdi. Bütün köyün çocuklarına şehirden, her birisine ayrı ayrı armağanlar getirirdi. Ben babamın camide, o, namaz kılarken yanıdaydım, hançerlendiği akşamdan sonra, sabaha kadar yüreğim yanıyor, diye ağladım.”* (Kemal, 1997, s. 34). Bu olaydan sonra kekeme olan Yaşar Kemal, on iki yaşına kadar konuşamadığını sadece türkü söylerken kekemeliğinin geçtiğini anlatmıştır: *“Ardından da kekeme oldum ve 12 yaşıma kadar zor konuştum. Yalnız türkü söylerken kekemeliğim geçiyordu. Hiç kekelemedim. Kitap okurken de, okuryazar olduktan sonra, hiç kekelemedim. On iki yaşımdan sonra kekemeliğim geçti. Nasıl, ne zaman geçti hiç anımsamıyorum.”* (Kemal, 1997, s. 34).

Yaşar Kemal’in yaşadığı bu ağır travma onun eserlerini de derinden etkilemiştir. Öyle ki babasının ölümünü kabullenmemiş hatta bu ayrılıktan ötürü babasına kırılıp küsmüştür: *“Babamın ölümü de beni çok üzdü. Babamın ölümüne uzun yıllar inanmadım ve onun mezarına hiç gitmedim uzun yıllar mezarlığın yanından bile geçmedim. Öldüğünden dolayı da ona derinden kırıldım, küstüm. Herkesin babası*

yaşarken benim babam neden öldürülmüştü, bunu da bir türlü anlamıyordum.” (Kemal, 1997, s. 34-35).

Bu olaya dair en çok bilginin yer aldığı kitabın *Kimsecik* romanı üçlemesi [Yağmurcuk Kuşu (1980), Kale Kapısı (1985) ile Kanın Sesi (1991)] olduğu anlaşılmıştır. *“Kimsecik dizisi, büyük ölçüde sanatçının kendi yaşamından alınmış olaylara, kesitlere, düşlere, sanrılara dayandığı için bir bakıma otobiyografik bir roman sayılabilir. Gerçi bu dizi, bir kişinin veya başkahramanın ağzından anlatılmamıştır, ama eserde yer alan kişiler, büyük ölçüde sanatçının gerçek yaşamından aktarılmıştır. Yaşar Kemal, dizinin yaşamı ile ilişkisi konusunda şunları söylüyor: ‘Benim babamı vurdular... Ben dört beş yaşındaydım. Ve babamı onların, yolda gelirken bulup evlat ettikleri, büyüttükleri, oğul ettikleri bir adam vurdu. Yirmi yaşında. Kimsecik, benim aile yaşamımdan yararlanılmış bir romandır.”* (Çiftlikçi, 1997, s. 392). Bu roman üçlemesi sanatçının ailesinin Van’dan güneye doğru yaptığı göçü, göç yolculuğu esnasında kaybettikleri yakınlarını, Birinci Dünya Savaşı’nın acı sonuçlarını ve yazarın hayatını derinden etkileyecek olan olayın –babasının öldürülmesi- başkahramanı olan Yusuf’u (romandaki ismi: Salman) göç yolculuğunda ne halde bulup evlat edindiklerini ve babasının ölümünü anlatmaktadır. Merkeze aldığımız bu romandan hareketle *Yazara Dönük Kuram* ışığında roman incelenmiş olup öğrencilerin bu romanın verilerinden hareketle yazara dair bilgiler edinmeleri sağlanmıştır.

Yaşar Kemal’in hayatından izler taşıyan roman üçlemesi olan *Kimsecik* kitabı serisinin ilk kitabı olan *Yağmurcuk Kuşu*’nda Birinci Dünya Savaşı esnasında Van’dan göç etmek mecburiyetinde olan bir ailenin göç süresince karşılaştığı sıkıntıları, yol üzerinde ölmek üzereyken karşılaştıkları bir çocuğu bulup onu yanlarına alarak iyileştirmelerini anlatır. İyileştirdikleri bu çocuğu yanlarına alarak bir buçuk yıl farklı yerlerde yaşadıkları sonra Adana’ya yerleşirler. Önce aileye Ermenilerin tehcirden ötürü boşalttıkları köyde bulunan bir konağa yerleşmeleri önerilir. Fakat ailenin reisi olan İsmail Ağa bu teklifi kabul etmeyince Adana’nın kurak ve çorak Hemite köyüne yerleşirler. Burada uzun ve zorlu bir çabanın sonrasında aile zenginleşir (Kemal, 1997, s. 28-29).

Birçok sıkıntıyla mücadele eden ailenin çocuğu olmamaktadır. Evlat sevgisini yolda ölmek üzereyken buldukları Salman’la giderseler de bir evladı olmasını çok ister İsmail Ağa. Sonunda İsmail Ağa’nın Mustafa adında bir oğlu olur. Artık eskisi gibi sevilmediğini düşünen Salman, yaşadığı farklı duygu durumlarının neticesinde bir gün

babalığı İsmail Ağa'yı öldürür. Aslında Salman bu duruma neden olan Mustafa'ya kin duymaktadır ve Mustafa'yı öldürmek istemektedir

Kimsecik'in birinci kitabı, Yağmurcuk Kuşu, Salman'ın İsmail Ağa'yı öldürmesi ile biter. Salman kimdir, niçin öldürmüştür İsmail Ağa'yı? İsmail Ağa'nın anası bulur Salman'ı: "... bir ağacın altındaki çalılığın içinden bir çocuğu çıkardılar yola getirdiler. Çocuk bir deri bir kemikti, (...) Başındaki kanlı yaralar irinliydi. Giyitleri de liyme liymeydi ... " (Yağmurcuk Kuşu, s. 91-92).

İsmail Ağa'nın anası sağaltır Salman'ı. İsmail Ağa da Salman'ı oğul beller. Ya Salman? "Salman'ın sevgisiyse bambaşkaydı, onun sevgisi bir tapınma bir sonsuz hayranlıktı. Salman'ın dünyası yalnızca oydu. (...) Belki aşk dedikleri buydu." (s. 190) Böyle bir Salman niçin öldürür İsmail Ağayı, nasıl öldürebilir? Tek nedene bağlamıyor bunu Yaşar Kemal (...) (Naci, 1999, s. 415).

Yazar üçlemenin ikinci kitabında Mustafa'nın bu korkusunu işlemektedir:

Kale Kapısı romanında İsmail Ağa'nın öz evladı olan Mustafa'nın evlatlık olan Salman'a karşı hissettiğı büyük korku işlenir. "KK'da Salman'dan ve ölümden korku teması ağırlıklı olarak işlenmişti." (Çiftlikçi, 1997, s. 416) Salman'dan sadece Mustafa değil köyün öteki çocukları da korkmaktadır. "(...) Gerçi romanda korkan sadece Mustafa değildir. Zero da Salman da bütün köylüler ve çocuklar da bir şeylerden korkmaktadır." (Çiftlikçi, 1997, s. 416).

Kanın Sesi adlı romanında ise Mustafa'nın korkularıyla yüzleşerek bu korkuların üzerine gitmesi işlenir. Korkunun yoğunlaştığı nesnelerle karşılaşarak yaşanan bu yoğun korkunun üstesinden gelinir. "Korku kaynaklarının birer birer yok edilmesi, kurutulması üzerinde durulmuştur." (Çiftlikçi, 1997, s. 416).

Öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve tekniklerle işlenen derslerde yazarın hayatının sanatını nasıl etkilediğıyle ilgili belli bir anlayış kazanmaları sağlanmıştır.

2. HAFTA

AHMET HAMDİ TANPINAR

Hayatı:

23 Haziran 1901'de İstanbul Şehzadebaşı'nda semtinde doğdu. Babası devletin çeşitli liva ve vilayetlerinde kadılık yapan, Antalya kadılığından emekli Hüseyin Fikri Efendidir. Aile, aslen Batumlu olup Mızrakçioğulları veya Müftizadeler diye

bilinmektedir. Annesi Nesime Bahriye Hanım ise Trabzonlu Kansizzadelerden, deniz yüzbaşısı Ahmed Bey'in kızıdır, 1915'te ölmüştür.

Ahmet Hamdi'nin çocukluğu, çok defa babasının kadılığı dolayısıyla bulunduğu Ergani Madeni, Sinop, Siirt, Kerkük ve Antalya'da geçti. Bu yüzden düzenli bir eğitim göremedi. İstanbul'da, Ravza-i Maarif İptidai Mektebi'nde başladığı tahsiline Sinop ve Siirt rüştiyelerinde devam etti. Siirt'te, Katolik Dominicain misyonerlerinin idare ettiği Fransız mektebinde de bir yıl kadar okudu. Lise öğrenimi yıllarını Vefa, Kerkük ve Antalya Sultanîlerinde geçirdi.

1918'de İstanbul'a gelen Ahmet Hamdi, Baytar mektebine yatılı öğrenci olarak yükseköğrenimine başladı. Fakat bir yıl sonra 1919'da Edebiyat fakültesine kaydoldu. Yahya Kemal'e olan hayranlığından, edebiyat şubesine kaydoldu. 1923'te fakülteyi bitirdi. Erzurum (1923)'dan sonra Konya (1925) ve Ankara (1927) liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Ankara'da Gazi Orta Muallim Mektebi'nde edebiyat dersleri verdi. 1932'de İstanbul'a geçti ve Kadıköy Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. Ertesi sene, Ahmet Haşim'in ölümü üzerine boşalan Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki sanat tarihi kürsüsünde estetik ve mitoloji dersleri verdi; Üsküdar Amerikan Koleji'nde de edebiyat dersleri okuttu. 1939'da, Tanzimat'ın yüzüncü yılı münasebetiyle, o zamana kadar bir bütün halinde verilen Türk edebiyatı derslerinin, Edebiyat fakültesinde açılacak yeni bir kürsü tarafından, Yeni Türk Edebiyatı devresinin ayrıca tedrisi uygun görülmüştü. Böylece Yeni Türk Edebiyatı kürsüsünün ilk profesörü olarak Ahmet Hamdi Tanpınar 1939'da üniversiteye intisap etti. 1940'da Kırklareli'nde topçu teğmeni olarak yaptığı askerlik görevinden sonra yeniden üniversiteye döndü.

1943-1946 yılları arasında TBMM'nin 6. devresinde Maraş milletvekili olarak parlamentoya girdi. 1946 -1948 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı'nda müfettiş olarak görev aldı. 1948'de Güzel Sanatlar Akademisi'nde estetik dersleri verdi. 1949'da Edebiyat fakültesindeki profesörlük görevine yeniden döndü.

1953 yılında altı ay, 1955'te üç hafta (filoloji kongresi vesilesiyle), 1959'da bir yıl kalmak üzere üç defa yurt dışına çıkan Ahmed Hamdi Tanpınar, bu sürelerin büyük bir kısmını Paris'te geçirdi. Bu arada Fransa'nın diğer şehirleriyle Belçika, Hollanda, İngiltere, İspanya, Portekiz, İtalya ve İsviçre'yi de kısa sürelerle tanımak imkânı buldu.

Tanpınar, 23 Ocak 1962 günü geçirdiği bir kalp krizi sonucu Haseki Hastanesi'ne kaldırıldı; ertesi sabah, ikinci bir krizle hayata veda etti. Kabri Rumeli

Hisarı kabristanında, hocası ve dostu Yahya Kemal'in yanı başındadır. Mezar taşına şairin, Ne içindeyim zamanın/ Ne de büsbütün dışında, dizeleri yazılmıştır. (Kolcu, 2008, s. 56-57).

Edebiyatın her dalında eserler veren Tanpınar, şiirlerinde olduğu kadar, nesirlerinde ve romanlarında da muvaffak olmuş bir yazardır. Ayrıca edebiyatın tenkit tetkik sahasındaki makaleleri ve 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi ile de edebiyat tarihçiliğinde de mevki almış bir edebiyatçıdır. (Banarlı, 2001, s. 1252).

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Magazinsel Yönü. Araştırmanın eğitim planının ikinci haftasında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hayatı ve edebi kişiliği öğrencilere anlatım tekniği, soru cevap yoluyla anlatıldıktan sonra öğrencilere, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın sanatının ana omurgasını oluşturan zaman, rüya, bilinçaltı kavramlarını araştırmaları yönünde telkinlerde bulunuldu. Ayrıca Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kişiliğinin ve yaşadığı dönemin eserlerine yansımalarının araştırılması istendi. Yapılan araştırmalar neticesinde sınıfta tartışma grupları oluşturularak sanatçının hayatının, etkilendiği sanat anlayışlarının, sanatına yön veren temel unsurların ve yaşadığı dönemin eserlerine yansımaları, öğrencilerce tartışılması sağlandı. Tartışma gruplarıyla yapılan bu etkinlikler sonrasında Tanpınar'ın yaşadığı dönemin izlerinin etkili olduğu "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" ve kişiliğinden izlerin yer aldığı "Huzur" romanlarıyla ilgili sonuçlar sınıfla paylaşıldı.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın sanatının önemli unsurlarından biri olan zaman kavramıyla ilgili yazmış olduğu önemli bir romanıdır. Yazar, bu eserinde Hayri İrdal ekseninde Türk toplumunun elli yıllık zaman diliminde geçirdiği bunalımı zaman kavramı üzerinden sembolleştirerek anlatmaktadır. *"Ahmet Hamdi Tanpınar, Hayri İrdal'ın hikâyesini naklederken sonuçta işlevini kaybetmiş 'eski'nin yerine geçen anlamsız 'yeni'yi de tenkit eder. Mazideki müspet değerler yerine, boş bâtil inançlar ya da yalanlarla geçmişle bağlantı kurmaya çalışan insanlar kadar, körü körüne her türlü yeniliği kabul eden insanların da toplumu nasıl yozlaştırdığını gözler önüne serer. Bir medeniyet değişikliği yaşarken eşikte kalan, bir parçalanmışlığı, bölünmüşlüğü yaşayan toplum; ne eskinin müspet taraflarını muhafaza edebilmiş ne de tam manasıyla yeniyi anlayabilmiştir."* (Aliş, 2003, s. 26).

Günümüzün pek de umursanmayan hatta "vakit öldürüyorum, zaman geçiriyoruz, vaktin geçmesini bekliyoruz..." gibi ifadelerle değer verilmeyen zaman

kavramının nasıl bir dönüşüm yaşadığını anlatan bu roman, öğrencilerin zamanın kıymetiyle ilgili bir farındalık kazanmasını da sağlamıştır. Osmanlı Dönemi'nde zamanın nasıl algılandığı ilerleyen süreçle zamanın yirmi dört saat kavramına nasıl hapsedilip insanların hayatlarını nasıl bu zaman diliminin içine sıkıştırdığını anlatan romanın öğrenciler üzerinde etkili olduğu öğrencilere fark ettirmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda eserle ilgili yapılan bazı değerlendirmelerde kullanılan görsellere de yer verilerek dersin kazanımlarının öğrencilerce benimsenmesi amaçlanmıştır.

Huzur. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın önemli bir diğer romanı olan *Huzur*'da sanatçının yaşamından izler araştırılmıştır. Romanla ilgili yapılan bazı araştırmalar öğrenciler tarafından tartışma gruplarında mütalaa edilmiştir. Bu tartışmalar sonrasında romandaki Mümtaz karakterinin Tanpınar'a, İhsan karakterinin Tanpınar'ın çok değer verip önemseydiği hocası olan Yahya Kemal'e, Nuran karakterinin ise Yahya Kemal'in aşkı olan Celile Hanım'a (Nazım Hikmet'in annesi) işaret ettiği konuşulmuştur. *"Yazar kendi çevresinden insanları ve yaşadığı olayları roman sanatının imkânları içerisinde değiştirerek başka kimlikler altında anlatmayı yeğler. Buna göre hep söylenegeldiği üzere Mümtaz Tanpınar'ın ta kendisidir. Mümtaz'ın amca oğlu ve 'ağabeyim' dediği İhsan Yahya Kemal'e karşılık gelmektedir. Nuran'la Mümtaz'ın aşkı da gerçek hayatta Yahya Kemal ile Nazım Hikmet'in annesi ressam Celile Hanım'ın evliliğin kıyısından dönen aşkı olarak algılanabilir."* (Kolcu, 2008, s. 73).

Bu tespitin dışında Nuran karakterinin, Tanpınar'ın İstanbul Üniversitesi'ndeki hocalığı sırasında âşık olduğu bir kıza işaret ettiği de söylentiler arasındadır. Bu basit bir edebi dedikodu olmanın ötesinde Tanpınar'ın *Sen ve Ben* adlı şiirinde de göze çarpmaktadır. Tanpınar da tıpkı Ahmet Haşım gibi kendi görünümüyle ilgili olumlu bir bakışa sahip değildir, bu durum eserlerine de yansımıştır. Bu sebeplerden ötürü adı geçen şiir de *Huzur* romanındaki Mümtaz karakterinin Tanpınar, Nuran karakterinin ise âşık olunan kız olabileceği de düşünülmüştür:

Sen ve Ben

İçme, ilk yudumda zehirler seni

Bahtın kadehime döktüğü şarap.

Her akşam koynunda uyutur beni,

Her sabah alnımdan öper ızdırap.

Sen, yirmi yaşında bir baharsın ki
Gölgede neş'enin rüzgârı eser.
Düşünen alnımda benim her çizgi
Baharı olmayan bir kışa benzer

Sana ufuklar "Gel! " diye bağırır,
Ellerinde çiçek haykırarak
Seni gür sesiyle hayat çağırır,
Beni de çiğneyip geçtiğin toprak...

(Tanpınar, 2017, s. 121)

"Huzur" romanında Mümtaz karakterinin Tanpınar'ın kendisi olabileceğiyle ilgili Fethi Naci de şunları söylemiştir: *"Tanpınar'ın büyük ölçüde kendi yaşantısından yararlandığı belli Mümtaz'ı yaratırken. Mümtaz biraz da Tanpınar'dır. İkinci derecedeki kişileri bu kadar canlı çizmesine rağmen Mümtaz'ın kişiliğinde yer yer bulanık yanlar kalması, belki de, bundan. Çünkü ikinci derecedeki kişiler genellikle gözlem sonucu yaratılmış kişiler izlenimi veriyor; oysa insan aynı yöntemi kendine kolay kolay uygulayamaz. Ne var ki Tanpınar'ın yaşantısından yararlanması, zengin bir ayrıntı dağarcığını büyük bir ustalıkla romana mal etmesini sağlıyor; bu da romana elle tutulurcasına bir gerçeklik duygusu veriyor."* (Naci, 1999, s. 247).

Mümtaz'ın Ahmet Hamdi'nin kendisi olmasıyla alâkalı Demiralp de şunları ifade eder: *"Mümtaz için Ahmet Hamdi'nin şiir hali diyorum. Çünkü yazarımız, Antalyalı genç kıza yazarken altını çizdiği iki Akdeniz deneyimini de yaşatır Mümtaz'a, şiirindeki duyguyu, duyumu, sorunları yükler."* (Demiralp, 2001, s. 128).

"Huzur" romanında göze çarpan başka bir özellik de Tanpınar'ın sanat anlayışının önemli unsurlarından biri olan musikî kavramına da yaslanmasıdır. Öğrencilerle yapılan etkinlikler neticesinde Tanpınar'ın musikî kavramını eserlerinde nasıl işlediği sorusu öğrencilere yöneltilmiştir. Öğrencilerin yaptığı araştırmalar da "Huzur" romanındaki bölümlerde musikî kavramına da yer verildiği Berna Moran'ın şu değerlendirmesiyle ortaya konulmuştur: *"Ukalaca bir kesinlik iddiası gütmeden*

diyebiliriz ki, birinci bölüm sıkıntılı, ikincisi neşeli, üçüncüsü melankolik, dördüncüsü çok sıkıntılı.” (Moran, 2003, s. 207).

Romanda Mümtaz ile Nuran arasında geçen birçok konuşmada musikî kavramına yer verildiği romandan alıntı yapılarak öğrencilerle paylaşılmış ve alıntılar üzerinden öğrencilerle konu tartışılmıştır:

“Bundan sonra ister istemez, evindeki plakları, o ferahfezâları, acemaşiranları, nühüftleri, tesadüf ettiği her şeyi yaldıza, bahar kokusuna boğan, onlara kendi uyanışındaki sıcaklığı geçiren bir gülüşün arasından ve onunla dinleyecekti” . (Tanpınar, 2013, s. 82).

“Akşam, geniş mûsikî faslına başlamıştı. Aydınlığın bütün sazları güneşin veda şarkısını söylemeğe hazırlanıyordu. Ve her şey aydınlığın saziydi. Hatta Nuran’ın yüzü, kahve kaşığı ile oynayan eli bile.” (Tanpınar, 2013, s. 120).

“ (...) Fakat asıl bilmediklerimiz, hiç tanımadığımız parçalar var! İhsan ki bu işe o kadar meraklıdır, o halde mevcudun yüzde birini bilmiyoruz, diyor. Biri çıksa da şunları tanıtırsa, notaları neşredilse, diskleri yapılsa, hülâsa, şu piyasa musikisinden bir parça kurtulsak! Düşün bir kere, Dede gibi bir adamı yetiştirmişsin. Seyid Nuh, Ebubekir Ağa, Hafız Post gibi adamlar gelmiş, muazzam eserler vermişler. Benliğimizin bir tarafı yapılmış. Sen farkında değilsin; ruh açlığı içindesin... Felaket şurada; bugünkü nesil ortadan çekildi mi, çoğu ezbere olan bu eserler kaybolacak. Meselâ tek başına Münir Nurettin’in bildiklerini düşün.” (Tanpınar, 2013, s. 85).

3. HAFTA

OĞUZ ATAY

Hayatı:

“12 Ekim 1934'te İnebolu/Kastamonu'da doğdu. Bir dönem milletvekilliği de yapan Ağır Ceza yargıcı Cemil Atay'ın oğludur. 1939'da ailesi ile birlikte Ankara'ya gitti. İlk ve orta öğrenimini bu kentte tamamladı. Maarif Kolejini (1951) ve İTÜ İnşaat fakültesini (1957) bitirdi. Bir süre Anayol şirketinde mühendis olarak çalıştı. Askerlik dönüşünde 1959-1962 yılları arasında Denizcilik Bankası İstanbul Şehir İşletmeleri Müdürlüğü'nde yapıların bakım, tamir ve kontrol mühendisi olarak çalıştı. Bu arada eski Karaköy vapur iskelesinin yapımında görev aldı.

1962'de bu görevinden ayrıldı. Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi Harita Kadastro Bölümü Ölçme Bilgisi Kürsü'nde öğretim üyesi oldu. Oğuz Atay 1975'te doçent oldu. Bu fakültede topografya ve yol inşaatı dersleri verdi.

Oğuz Atay ilk evliliğini 1961'de Fatma Fikriye Gürbüz ile yaptı. Bu evliliğinden Özge adında bir kızı oldu. İkinci evliliğini 27 Nisan 1974'te, gazeteci Pakize Kutlu'yla yaptı. 1977'de beyin tümörü teşhisi ile tedavi için İngiltere'ye gitti. Fakat tedavinin mümkün olmadığını öğrenince yurda döndü. 13 Aralık 1977'de öldü. Kabri Edirnekapı Mezarlığı'ndadır. Oğuz Atay Tutunamayanlar ile TRT 1970 Roman Başarı Ödülü'nü kazanmıştır.” (Kolcu, 2008, s. 391).

Oğuz Atay'ın Magazinsel Yönü. Oğuz Atay'ın hayatı ve edebi kişiliğiyle ilgili bilgiler öğrencilerle takrir yöntemi kullanılarak paylaşıldıktan sonra sanatçının edebi yönünü besleyen unsurlarda kişisel hayatına dair bilinmeyenlerle ilgili öğrencilere araştırma ödevi verilmiştir. Öğrencilerin yaptığı araştırmalar sonucunda elde ettikleri bilgilere yönelik sınıfta beyin fırtınası tekniği kullanılarak sorular sorulmuş ve öğrencilerin verdiği cevaplar tahtaya yazılmıştır. Sonrasında bu cevaplar düzenlenerek tahtada sıralanmıştır. Bu sıralamada; yazarın içine kapanık biri olması, babasının sert mizaca sahip bir milletvekili ve hukukçu oluşu; kardeşiyle ilgili yaşamış olduğu kıskançlık duygusu, başarılı eğitim hayatı, “Bir Bilim Adamının Romanı” adlı eserde hocası Mustafa İnan'ın hayatını anlatması, ilk evliliği ve kızı, karikatürcü yönü, kısa filme olan merakı, arakadaşlarıyla olan yakın ilişkilerinin eserine yansması, “Tutunamayanlar” romanını ilk okuttuğu kişinin Vüs'at O. Bener oluşu, beyinde oluşan tümör ve hastalık süreci ile hayatını kaybetmeden çok kısa süre önce arkadaşlarına söylediği söz (Sevinmeyin, henüz ölmedim.) maddeleri yer almıştır. Öğrencilerin bu sıralamada yer alan maddelerden hareketle Oğuz Atay'ın çok yönlü kişiliğiyle ilgili daha derli toplu çalışmalar yapmalarının yazarı daha iyi anlamalarını sağlayacağı ifade edilmiştir.

Tutunamayanlar. Oğuz Atay'ın gerek kurgusu gerek konusu ve gerekse kullandığı anlatım teknikleri bakımından önemli bir yere sahip olan romanı yazarın kişiliği bağlamında incelenmiştir. *“Oğuz Atay'ın yapıtlarındaki tüm başkarakterler (Mustafa İnan hariç) Oğuz Atay'la özdeşleştirilerek okunur. Romanlarındaki ve öykülerindeki ses o kadar baskındır ki, metinleri ne anlatırsa anlatsın, aslında tüm bunları düşünen bir kişinin, yani o tutunamayan -mühendis yazar- Oğuz Atay'ın bilinç akışı olarak okunur. Bu da o kadar tuhaf bir durum değildir, çünkü başkarakterlerine*

ciddi bir entelektüel donanım verir yazarken, kendisi ne biliyorsa (bilim, mühendislik, edebiyat, sanat) Turgut, Selim, Hikmet ya da 'Korkuyu Beklerken'in başkarakteri de onları biliyordur.' (Gülsoy, 2011, s. 20).

Roman, Oğuz Atay'ın hayatından önemli izler taşımaktadır. Romandaki birçok karakter yazarın gerçek hayattaki arkadaşlarıdır. Oğuz Atay ve arkadaşlarının oluşturmuş olduğu kendilerine *Klan* adını verdikleri bir grupları vardır. Yıldız Ecevit'in Oğuz Atay'ın arkadaşlarıyla yaptığı röportajlar ve Atay'ın eserlerinin incelenmesi neticesinde kaleme aldığı "Ben Buradayım" adlı eserde *Klan* adı verilen gruptan Sinan Ersan'la yaptığı görüşmede grubun birbiriyle ilişkisi üzerine şunları kaydeder: "Sezgilerimizin bizi getirdiği yer aynıydı; aynı anda algılar, aynı anda tepki gösterirdik. Mesela, aynı sinemadayız birbirimizden habersiz. Filmde kan gövdeyi götürüyordur, anlamsal bir çarpıklık vardır o an. İki kişi güler sinemada: O bizizdir." (Ecevit, 2021, s. 125).

Pakize Kutlu'nun Oğuz Atay 'la yapmış olduğu röportajda, *Tutunamayanlar'dan Selim Işık kimdir?* sorusu üzerine Oğuz Atay şu cevabı verir:

"Selim Işık, birçok tutunamayanın bileşkesidir. İntihar eden bir arkadaşım, Ural var; ama bütünüyle Selim Işık o kadar değil. Belki ben varım (bu cümleyi yazmayın). Adlarını yazmanın sakıncalı olduğu birçok arkadaşım var. Herkesin "tutunan" olmak istediği bir ülkede tutunamayanlığı seçen Selim Işık'la yakınlığının olması birçok kimseye dokunur diye onların adlarını saymak istemiyorum. Selim öldü. Selimlik de ölmüştür. Başarının insanı sevimsizleştirdiğini yazmıştım bir yerde; fakat tutunamayanlığın sevimliliğine de kimsenin yanaşmadığını görüyorum. Neden yanaşsınlar? Bir arkadaşımın dediğine göre, ben romanda herkesi bir bakıma tutunamayanlığa çağırıyordum. Henüz bir karşılık alamadım." (Kutlu, 2011, s. 43).

Romanın genel kurgusunun karmaşık olarak algılanması ama kitaptan yapılan alıntıların etkileyici olduğunu vurgulayan öğrencilere Oğuz Atay'ın Pakize Kutlu'ya verdiği röportajla cevap verilmiştir: "Oğuz Atay, romanınızın yapı, içerik ve anlatım çeşitliliği bakımından alışıldan farklılığı hemen dikkati çekiyor. Anlatım özelliğindeki değişiklikler, sıçramalar ve hız okurun romana girmesini bir ölçüde güçleştirmiyor mu? Bu, okurla aranızda kurmak istediğiniz bağ bakımından düşündürücü değil mi?"

"Ülkemizde okur sayısı oldukça düşük. Büyük kalabalıklarla bağ kurduğu sanılan romanların bile aydınların dışında bir okuyucu kitlesi bulunduğu"

sanmıyorum. Üstelik aydınlar, bir de kendileri hakkında yazılanları okumak zorunda. Bu bakımdan benim gibi yeni yazmaya başlayan birini arayıp bulmak ve alıp okumak zahmetinin üstesinden gelmiş okuyucuların, ilk bakışta yorucu görünen sayfalar arasında güçlük çekmeyeceğine güveniyorum. Okur yazarı az olan ülkemizde bile, okuyucular böyle bir kitap yayımlandığını haber alırlarsa, birçok yazarımızın aklından bile geçiremeyeceği bir yetenekle daha neler neler okuyabileceklerine inanıyorum. Okuyucuyu yeteneksiz sayarak yazmak istediklerini sadeleştirme çabasına girişenlerin de neden oturup yazdığını anlamıyorum.” (Kutlu, 2011, s. 42-43).

“Tutunamayanlar” romanının hem karmaşık örgüsü hem de Selim karakterinin Oğuz Atay’dan izler taşımasıyla ilgili olarak Berna Moran da şunları söylemiştir: “Önemli olan Atay’ın bu yazarlardan etkilenmesi değil (çünkü onlardan çok şey almış olmasına rağmen özgürlüğünü koruyabilmiştir) ama öğrendiklerinin hepsini bir sanatçı açgözlülüğü ile tek bir romanda kullanmaya çalışması. Kendisi de farkındadır bunun. Nitekim bu açgözlülük Selim’de de vardır. Esat’ın söylediğine göre Selim sevdiği yazarlara kıızıyormuş, çünkü bütün yaşantısını etkileyerek hayatı zehir ediyorlarmış ona. ‘Hepsinin yer aldığı bir roman yazacağım ve burunlarından getireceğim.’ diyerek tehditler savurmuş. ‘Gerçekten de rahatsız oluyordu’ diyor Esat. ‘Aynı zamanda bütün yazarlar gibi olmak, bir anda hepsini birden benzetmek onu yoruyordu.’ (s. 358) Atay da sevdiği yazarların hepsine birden benzetmek istediği ve onların birkaç romanda yaptığını tek bir romanda toplamaya çalıştığı için, yapıtı içeriğinin gerektirdiğinden daha karmaşık bir şekil almıştır.” (Moran, 2009, s. 290).

Oğuz Atay’ın eserlerini okumak için yirmi neden sıralayan Ali Lidar’ın saydığı nedenler sınıfla paylaşılmış. Özellikle birkaç nedenin öğrencilerin yazma ve okuma becerilerini geliştirmesine yardımcı olacağı düşünülerek tahtaya yazılmıştır. Bu nedenler:

“Başımıza gelebilecek en tutkulu okuma serüvenini vadettiği için,

Mühendislerin de edebiyatçı, hem de en iyisi olabileceklerini gösterdiği için,

Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti cümlesini hak edecek tek kitabı yazdığı için,

Düşünce hızıyla da yazılabileceğini kanıtladığı için,” (Lidar, 2017, s. 80-81).

Doğrudan yazarın söylemiyle karşılaşan öğrencilerin karmaşık olarak niteledikleri ve edebiyatımızda önemli bir eşik olan “Tutunamayanlar” romanını farklı bir bakış açısıyla okumaları hedeflenmiştir.

4. HAFTA

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

Hayatı:

“Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1889-1974), son devrin meşhur romancıları arasındadır. Manisa'nın Karaosmanoğulları ailesindendir. Kahire'de doğdu. Altı yaşında iken, Manisa'ya döndü. 1906'da ailece tekrar Kahire'ye gidince, orada iki yıl daha kaldı. İlk ve orta öğrenimini Manisa, İzmir ve Kahire'de yaptı. 1908'de İstanbul'a döndü ve İzmir'den okul arkadaşı olan Şahabeddin Süleyman ile birlikte, bir aralık, Ümîd (1908) adlı bir de edebiyat dergisi çıkardı. 1909'da Fecr-i Âti'ye girdi ve onu hararetle destekledi. Bu tarihten I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar yazdığı nesir, hikâye ve makalelerini Servet-i Fünun, Resimli Kitab, Rübâb ve Yeni Mecmua dergileri ile Peyam (edebî ilave) ve İkdam gazetelerinde yayınladı. 1920'de, Millî Mücadele'yi yakından görmeleri için çağrılıp giden yazarlar arasında o da vardı. Bu geziden dönüşünde, ilk romanı olan *Kiralık Konak*, İkdam gazetesinde tefrika edildi. 1922'de, ikinci romanı olarak, *Nur Baba*'yı bastırdı ve Ankara'ya gitti. Bundan sonra, Ankara'daki Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde makaleler ve İstanbul'daki Cumhuriyet gazetesine de fıkralar yazmaya başladı. 1926-1928 yıllarında, tedavi için İsviçre'ye gitti. ‘*Alp Dağlarından*’ başlığı altında buradan gönderip İstanbul'daki Milliyet gazetesinde çıkan yazılarını, sonradan kitap halinde bastırdı (1942). Kısa sürelerle romanlarını yayımlamaya devam eden yazar, sanatla politikayı birleştirmek gayesiyle çıkarılan, Kadro dergisinin yazarları arasına katıldı. 1935'ten sonra Bern, Tiran, Prag, Lahey ve Tahran elçiliklerinde bulundu. Prag'da iken (1938) bitirdiği ‘*Atatürk*’ adlı monografisini de yayımladı (1946). Yurda dönüşünden sonra, bir süre milletvekilliğinde bulundu. Son görevi, Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu başkanlığı idi.” (Akyüz, 2018, s. 182)

Elçilik göreviyle yurt dışında bulunduğu dönemde daha çok monografi (Atatürk) ve anılarını kaleme alır (Zoraki Diplomat, Anamın Kitabı). Bir de iki ciltlik ‘*Panorama*’ adlı romanını yazar bu yıllarda. 1960'ta kurucu meclis üyeliğine getirilir. 1961 seçimlerinde bu kez memleketi Manisa'dan milletvekili seçilir. Bu görevi 1965'e kadar süren Yakup Kadri 13 Aralık 1974'te Ankara'da hayata gözlerini kapatır. Mezarı

İstanbul'da Beşiktaş'taki Yahya Efendi Mezarlığı'ndadır.” (Karaosmanoğlu, 2015, s. 269-270).

Yakup Kadri'nin Magazinsel Yönü. Yakup Kadri, romanlarının yazım süreciyle ilgili Adile Ayda ile yaptığı bir röportajda şu ifadeleri sarf etmiştir: *“Zaten ben bütün romanlarımı hatıralarımla yazdım. Gördüklerimin ve duyduklarımın hatırası. Ben muhayyilesi zayıf bir insanım. Öyle zannediyorum ki bende en kuvvetli olan taraf duygu hafızasıdır. Duymuş, yaşamış olduğum hisleri çok iyi hatırlarım ve işte eserlerimde onları anlatıyorum.”* (Ayda, 1998, s. 75).

Yaban. Yaban romanı, Yakup Kadri'nin kişiliğine ve hayatına dair önemli bilgiler vermesi açısından önemlidir. Zira bu eser, Türk edebiyatındaki tezli roman anlayışının önemli ürünlerindendir. Hatta bu eser Yakup Kadri denilince akla ilk gelen eser olma özelliği taşımaktadır. Ali Lidar, *Yaban*'ın Yakup Kadri ile özdeşleşmesi ve diğer eserlerinin önüne geçmesiyle ilgili şunları aktarır: *“ (...) Bence Türk edebiyatının ciddi köşetaşlarından biri olan Yaban romanı o kadar çok ön plana çıkarılmıştır ki, yazarın isminin geçtiği her yerde ilk önce Yaban'ın akla gelmesi bir şuuraltı refleksine dönüşmüştür.”* (Lidar, 2017, s. 46).

Aydın ile köylü çatışmasının işlendiği romana yazıldığı dönemde de sonrasında da ciddi eleştiriler yapılmıştır. *Yaban*'da Yakup Kadri, köyü ve köylüyü aşağılamış adeta cehaletin göstergesi olarak görmüştür. Yakup Kadri'nin köye ve köylüye dair bu kadar olumsuz bakmasının temelinde çocukluğunun geçtiği Manisa'daki köyün büyük etkisi olduğu düşünülmektedir. Çünkü çocukluğunun ilk altı yılı Mısır'daki bir sarayda geçer. Dadılar arasında geçen bu çocukluk evresinden sonra hem dedesini ve nenesini kaybetmesi hem de babasının hesapsızca parayı savurması sonucunda ailenin maddi durumu bozulunca annesi İkbâl Hanım çocuklarını alarak aile memleketleri olan Manisa'ya döner (Aktaş, 1987, s. 7-8). Yakup Kadri'nin köyü ve köylüyü aşağı görme düşüncesinin altında aristokrat bir çevrede yetişmesinin ve annesinin etkisinin olduğu bilinmektedir.

“Anamın Kitabı” adlı eserde, babasıyla ilgili son derece olumsuz ifadeler kullanan ve onu kaba biri olarak nitelendiren Yakup Kadri, annesiyle ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Çocukluğumda babama ait hiçbir şey bana hoş ve munis gelmezdi. Ne adını sanını ne kalıbını, kıyafetini ne oturup kalkışını ne yüzünü ne huyunu ne de konuşma

tarzını beğenirdim. O yuvarlak ve dazlak kafalı, top sakallı, tıknaz bir adamdı. Bu üç fiziki vasıf ise benim yakışıklı erkek tipinde vasıfların taban tabana zıddı idi. (...)” (Karaosmanoğlu, 2017, s. 13-14).

Yakup Kadri, sadece babasının fiziksel özelliklerini değil aynı zamanda konuşmasını da beğenmezdi. *“Bundan başka, babam birçok sözleri koyu bir taşralı şivesiyle söylerdi. Mesela ‘rüzgâr yerine ‘ürüzgar’, ‘şimdi’ yerine ‘hincik’, ‘kadın’ yerine ‘gadin’ ve hatta ‘garı’ derdi. Bütün bunlar bana, evimizin nezahetini bozan zavallı anneciğimi bizim yanımızda küçük düşüren bir sürü çirkin lakırdılar gibi gelirdi. O, böyle konuşurken bir büyük şehirden henüz göçüp yerleştiğimiz bu Anadolu kasabasının sokaklarında uzaktan bile bakmaya alışamadığım kaba saba, kılıksız kıyafetsiz adamlardan biri güya kapımızdan içeri dalarak bize söğüp saymaya başlamış sanırdım.”* (Karaosmanoğlu, 2017, s. 14).

Annesi için: *“O kibar, o kibirli, o kendisine “sen” diye hitap edildiği vakit en ağır bir hakarete uğramış gibi yüzü kıpkırmızı kesilen teşrifatlı Hanımefendi, (...)*” ifadelerini kullanmıştır (Karaosmanoğlu, 2017, s. 15).

Yakup Kadri’nin “Yaban” romanındaki olumsuz köy algısının nedenlerini çocukluğunu anlattığı ifadelerinde de şöyle görmekteyiz: *“Her sabah -belki doğdukları günden beri vücutları sabun ve su yüzü görmemiş-üstleri başları pejmürde, ayakları çıplak bir alay çocukla tıklım tıklım dolu sınıftan içeri girince bir boğucu gazla tıkanır gibi olarak kendimi yere düşmekten güç tutar ve sendeleye sendeleye sırama geçip oturduktan sonra da uzun bir müddet gönül bulantılarını bastırmak, baş dönmelerimin önünü almak gayretiyle kıvrım kıvrım kıvranırdım.”* (Karaosmanoğlu, 2017, s. 29).

Yine hatıralarında yaşadığı köyün insanlarından hazzetmediği onları görünce huzursuz olduğunu aktardığı şu ifadelerden anlamak mümkün: *“Küçük olsun, büyük olsun, kadın olsun, erkek olsun burada ilk rast geldiğim her kişiye, hatta ilk girip çıktığım her yere karşı mutlaka böyle bir huylanma ve irkilme krizine tutuluyordum.”* (Karaosmanoğlu, 2017, s. 36).

Aristokrat biri olarak gördüğü kendisinin saraylardan Manisa’nın bir köyüne gelmesini yükseklerden aşağılara düşüş olarak nitelendirir. Çocukken bir gün babasıyla beraber gittiği bir Mevlevihane’deki yüksek zümreden biri olarak tanıtılan Abdulhalim Çelebi’nin elini öpme düşüncesinin bile onu ciddi manada heyecanlandırıldığını söylemektedir. Çocukluğunun Mısır’ın prens ve prensesleri

arasında geçtiğini, onlarla çok yakın münasebetler kurduğunu söyler. Fakat Manisa'ya gelişinden ötürü o yüksek çevreden epeyce aşağılara düştüğünden dolayı büyük bir adamın huzuruna çıkmak ihtimalinin bile onu ürküttüğünden bahseder (Karaosmanoğlu, 2017, s. 45).

Yakup Kadri'nin kendisini yüksek zümreden biri olarak görmesinin temelinde annesinin onu yetiştirme tarzının ve annesine duyduğu derin hayranlığın ciddi bir etkisi vardır. Çünkü annesi de Yakup Kadri gibi bulunduğu köyü ve köyün insanlarını hiçbir zaman benimseyememiştir. Bu uyum sorunuyla ilgili : *"Hele annemin bu yazlıklarda daha ziyâde rûstaîleşen [köylüleşen] yerli âdetlerine göre, kâh ayaksız bir tahta sofranın, kâh bir bakır sininin etrafında halka teşkil edip oturan ev sahipleriyle diz dize, dirsek dirseğe sıkışarak aynı kaptan elle yemek yerken duyduğu ıstırap, yüzünden okunur bir raddeye varınca bütün lokmalar boğazımda dizilip kalırdı."* ifadelerini kullanmıştır." (Karaosmanoğlu, 2017, s. 139).

Köyde yaşadığı bu olumsuz tecrübelerden sonra eğitimi için önce İzmir'e gider oradan da annesiyle birlikte tekrar Mısır'a gider orada yine sarayda yaşar. Burada Fransızca dersleri alır ve bir süre sonra da İsviçre Lisesine gider. Burada aldığı eğitimler ve hâkim olduğu Fransızcayla İstanbul'a döner. İstanbul'u çok sevmiş ve benimsemiştir.

Yakup Kadri ve Nâzım Hikmet Tartışması. Yakup Kadri, aldığı eğitimin de etkisiyle yazmış olduğu "Musahabe-i Edebiyat" adlı eserinde Türk edebiyatındaki yeni nesil edebiyatı küçümser. 19. asır edebiyatı ve sanatçılarına yönelttiği bu üstenci tavır sonraki yıllarda kaleme aldığı gazete yazılarında da devam etmiştir. Yazılarının birinde genç edebiyatçılarla ilgili: *"Bugün yeni nesil veyahut yeni yetişenler namı altında toplanan zümrenin gösterdiği tereddi ve hezal manzarasına bakıp da ümitsizliğe düşmemelidir. Bu zavallı nesil bize bin beladan arta kalmıştır. (...) Eğer daha ilk adımda dizleri titriyor ve gözleri uyuşuyor, kulakları uğulduyor, kafaları sersemleşiyorsa bunun kabahati kendilerinde değil, yetiştikleri devrin sayısız fecaatindedir. Düşünün ki en büyüğü Harb-i Umumi'de daha yirmisini bulmamış bu gençler, ekmek yerine saman karışık hamurla beslendiler ve irfan yerine Babiâli gündelik matbuatının ısmarlama harp edebiyatından başka bir şey okumadılar."* (Fuat, 2004, s. 197).

Bu sözler daha çok şiir dilinde ve şeklinde yaptığı önemli değişikliklerle adından söz ettiren Nâzım Hikmet'e yönelikti. Nitekim Nâzım Hikmet'in şiir tarzıyla ilgili şu

ifadeleri kullanmıştır: “Nâzım Hikmet’in dediği gibi bu tarz şiirler Bethoven’in sonatlarını asla değil, fakat bir bando mızıkayı, bir panayır yerinde bir farfarı andırır. Bittabi böyle bir musiki sokaktan başka bir yerde çalınmaz. Onun içindir ki, Nâzım Hikmet’in şiirlerinin bugünkü Türk cemiyetinde hiç yeri olmadığını zannediyorum. Çünkü bizde bu orkestranın, cehennemi velvelesini dinleyebilecek kocaman, koyu ve dalgalı insan kitleleri henüz yetişmemiştir, yakın bir atide yetişmesinin imkânını da göremiyoruz.” (Fuat, 2004, s. 196).

Nâzım Hikmet ile ilgili olumsuz değerlendirmelerine devam eden Yakup Kadri, kendisiyle yapılan bir röportajda Nâzım Hikmet için şu ifadeleri kullanır: “Bazıları ipten ve kazıktan kurtulmuş kaşarlı sabıkalılardır. Bunların içinde öyleleri varmış ki, daha yirmi beş yaşına basmadan hayatların en güzel çağını zindan köşelerinde çürütmüşlerdir bir kısmı ise komünist çekalarını Türk ırktaşlarımızın kanıyla bulanmış ellerini öpmeyi ve onlara dair kasideler terennüm etmeyi bir maişet vasıtası haline koymuşlardır.” (Fuat, 2004, s. 197).

Yakup Kadri’nin sonraki yazılarında eleştirilerinin dozunu artırması üzerine Nâzım Hikmet de *Resimli Ay* dergisinde *Putları Yıkıyoruz* başlıklı yazı dizisiyle eski edebiyatçıları hedef almıştır ve Yakup Kadri için de Cevap adlı şu şiiri yazmıştır:

Behey!

Kara boynuz gibi kaşlı

mukaddes Apis başlı

adam;

Behey!

Kara maça bey!

Sen şiirin asil kamusu’yla konuşuyorsun,

ben asaletten anlamam.

Şapka çıkarmam konuştuğun dile,

düşmanıyım asaletin

kelimelerde bile.

Behey!

Kara maça bey!

Ben bilirim

bu tehevür bu şikâyaat niçin?

Bilirim

beni uykumda boğmak için bekliyorsun

geceyi...

Ben ki bileklerimde tel kelepçeyi

bir altın bilezik gibi taşımışım,

ben ki ilmikleri sabunlu iplere bakıp

kıllı kalın ensemini kaşımışım,

tehdidine pabuç

bırakır mıyım hiç?

(...)

Behey!

Kara maça bey!

Halka ahmak diyen sensin.

Halkın soyulmuş derisinden

sırtına frak giyen sensin.

Yala bal tutan beş parmağını

beş çürük muz gibi,

homurdanarak dolaş besili bir domuz gibi.

Meydan senin...

mi dersin?

(...)

(Sülker, 1990, s. 62-63)

Sonuç olarak Yakup Kadri'nin Yaban romanındaki köylü- aydın çatışmasında köylüyü kaba saba olarak görmesinin temelinde çocukluğu ve sonrasında aldığı eğitim yatmaktadır. Çocukluğundan beri kendini yüksek zümreden biri olarak gören Yakup Kadri, köyün ve köylünün bu kadar eğitimsiz ve kaba olmasının yine aydınların görevini yerine getirmemiş olmasına bağlayarak aydınlarla da sorumluluk yükler (Banarlı, 2001, 1205). Yaban romanında bu çatışmanın yoğun olarak görüldüğü bir paragraf öğrencilerle paylaşılmıştır: *“Şimdi ne demek? Anadolu... Düşmana akıl da öğreten müftülerin, düşmana yol gösteren köy ağalarının, her gelen gasıpla bir komşusunun malını talan eden kasaba eşrafının, asker kaçağını koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmüş sahte sofuların, cami avlusunda oğlan kovalayan softaların türediği yer burasıdır. Burada, bıyıklarını makasla kırptı diye nice fikir ve umut dolu Türk gencinin karşısında taş altında ezildi. Burada, yüzü düşmana yönelik, nice vatan mücahitleri savundukları kimselerin eliyle arkadan vurulmuştu. Burada, milli timsalin, milli çevre sembolünün yolu kaç defa kesildi ve kaç defaya oturduğu şehrin çevresi isyan silahlarıyla çevrildi. Burada, ben, vatan delisi millet divanesi; burada, ben harp malulü Ahmet Celal yapayalnızım.”* (Karaosmanoğlu, 2010, s. 110).

“Bunun nedeni, Türk aydını, gene sensin! Bu viran ve yoksul insan kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, şimdi de gelip ondan tiksilmek hakkını kendinde buluyorsun. Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı, aydınlatamadın. Bir vücudu vardı, besleyemedin. Üstünde yaşadığı bir toprak vardı! İşletemedin. Onu, hayvani duyguların, cehaletin, yoksulluğun ve kıtlığın elinde bıraktın. O, katı toprakla kuru göğün arasında bir yabani ot gibi bitti. Şimdi, elinde orak, buraya hasada gelmişsin. Ne ektin ki biçeceksin? Bu ısırganları, bu kuru dikenleri mi? Tabii ayaklarına batacak. İşte, her yanın yarılmış bir halde kanıyor ve sen, acıdan yüzünü buruşturuyorsun. Öfkeden yumruklarını sıkıyorsun. Sana ıstırap veren şey, senin kendi eserindir.” (Karaosmanoğlu, 2010, s. 110-111).

Yukarıdaki bilgiler öğrencilerle tahtada maddeleştirildikten sonra öğrencilere Yakup Kadri'nin kişiliğine farklı bakış açılarıyla bakmalarını sağlamak için altı şapkalı düşünme tekniği uygulanmıştır. Bu teknikle öğrencilerin Yakup Kadri'yi daha iyi tanımları onun kişiliğini farklı bakış açılarıyla değerlendirmeleri sağlanmıştır. Olaylara

ve insanlara tek bir açıdan bakmamayı, farklı bakış açılarıyla insanları değerlendirmelerinin önemi üzerinde durulmuştur.

5. HAFTA

SABAHATTİN ALİ

Hayatı:

“Sabahattin Ali, 25 Şubat 1907'de (Rumi 12 Şubat 1322) Bulgaristan'ın Gümölcine sancağına bağlı Eğridere (şimdiki adı Ardino) ilçesinde dünyaya gelir. Nüfus kütüğü Ayvalık'tadır ve oradaki nüfus kaydı 1323'tür. Doğum tarihinin 12 Şubat 1322 olarak alınması; annesinin ve yazarın kendisinin ifadesine göre yapılmış bir tespittir. Ayrıca yazar bir mektubunda; Umumi Harp başladığında yedi yaşında olduğunu belirtir. “ (Korkmaz, 1997, s. 20).

Sabahattin Ali'nin isminin hikâyesi ise şöyledir: “Devrin entelektüel kesimiyle yakın ve sıcak ilişkileri olan Ali Selahattin Bey, özellikle Prens Sabahattin ve Tevfik Fikret'le olan dostluğuna binaen, bir gün bunların adlarını çocuklarına vermeyi düşündüğünden; ilkinde Prens Sabahattin'in adını koyar; bu çocuk 1907 yılında dünyaya gelen ve ömrü boyunca; ‘Sanki geldim de ne buldum bu harâp-âbâda’ diye inleyecek olan Sabahattin Ali'dir. “ (Korkmaz, 1997, s. 20).

Yaşadığı dünyayı harap bir yer olarak görmesinin temelinde çocukluğunda yaşadığı olayların izleri vardır. Çünkü Sabahattin Ali'nin çocukluğu Birinci Dünya Savaşı yıllarına denk gelmektedir. Savaşın olumsuzluklarını, hem babasının asker olmasından hem de İstanbul'da şahit olduğu savaş görüntülerinden ötürü yoğun olarak yaşamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın birçok olumsuzluğunu yakından hisseden Sabahattin Ali, savaşın çetin şartlarının birçoğunu yaşamıştır. Mektuplarında ve anılarında Birinci Dünya Savaşı ile ilgili gözlemlerini aktarmıştır. Sabahattin Ali'nin dünyayı harap olarak görmesinin temelinde sadece savaş yıllarına rastlayan bir çocukluk değil aynı zamanda aile hayatındaki olumsuzluklar da yatmaktadır. “Sabahattin Ali'nin 11 yaşına kadar geçen çocukluk hayatını çevreleyen dış şartlar böylesine olumsuz gelişmeler üzerine kurulurken aile içindeki huzursuzluk da başka bir yandan bu olumsuzlukları tamamlayan bir faktör olarak karşımıza çıkar. İnsan şahsiyetinin esas itibarıyla bu dönemlerde teşekkül ettiğini söyleyen Alfred Adler ve Freud'un tezleri dikkate alınırsa Sabahattin Ali'nin içinde yetiştiği ortamın, onun şahsiyetinin oluşumunda ne kadar etkin rol oynadığı daha iyi anlaşılır. Savaşın soğuk

korkunç ve insan yüreğini parçalayan katılığı karşısında; bütün bu felaketleri ruhunun en derin liflerine kadar benliğinde hissedenden son derece hassas bir çocuk kalbi... Bu çocuk sığınacak, kendisini teselli edecek bir gün varlığıyla bütünleşecek birilerini aramaktadır: İlk olarak da ailesine yönelir fakat öncelikle yaş ve zevk dengesizliği üzerine kurulu bu aile, irsi kökenli isterik ve melankolik bunalımların da ortaya çıkmasıyla iyice sarsılmaya başlamıştır.” (Korkmaz, 1997, s. 21).

Tüm bu olumsuz şartlara rağmen Sabahattin Ali başarılı bir okul hayatının ardından Almanca öğretmeni olmuştur. Eserlerinin yazım sürecinin arka planını oluşturan hayatının geri kalanı ise şöyledir: “Sabahattin Ali, (25 Şubat 1907, Gümölcine - 2 Nisan 1948, Kırklareli) İstanbul İlköğretim Okulu’nu bitiren Sabahattin Ali, Yozgat’ta bir yıl öğretmenlikten sonra, 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca Almanya’ya gönderildi. 1930’da döndükten sonra Aydın, Konya ve Ankara ortaokullarında Almanca öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü’nde memurluk ve Devlet Konservatuvarında dramaturgluk yaptı. 1945’te Bakanlık emrine alındı, İstanbul’da Marko Paşa adlı mizah dergisini çıkardı. 1948’de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurt dışına kaçmak istedi ancak Kırklareli dolaylarında öldürüldü.” (Ali, 2021, s. 1). Ölümüyle alakalı olarak çok farklı iddialar olsa da Sabahattin Ali’nin ölümüyle ilgili Korkmaz şunları söylemiştir: “*Bu sıralar Sabahattin Ali, bir ağaca yaslanıp kitap okumaktadır. Ali Ertekin ayakta, gece yolda düşmemek için kestikleri sopaya dayanarak etrafı gözlemekte ve son kararı üzerinde düşünmektedir. Birden elindeki sopayı hızla kaldırıp Sabahattin Ali’nin kafasına indirir: ‘Sopayı ilk vurduğum zaman haykırmak ayağa kalkmak istedi, sonra yüzükoyun yere düştü. Bunun üzerine arkadan kafasına daha kuvvetli olarak bir odun daha indirdim. Biraz debelendi ve hareketsiz kaldı.’*” (Korkmaz, 1997, s. 52).

Sabahattin Ali’nin Magazinsel Yönü. Sabahattin Ali’nin eserlerinde kendi yaşamının izlerini görmek mümkündür. Hayatı boyunca yaşadığı birçok olay onun eser yazma sürecini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir: “*Sabahattin Ali’nin kimi hikâyelerinin kaynağı kendi yaşantısı ve gözlemlediği kişi ve olaylardır. Özellikle öğretmenlik ve hapis hayatında geçirdiği zamanlarda gözlemlediği, dinlediği çarpıcı hayat hikâyeleri öykülerine zemin teşkil etmiştir.*” (Kolcu, 2008, s. 121).

Yaşadığı hayat göz önüne alındığında eserlerini etkilememesi şaşırtıcı olurdu. Sabahattin Ali’nin annesiyle olan ilişkisi onun içine kapanık bir kişiliğe sahip olmasının temelini oluşturur. Annesinin hastalığı ve çocukları arasında eşit davranmaması,

Sabahattin Ali'yi diğerlerinden az sevmesi, yazarın olumsuz bir çocukluk yaşamasında önemli rol oynamıştır: *“Anne, irsen bedbaht bir mizacın taşıyıcısı olarak malul bir insan. Kocasıyla aralarındaki yaş ve kültür farklılığını aşabilecek bir olgunluğa erişmeden genç yaşta (16) anne olur. Evlilik hayatına uyum sağlama esnasında geçirdiği bocalama döneminde sinirleri iyice bozulur, bu yüzden muhtelif defalar intihara teşebbüs eder. Hüsniye Hanım'ın evdeki kavgaları ve geçimsizlikleri bir yana; çocukları arasında da ayrıcalıklı davranarak Sabahattin Ali'yi iyice yalnızlığa iter. Edremit'ten yazarın çocukluk arkadaşı Ali (Demirel), yakinen tanıdığı Sabahattin Ali hakkında şunları şöyle der: ‘Annesi sinirli bir kadındı. Sabahattin'den çok kekeme oğlu Fikret'e yakınlık gösterirdi. Arada bir Sabahattin Ali'yi azarlar, hatta döverdi.’ Bu ayrıcalıklı davranış, Sabahattin Ali'yi derinden yaralamıştı. (...) Selahattin Bey ile Hüsniye Hanım arasındaki tartışmalar ve kavgalar da benliğini sarsıyordu. ”* (Korkmaz, 1997, s. 22).

Annesinin bu tavırları, Sabahattin Ali'nin içine kapanık bir kişilik geliştirmesine, kardeşinin ise şımarık umursamaz bir kişilikte olmasına neden olmuştur: *“Hasta annenin bu ayrıcalıklı tavrı yüzünden küçük kardeş Fikret, yazarın kendi ifadesiyle şımarık, asalak, kaba bir külhanbeyi olup çıkarken; Sabahattin Ali de dış çevrenin bütün bağımsız şartları yanında annesinin, yani şefkatini en fazla muhtaç olduğu varlığın da onun bu tarzda dışlaması sonucu; karamsar, bedbin ve biraz da hayata, insanlara karşı gizli bir kin duyarak büyür; asabi bir mizacın insanı olur. Şahsiyetinin temel belirleyicisi durumundaki bu ilk tecrübeler, hatıralar; onun bundan sonra hayata karşı takınacağı tavırların da ana motivasyon kaynağı olacaktır.”* (Korkmaz, 1997, s. 22).

Annesinin bu ikircikli tutumu ve kardeşlerine duyduğu sevgiye rağmen kendisini sevmesiyle alakalı olarak Korkmaz, onun bir mektubundaki ifadeleri kullanarak şu tespitlerde bulunur: *“Nitekim yazarın 12.V.1934 tarihli bir mektubunda geçen “Beni annem bile sevmez, sevmek istediği halde sevmez. Kendine her türlü münasebetsizliği yapan erkek kardeşimi sever, küçük kız kardeşimi sever ama beni sevmez. Basit kafası böyle bir şey kabul edemediği için sever rolü oynar (...) sözleri bu tezi desteklemektedir.”* (Korkmaz, 1997, s. 23).

Annesiyle ilgili böylesine olumsuz düşüncelere sahipken babası için duyduğu hisler son derece olumludur: *“Baba -yazarın kendi deyimiyle- bütün görgüsüne ve kültürüne rağmen, 30 yaşından sonra hayata karşı takındığı kayıtsız tavrın büyüttüğü sorunlar altında ezilmekte ve daha da derbederleşmektedir. Savaş meydanının yıkıcı,*

yıpratıcı gürültüsü ve psikolojik baskısına evde; geçimsiz ruhen hasta bir kadının kapisleri, kavgaları ve isteri nöbetleri de eklenince, kendisine içki vesaire gibi teselli kaynakları aramak zorunda kalan bu talihsiz baba, elinden geldiğince sınırlı vakit el verdiğiince çocukları ile ilgilenmeye çalışır. Hatta pazarcılık yaptıkları günlerde bile Sabahattin Ali'yi okumaya ve yazmaya teşvik eder.” (Korkmaz, 1997, s. 22). Birçok sanatçının (Ahmet Haşim, Yahya Kemal vs.) olumsuz baba figürüne karşılık, sığınılan bir liman olarak gördüğü anne imgesi, Sabahattin Ali’de bir kaçıışı ifade eder. Hatta Sabahattin Ali babasının ölümünden dahi annesini sorumlu tutar. Çünkü babası yaşam şartlarının eziciliğinin yanı sıra hem hasta bir kadının hastanedeki zorluklarıyla mücadele etmektedir hem de geçim şartlarıyla çocukların bakımı arasında bocalamaktadır (Korkmaz, 1997, s. 22).

Sabahattin Ali’nin hayatındaki sarsıcı olaylardan biri de babasını kaybetmesidir. Çünkü babası onun şefkat sığınağıdır fakat babasının ani ölümü onu derinden etkilemiş ve yazdığı “Babam İçin” şiirinde bu ani ölümden duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir: *“Ailesinin bitmeyen problemleri ve bunlar yetmiyormuş gibi babasının da en umulmadık bir zamanda kalp sektesinden ölmesi, Sabahattin Ali’yi derinden sarsar. Ölüm haberini aldığı zaman (1927) yazdığı “Babam İçin” adlı şiir onun o günlerdeki psikolojik yapısını çok iyi yansıtır: “Allah’ım işte bugün/ Şu zavallı ömrümün/ En matemli bir günü/ Elim böğrümde kaldım. / ... / Bitti hayatın tadı/ Bu haber bırakmadı/ Dudağımda tebessüm. ”* (Korkmaz, 1997, s. 26).

Kuyucaklı Yusuf romanındaki karakterler incelendiğinde romanın Sabahattin Ali’nin yaşamını yansıttığı söylenebilir. Yukarıda detaylı bir şekilde anlattığımız olumsuz anne figürüne karşılık şefkat timsali baba figürü “Kuyucaklı Yusuf” romanında da görülmektedir. Romandaki baba karakteri olan Salahattin Bey şefkatli bir baba rolündeyken Şahinde Hanım olumsuz bir anne kişiliğinde tasvir edilmiştir. Sabahattin Ali’nin romandaki Yusuf karakteriyle kendi çocukluğunu, hayatını anlattığıyla ilgili Berna Moran da şunları aktarmıştır: *“Çocuklarla ilgili bölümler, metinde, güya Yusuf’un Edremit’teki çocukluk dönemi ile ilgili olarak yer alırlar ama bu eğlenceli, neşeli ve mutlu yaşam, ne yaparsa yapsın kasabalı arkadaşlarına alışamayan, ‘kendisini mütemadiyen yabancı ve ayrı hisseden’ mutsuz Yusuf’un yaşamı değildir. Olsa olsa yazarın kendi yaşamıdır diyebiliriz çünkü bu parçalarda anı türünün havası vardır ve tonunda eski çocukluk günlerine karşı duyulan bir sevgi ve özlem hissedilir. Yusuf bir bahane, Sabahattin Ali’nin Edremit’te büyüdüğünü de biliyoruz.”* (Moran, 2016, s. 26).

Sabahattin Ali bu romanında yaşadığı bu olumsuz aile ortamından hareketle evlilik kurumuna yönelik eleştirilerde de bulunmuş. Mutsuz ailelerde büyüyen çocukların özellikle de kendi psikolojisini Yusuf karakteri üzerinden işlemiştir. Bu durum onun hayatını o kadar önemli ölçüde etkileyen bir olay ki bir başka romanı olan *Kürk Mantolu Madonna*'da da aile kurumundaki sevgiyle alakalı şu sözleri sarf etmiştir: *“İnsanlar birbirinin maddi yardımlarına ve paralarına değil, sevgilerine ve alakalarına muhtaçtırlar. Bu olmadıktan sonra, aile sahibi olmanın hakiki ismi, birtakım yabancılar beslemektir.”* (Ali, 2020, s. 169).

Sabahattin Ali ve Nahit Fıratlı. Sabahattin Ali'nin aile hayatında bulamadığı saadeti özel hayatında da bulamadığını, Nahit Hanım'a duyduğu karşılıksız aşkı da görmek mümkündür. Nahit Hanım'la olan tanışıklığı öğretmenlik yıllarına dayanmakta olan Sabahattin Ali bu aşk için çok mücadele etmiştir. Hatta bir yıl öğretmenlik yaptığı Yozgat'ı sevememesinin nedenlerinden biri de Nahit Hanım'a olan uzaklıktandır: *“Sabahattin Ali'nin Yozgat'a ve oradaki insanlara karşı duyduğu soğukluğa; İstanbul hasreti ve bilhassa sırlıslık âşık olduğu İstanbul'daki sevgilisi Nahit Hanım'ın da büyük payı vardır. Nahit Hanım'la İstanbul'da öğretmenlik stajlarında tanışırlar. Aralarında içten içe bir dostluk gelişir. Bu dostluk son derece hassas ve âşık olmaya mütemâyl bir kalp taşıyan Sabahattin Ali'de kısa zamanda aşka dönüşür. Ne yazık ki bu aşk hiçbir zaman karşılık bulmaz. Dolayısıyla Yozgat'ta yazılan şiirlerin ana eksenini Nahit Hanım'a duyulan aşk ve ona kavuşamamanın ıstırabından doğan bedbinlik temaları oluşturur; Servet-i Fünûn dergisinin 2 Şubat 1928 tarih ve 1642/168 sayısında (s. 199) yayımlanan 'Bir Macera' adlı şiir Nahit'e ithaf edilmiştir: 'Önce kalbin bir kıvılcımla tutuştu/ Bir yığın zaman gibi şöyle parladım gitti/ Fakat şimdi saçlarım beyaz, yüzüm buruştu;/ Daha yirmi yaşında ihtiyarladım gitti!../ Neticesiz bir aşka verdim gençliğimi,/ Ne ufak bir temayül, ne de bir iltifat gördüm./ Önünde yalvararak söylerken sevdiğimi,/ Gözlerinde yüzüme inen bir tokat gördüm.”* (Korkmaz, 1997, s. 28).

Yazarların hayatlarında yaşadığı olayların eserlerine olan etkisine yukarıda Yazar Odaklı Kuramlar başlığında değinmiştik. Bu bağlamda Sabahattin Ali'nin bu dönemde yazdığı birçok şiirin temelinde bu karşılıksız aşk yatmaktadır: *“Sabahattin Ali'nin karşılık görmeyen ve karşılık görmedikçe artan, onu bir ıstırap zinciri halinde saran aşkı; "Ne Kazandık" (1927), "Kalbimde Aşkımız" (1927), "Ebedî" (1928), "Yat ve Uyu" (1928), "Bütün İnsanlara (1928), "Fırar" (1928), "Kudurmak" (1928) gibi şiirlerinde de işlenir.”* (Korkmaz, 1997, s. 28).

Nahit Hanım'a duyulan bu karşılıksız aşk sadece şiirlerinde değil hikâyelerinin de konusunu etkilemiştir: "*Sabahattin Ali'nin Yozgat'ta geçirdiği bir yıllık süre, Nahide ve İstanbul'a olan sevgisini, özlemini, sembolik olarak anlattığı "Bir Cinayetin Sebebi", "Bir Siyah Fanila İçin" gibi hikâyelerin ve yine aynı temalı şiirlerin yazımına zemin hazırlaması bakımından önemlidir.*" (Korkmaz, 1997, s. 29).

Sabahattin Ali ve Bestelenen Şiirleri. Sabahattin Ali'nin birçok şiiri bestelenmiş ve günümüz sanatçıları (Edip Akbayram, Selda Bağcan, Sezen Aksu, Ferhat Göçer, Gülden Karaböcek vs.) tarafından da seslendirilmiştir. Bu şiirleri 1933 yılında Sinop cezaevinde yazmıştır. Şiirler hem şiir olarak hem de bestelenmiş şarkılar olarak öğrenciler tarafından seslendirilmiştir. Sonrasında öğrencilerle şiirler üzerinden kafiye, redif gibi konular işlenmiş olup şiirde tema konusu da incelenmiştir. Şiir ve müzik arasındaki ilişki uygulamalı bir şekilde öğrencilerle işlenmiştir. Sabahattin Ali'nin bestelenen bazı şiirleri şunlardır:

Göklerde Kartal Gibiydim

Göklerde kartal gibiydim.

Kanatlarımdan vuruldum;

Mor çiçekli dal gibiydim,

Bahar vaktinde kırıldım.

Yar olmadı bana devir,

Her günüm bir başka zehir;

Hapishanelerde demir

Parmaklıklara sarıldım.

Coşkundum pınarlar gibi,

Sarhoştum rüzgarlar gibi;

İhtiyar çınarlar gibi

Bir gün içinde devrildim.

*Ekmeğim bahtımdan katı,
Bahtım düşmanımdan kötü;
Böyle kepaze hayatı
Sürüklemekten yoruldum.*

*Kimseye sormadığım,
Doyunca saramadığım,
Görmesem duramadığım
Nazlı yarimden ayrıldım.*

(Ali, 2020, s. 36)

Aldırma Gönül

*Başın öne eğilmesin
Aldırma gönül aldırma
Ağladığın duyulmasın
Aldırma gönül, aldırma*

*Dışarda deli dalgalar
Gelip duvarları yalar
Seni bu sesler oyalar
Aldırma gönül, aldırma*

*Görmesen bile denizi
Yukarıya çevir gözü
Deniz dibidir gökyüzü
Aldırma gönül, aldırma*

*Dertlerin kalkınca şaha
Bir sitem yolla Allah'a
Görecek günler var daha
Aldırma gönül, aldırma*

*Kurşun ata ata biter
Yollar gide gide biter
Ceza yata yata biter
Aldırma gönül, aldırma*

(Ali, 2020, s. 40)

Geçmiyor Günler

*Burda çiçekler açmıyor
Kuşlar süzülüp uçmuyor
Yıldızlar ışık saçmıyor
Geçmiyor günler geçmiyor*

*Avluda volta vururum
Kah düşünür, otururum
Türlü hayaller güürüm
Geçmiyor günler geçmiyor*

*Dışarda mevsim baharmış
Gezip dolaşanlar varmış
Günler su gibi akarmış
Geçmiyor günler geçmiyor*

*Gönülde eski sevdalar
Gözümde dereler, bağlar
Aynada hayalim ağlar
Geçmiyor günler geçmiyor*

*Yanımda yatan yabancı
Her söz zehir gibi acı
Bütün dertlerin ilacı
Geçmiyor günler geçmiyor*

*Dışarda mevsim baharmış
Gezip dolaşanlar varmış
Günler su gibi akarmış
Geçmiyor günler geçmiyor.*

(Ali, 2020, s. 38)

Dağlar

*Başım dağ saçlarım kardır,
Deli rüzgârlarım vardır,
Ovalar bana çok dardır,
Benim meskenim dağlardır.*

*Şehirler bana bir tuzak,
İnsan sohbetleri yasak,
Uzak olun benden, uzak,
Benim meskenim dağlardır.*

*Kalbime benzer taşları,
Heybetli öter kuşları,
Göğe yakındır başları;
Benim meskenim dağlardır.*

*Yarimi ellere verin;
Sevdamı yellere verin;
Elleri bana gönderin:
Benim meskenim dağlardır.*

*Bir gün kadrim bilinirse,
İsmim ağza alınırsa,
Yerim soran bulunursa:
Benim meskenim dağlardır.*

(Ali, 2020, s. 31)

TİYATRO ÜNİTESİ

6. HAFTA

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL

Hayatı:

“Faruk Nafiz Çamlıbel, 18 Mayıs 1898’de İstanbul’da doğdu. Babası, Hazine-i Hassa Nezareti başmüfettişi Süleyman Nazif Bey, annesi, tüccar İbrahim Necati Bey’in kızı Fatma Ruhiye Hanımdır.

İlköğrenimini Bakırköy Rüştîyesi’nde, ortaöğrenimini Hadika-i Meşveret İdâdîsi’nde tamamlayan Faruk Nafiz burada yazar Yusuf Ziya Ortaç ile tanışır. İdadiyi bitirdikten sonra Tıp Fakültesi’ne kayıt yaptırır, Fakat bu okulun dördüncü sınıfından ayrılır. İlk şiirini öğrencilik yıllarında yayımlar. ‘Aşiyân-ı Harâp’ adlı şiiri, 3 Mart 1914 tarihli Peyam gazetesinin edebi ilavesinde neşredilir. Onu 1914’te Çocuk Dünyası’nda yayımlanan ‘Saat’ adlı şiir izler. Bu şiirlerle sanat ortamlarında adı duyulmaya başlar.

(...) Şarkın Sultanları şiiri Süleyman Nazif'ten büyük övgü alır.

1917 yılında Hakkı Tahsin, Fahri Celal ve Yusuf Ziya ile birlikte Servet-i Fünûn dergisinin yönetimini üstlenen Faruk Nafiz, 1917-1918'de İleri gazetesinin yazı heyetine dâhil olur. Bu gazetenin temsilcisi olarak 1922'de Ankara'da bulunduğu sırada Kayseri Lisesi edebiyat öğretmenliğine atanır. İstanbul ve Ankara'da liselerde ve öğretmen okullarında edebiyat dersleri verdi.

1933 yılında on beş günde bir yayımlanan Anayurt dergisini çıkarır. Akbaba, Mizah, Karikatür gibi dergilerde mizahi şiirleri de yayımlar. Bu şiirlerinde Çamdeviren, Deli Ozan ve Akıllı Ozan takma adlarını kullanır.

Bir çeşit münzevi bir hayat sürmeye başlar. Arnavutköy'deki evine çekilir. Samsun vapuru ile çıktığı bir Akdeniz gezisinde geçirdiği kalp krizi sonucu 8 Kasım 1973 Perşembe günü hayata gözlerini yumar.” (Kolcu, 2008, s. 314).

Faruk Nafiz Çamlıbel'in Magazinsel Yönü. 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabının tiyatro ünitesinde yazarın “Akın” adlı oyunu okuma parçası olarak seçilmiştir. Öğrencilerin bu metin aracılığıyla 1950'li yıllara kadar Türk yurdunu yücelten eserler hakkında bilgilenmeleri amaçlanmıştır. Faruk Nafiz Çamlıbel'in hayatından dikkat çeken yönler aktarılınca öğrencilerin Faruk Nafiz'in diğer eserlerine de ilgi duyacağı düşünüldüğünden Faruk Nafiz'in şiirlerinin arka planına da değinilmiştir.

Ayrıca yazarın İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesini dördüncü sınıfta bırakarak Anadolu'nun çeşitli illerinde edebiyat öğretmenliği yapması da öğrencilerin ilgisini çekmiştir. Özellikle sayısal derslerin yoğunlukta olduğu sınıflarda birçok öğrenci edebiyat dersini sadece merkezi sınavlar ve okul sınavları için çalışılacak bir ders olarak görmektedirler. Yazarlara ait bu tarz ilgi çekici bilgiler edebiyatın sadece sözel mesleklerle ait bir husus olmadığını aynı zamanda bir doktorun da edebiyat ile hemhâl olabileceğini görmesi açısından önemlidir.

Faruk Nafiz Çamlıbel ve Şükufe Nihal Başar. Faruk Nafiz Çamlıbel tiyatroculuğunun yanı sıra şairliğiyle de ön planda olan hatta hecenin beş şairi olarak bilinen şairlerimizden biridir. Faruk Nafiz, Şükûfe Nihal Başar'a derin bir aşk duymakta olup onun için şiirler ve bir de roman kaleme almıştır. Araştırmamızın konusu bakımından şairin hayatında yaşadığı olayların eserlerine yansımaları bakımından bu aşk önem arz etmektedir. Çünkü dilden dile dolaşan birçok şiirinin arka planında bu aşk vardır.

Öğrencilerden Faruk Nafiz Çamlıbel'in hayatıyla ve eserlerinin arka planıyla ilgili araştırma yapmaları istenmiştir. Yapılan araştırmaların sınıf içinde vızıltı 55 grupları oluşturularak tartışılması sağlanmıştır. Oluşturulan beşer kişilik gruplar elde ettikleri araştırma sonuçlarını sınıf içinde ve birbirleriyle beşer dakika paylaşarak dersin interaktif bir şekilde işlenmesini sağlamışlardır. Bu tekniğin tercih edilmesinin sebebi büyük grup tartışmasına göre öğrencilerin etkin katılımının daha iyi sağlanmasındandır (Yeşil, 2014, s. 145). Bu tartışmalar neticesinde Faruk Nafiz'in tiyatrocusu ve şair kimliğine değinilmesinin yanında derin bir aşk duyduğu Şükufe Nihal Başar'a da yer verilmiştir.

Şükufe Nihal Başar, "İnâs Darulfünûnu"na (Kadınlara Mahsus Üniversite) ilk öğrenci olarak girer (Kolcu, 2008, s. 363). Aradığı mutluluğu yaptığı evliliklerde bulamayan yazar, aşkların odağı olmaktan da kurtulamamıştır. Çeşitli kitaplardan [(Hicran Göze) "Yahyâ Kemal'den Nâzım Hikmet'e, Şükûfe Nihal'den Faruk Nâfiz'e; Bir Zamanlar Kadıköy'ünde Edebiyatçılar ve Aşkları"; (Zeynep Kerman) "Gölgeden Güneşe"; (Adile Ayda) "Böyle İdiler Yaşarken"] edinilen bilgilere göre ona âşık olan edebiyatçılar: Osman Fahri (Cenap Şahabettin'in kardeşi), Nazım Hikmet, Ahmet Kutsi Tecer ve Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. Fakat o bu âşıklardan hiçbirine olumlu yanıt vermemiştir. Hatta Osman Fahri bu aşktan ötürü intihar etmiştir. Bu duruma çok üzülen Şükufe Nihal, Yakut Kayalar adlı eserinde bu aşka yer vermiştir. Fakat asıl konumuz Faruk Nâfiz ile olan aşkı olduğu için diğer ediplere yer verilmemiştir.

Şükûfe Nihal'e gönlünü kaptıran şairlerden biri de Faruk Nafiz'dir. Faruk Nafiz'in Şükûfe Nihal'e gönlünü kaptırması halasının köşküne gidip gelmesiyle başlar. *"Faruk Nafiz, 1928 yılında halasının Erenköyündeki köşkünde, o devrin tanınmış kadın şairi Şükûfe Nihal ile tanışmıştı. Şükûfe Nihal o sırada, bu köşkün karşısında ve sahildeki bir köşkte oturuyordu. Faruk Nafiz'in halasının kızı olan şair İffet Halim Oruz da komşu olarak Şükûfe Nihal'le tanışmış ve samimi arkadaş olmuşlardır."* (Karaalioğlu, 1982, s. 287). Faruk Nafiz, Şükûfe Nihal'e duyduğu aşkı gizlemez ve ona aşkını şiirlerinde, mektuplarında ve romanlarında kâğıda döker.

Faruk Nâfiz'in yazdığı birçok şiirde bu aşkın izlerini görmek mümkündür. Erenköy'de halasının köşkünde gördüğü Şükûfe Nihal için "Serenat" şiirinde şu ifadeleri kullanmıştır:

Serenat

Sizi ilk balkonda gördüğüm gündü,
Yüzünüz sararmış gibi göründü,
Acaba ruhunuz çok hasta mıydı?

Sordum ki bu kimdir, gülümsediler,
Eşinden ayrılan bir kız dediler,
Gezdiği yer işte bu ücra saray.

Hicran ne anlamış, sevdâ ne bilmiş,
Ağlatmış, ağlamış, sevmiş, sevilmiş
Bir güzelmışsiniz, isminizde Ay.

(Çamlıbel, 2022, s. 227)

Yine “Gurbet “ adlı şiirini Şükûfe Nihal’e ithafen diye kaleme alır:

Gurbet

Ey gözlerinin çevresi mor, benzi tutuşmuş,
Akşamladığım yolları yalnız gezen âfet!
Kaç yıl geçecek, böyle hazîn, böyle habersiz,
Sen Marmara’nın göl gibi durgun bir ucunda,
Ben böyle atılmış gibi yurdun bir ucunda,
Sen benden uzak, ben sana hasret...
Sarmış beni gurbet
Sarmış beni mecnun diye zencir gibi dağlar
Bir türbe ki ruhum gelen ağlar giden ağlar.
(...)

Karşımda hayâlin, diyorum ki,

Bir fırtınanın kahrına kurban
Kuşlar gibi, derdinle bugün, darmadağındır
Kalbimde güneş, sevgi, emel, neş'e, ne var

Karşımda hayâlin, diyorum ki,
Birgün bu dudaklar beni hasretle anarsa,
— Rabbim, ne dudaklar:
Kül benzinin üstünde birer damla kıvılcım!
Birgün bana ağlarsa bu gözler,
Beyhude değildir, bunu bilsin;
Bilsin ki bugün, bir sen eziyyette değilsin:
Gurbet yayının okları geçmiş de içinden,
Günlerce uzakta,
Yorgun biri uzlet gibi yalnız yaşamakta.
Yorgun biri uzlet denilen kabre gömüldü:
Ölmeden öldü.

(Çamlıbel, 2022, s. 55)

Öğrencilerin aşinâ olduğu “*Sakin bir söz söyleme...*” diye başlayan şarkının Faruk Nâfiz’in “Kıskanç” şiirinin olduğunun öğrenilmesi, öğrencilerin derse olan dikkatlerini artırmıştır. Muhayyer Kürdî makamında bestelenmiş olan bu şarkıyı, Faruk Nâfiz, Şükûfe Nihal için yazmıştır:

Kıskanç

Sakin bir söz söyleme... Yüzümü bakma sakın!
Sesini duyan olur, sana göz koyan olur
Düşmanımdır seni kim bulursa cana yakın
Anan bile okşasa, benim bağrım kan olur...

*Dilerim Tanrıdan ki sana açık kucaklar
Bir daha kapanmadan kara toprakla dolsun
Kan tükürsün adını candan anan dudaklar,
Sana benim gözümlle bakan gözler kör olsun!*

(Çamlıbel, 2022, s. 181)

Faruk Nâfiz'in bu aşk için yazdığı şiirlerden biri de "Allahâısmarladık" şiiridir.

Allahâısmarladık

Elimi beş yerinden dağladı beş parmağın,
Bağrımda da yanmadık bir yer bırakmadan git...
Bir yarın göçtüğünü, çöktüğünü bir dağın
Görmemek istiyorsan ardına bakmadan git!

Yavrusunun yoluna dalan bir dul bakışı
Andırıyor ışıksız evinde pencereler.
Biraz yeşermek için beklesin artık kışı
Çağlayansız yamaçlar, suyu dinmiş dereler.

Bir sarı yaprak gibi düştü gönlüm yoluna,
Buğulu gözlerimden geçmediğin gün olmaz:
Benim kadar titremez hiç bir yiğit oğluna,
Hiç bir ana kızına bu kadar düşkün olmaz.

Bin fersahtan duyarım kimle gülüştüğünü,
Alnından öz kardeşim öpse ben irkilirim.
Değil yalnız ardına kimlerin düştüğünü,
Kimlerin rüyasına girdiğini bilirim.

Gözlerimi gün gibi kamaştıran yüzünü
Daha candan görürüm senden uzaklaşınca.
Sarırsın dönüşte görünce öksüzünü:
Bir gelinlik kız olur aşkım senin yaşınca.

Elimi beş yerinden dağladı beş parmağın,
Bağrım da yanmadık bir yer bırakmadan git.
Bir yarın göçtüğünü, çöktüğünü bir dağın
Görmemek istiyorsan ardına bakmadan git!

(Çamlıbel, 2022, s. 184)

Faruk Nâfiz, bu aşkı sadece şiirlerinde değil aynı zamanda mektuplarında da dile getirmiştir. Bu mektupları Zeynep Kerman, “Gölgeden Güneşe” adlı kitapta derlemiştir. Bu mektuplarda Şükûfe Nihal’e olan duygularını içtenlikle dile getirmiştir. Mektupların birinde Şükûfe Nihal’e “Yerden Göğe” diye seslenmiştir:

“Yerden Göğe,

Sana ilk şiirimi dün yazdım, ilk mektubumu da bu gece yazıyorum. Bundan sonra her on beş günde bir, posta kutusundan benim kalbimin bir parçasını alacak, okuyacak ve anlayacaksın. Sen demiyor muydun: ‘Söyleme, yaz!’ senin hangi emrine isyan edecek kuvvettayım ki işte şimdi de söyleyemediklerimi, söylemek isterken bile dinletemediklerimi bu satırlara sığdırmaya çalışıyorum. Fakat namütenahilikten gelerek namütenahiliğe doğru yol alan bir heyecanın başında ve içimde bir kıyamet haline getirdiği bin bir his ve düşünceyi nasıl intizama koyacağım, onları nasıl birer birer sana anlatacağımı bilemiyorum. Yalnız bildiğim ve daima unutamayacağın bir şey var: O da seni sevdiğim... Seni sevdiğim, sana sevdiğim diyorum, bu kelimeyi yazarken bile sende nasıl bir tesir bırakacağımı kolaylıkla düşünmekteyim: Sevmek kelimesini okurken güleceksin, yazılarımda samimi olduğumu söylediğim halde buna güleceksin.” (Kerman, 2021, s. 10).

Hayatında yalnızca Şükûfe Nihal’i sevdiğini söyleyen Faruk Nâfiz, hayatta iki kez sevenin gerçek mânâda sevmeyeceğine inanmaktadır. Şair sevdiğine yazdığı

mektupta duygularını şu sözlerle dile getirmiştir: “Ben, işte sana karşı söylediklerimi yine tekrar ediyorum, hayatımda hiç sevmedim. Bir edibin ne güzel bir sözü var: ‘Hayatta iki defa sevmiş olanlar, hiç sevmemiş demektir!’ Ben bu sözü aşk için yegâne hakikat diye kabul ettikten sonra kalbimi yalnız bir kadın için hazırlayabilirdim. Dinle Nihal: Sen bir insanın hayatta bir kadını seveceğine kâni değil misin? Yeryüzündeki bütün insanlar için tabîî görünen bu hadiseden ben neden istisna edileyim? Herkesin sevebilmesi imkân dâhilinde iken ben ne için bu dairenin haricinde yaşayayım? Bugüne kadar münasebetlerimde kalbimi hiç kullanmamıştım. Bu hâl ne için günah sayılsın? Eğer kalbimi bir kere kullansaydım, eğer hayatımda bir kere sevmiş olsaydım, bana asıl o zaman itimat etmemekliğin lazımdı... Hayatımda hiç sevmemiştım, işte bugün sevdiğimi söylüyorum. İnsan hayatında bir kere sevdiğine göre ben bu gayeye vasıl oldum. Sen istersen inanma, bana bu heyecan yetişir!” (Kerman, 2021, s. 11).

Mektubun son bölümünde aşkını yineleyen Faruk Nâfiz, Şükûfe Nihal için yazdığı bir şiirle mektubuna son verir: “Ben başka hiçbir şey bilmiyorum, yalnız seni seviyorum, sevmenin ne olduğunu bilerek, duyarak, sarsılarak seviyorum. Bazen kendime kendim de hayret ediyorum: Bu adam ben miyim? Bir buçuk aydan beri maddi ihtiraslara bu kadar uzaktan bakan insan ben sana bir gönül dolusu muhabbet, hürmet ve samimiyetle sıhhat ve saadet temenni ederim, Nihal.”

Hatırladın mı, nasıl kızıldı ay dün gece!

Karanlık bir ufukta yandı, kül oldu;

Dertli gözlerimize matem, ye’si doldu!

Ruhumuzda bu aşkın alevini içince

Bir avuç ateş olup yanıp kül olacağız;

Bu toprağın üstünde biz de mi solacağız?

Biz ki kara toprağın çiçekli bestesiyiz;

Ruhumuzdur yaratan neş’eyi, heyecanı;

Kalplere biziz veren en kudretli imanı

Bizden nağme, renk alır kırlarla güneş, deniz;
Biz terennüm etmesek böyle çılgın ve taşkın
Ne sönük kalacaktı mânası bile aşkın!
Neye baktın yüzüme, gözlerin mâna dolu,
Anladım aşkımız mı bizi şairleştiren?
Şairlik mi bizi aşk yolunda birleştiren?

Ver elini, olsa da bu yol cehennem yolu!
Sevelim; aşkımızdan neşideler çağlasın;
Yanalım biz, nesiller şiirimizle ağlasın!

30 Temmuz 1928

(Kerman, 2021, s. 16)

7. HAFTA

AHMET KUTSİ TECER

Hayatı:

“Ahmet Kutsi Tecer, 1901 yılında, babasının görevli bulunduğu Kudüs'te doğmuştur. Adı Ahmet'tir. “Kudsi” sözcüğüyle, doğduğu kenti belirtmek istemiştir. Babası Eğinlidir.

Ahmet Kutsi Tecer, ilköğrenimine Kudüs'te Freres okulunda başladı. Babasının görevinin Kırklareli'ne nakledilmesi yüzünden o da öğrenimini Kırklareli'nde sürdürdü. Ortaokulu da Kırklareli'nde bitiren Ahmet Kutsi Tecer, lise öğrenimini İstanbul'da Kadıköy Sultanisinde tamamladı. 1922'de Halkalı Ziraat Okulunu da bitiren Ahmet Kutsi, daha sonra, Yüksek Öğretmen Okulu sınavlarına girdi ve kazandı. Yüksek Öğretmen Okuluna giren Ahmet Kutsi, İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü seçti. 1925 yılında Yüksek Öğretmen Okulunun bursuyla Paris'e gitti ve Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümüne girdi. 1927'ye değil orada kaldı. Sonra, İstanbul'a gelerek 1929'da İstanbul Edebiyat Fakültesinin Felsefe Bölümünden mezun oldu.

Yüksek Öğretmen Okulu adına okuduğu için, Gazi Eğitim Enstitüsüne edebiyat öğretmeni olarak atandı. Mecburi hizmeti bulunduğundan, aynı yıl içinde 1930 Sivas'a atandı. Sivas, Ahmet Kutsi Tecer için, yönünü bulma kenti olmuştur. Âşık geleneğinin büyük bir bereketle yaşatıldığı Sivas'ta, kendi şiirinin ve çalışma yönünün kaynağını bulmuştur. Soyadı yasası da bu sıralarda çıkarılmıştır. Ahmet Kutsi, 1856'da Sivas'ın Deliktaş köyünde doğan ve 1899'da ölen Ruhsatî'nin gelip geçtiği doğup büyüdüğü bu şehirden ötürü (...) Tecer soyadını alıyor.” (Timuroğlu, 1980, s. 15-16).

Ahmet Kutsi Tecer'in soyadıyla ilgili bir başka anekdot da şöyledir: *“Tecer soyadını da Sivas ili sınırları içindeki Tecer dağlarından aldı. Sevddiği ve etkilendiği Sivaslı halk şairlerinden Ruhsatî Tecer dağları üzerinde Sivas-Kangal arasındaki Deliktaş köyündendi ve:*

Sevdiğim sabreyle hele yaz gelsin

Tecer'in gülleri bitene kadar

Gönül sevdiğinden nasıl vaz gelsin

Derdime Lokman'ım yetene kadar

gibi söyleyişlerle bu yörenin havasını ve güzelliklerini dile getirmişti.” (Gökdemir, 1987, s. 3).

Ahmet Kutsi Tecer'in Magazinsel Yönü. Öğrencilerden yedinci haftada Ahmet Kutsi Tecer ile ilgili kapsamlı araştırma yapmaları istenmiş. Dersin daha iyi anlaşılması ve derse karşı olumlu bir tutum geliştirilmesi hedeflendiğinden yapılacak araştırmada dikkatlerini çekecek noktaların üzerinde durulması istenmiştir. Yapılan araştırmalar sınıfta öğretmenin sorular sorarak öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerini test etmesiyle sınanmıştır.

Öğrencilerle Beyin Fırtınası tekniği kullanılarak Ahmet Kutsi Tecer'le ilgili akıllarına gelenleri söylemeleri istenmiş ve tahtaya yazılmıştır. Sonrasında öğrencilerden Vızıltı (22) küçük gruplar oluşturması istenmiş tahtadaki bilgileri kendi araştırmalarıyla birleştirerek önce kendi içlerinde tartışmaları sağlanmış sonra sınıfla paylaşımları istenmiştir. Yapılan bu tartışmalar neticesinde Ahmet Kutsi'nin soyadının Kudüs'te dünyaya gelmesinden ötürü Kutsi olduğu belirtilmiş. Âşık Veysel'i edebiyat dünyasına kazandırmasına değinilmiştir. Bu bilgilerin yanı sıra “Köşebaşı” adlı oyunun içeriğine de yer verilmiştir.

Ahmet Kutsi, halk şairlerinin son büyüklerinden olan Âşık Veysel'i Sivas'ın Sivrialan köyündeki yalnızlığından çıkarıp bütün ülkeye tanıtmıştır. Müze ve kütüphanelerdeki eski yazmalar, vesikalar, minyatürler, kenar köşeye atılmış cönkler arasından belgeler çıkararak Yunus Emre ve Karacaoğlu'nın hayatına ışık tutmuştur. Eski Türk dansları, oyun kolları, Köylü Temsilleri, orta oyunu üzerinde çok önemli araştırmalar yapmıştır. Ayrıca Köylü Temsillerini ciddi manada ilk inceleyen Ahmet Kutsi'dir. *“Sivas'ta resmi görevleri dışındaki bütün zamanlarını araştırarak ve öğrenerek geçiren, hem kendisini yetiştiren hem de çevresini aydınlatmaya çalışan Tecer, burada ilk iş olarak 1931 yılında bir “Halk Şairleri Bayramı ” düzenlenmesine öncülük eder. 5 Kasım 1931 tarihinde başlayıp tam üç gün bir halk şiiri ve folklor şöleni halinde geçen bu bayram, başta Âşık Veysel (Şatıroğlu, 1894-1973) olmak üzere Revânî, Suzânî, Âşık Süleyman, Karslı Mehmet, Tâlibî, Âşık Yusuf, Âşık Ali, Ali İzzet gibi Sivas yöresine mensup birçok halk şairinin tanınmasına yol açmıştır. Sonraki yıllarda Türk halk şiirinin 20. yüzyıldaki en büyük temsilcisi olarak yıldızı parlayacak olan Âşık Veysel, şöhret yolunda ilk adımını bu bayramla atmıştır. Tecer, Veysel'i hayatının sonraki dönemlerinde de hep koruyup kollamış ve onu devamlı desteklemiştir. Nitekim Veysel de bunun farkındadır. O da bütün şöhretini ‘dilimin bağını çözen adam’ dediği Tecer’e borçlu olduğunu her fırsatta ifade etmiştir. Veysel'in 33 şiirini bir araya getiren ilk kitapçığı da daha sonra Tecer'in yardımları ve bir takdim yazısıyla yayımlanmıştır.”* (Özbalcı, 1998, s. 6).

11. sınıf ders kitabının tiyatro ünitesinde Ahmet Kutsi Tecer'in “Köşebaşı” adlı oyunu okuma metni olarak verilmiştir. Bu yüzden öğrencilere önce Ahmet Kutsi Tecer'in hayatının ilgi çekici yönleri aktararak dikkatleri canlı tutulmuştur. Sonrasında da “Köşebaşı” adlı oyunun konusuna yer verilmiş ve rol oynama tekniği kullanılarak sınıfta canlandırılmıştır. “Köşebaşı” adlı oyunun orta oyunundan beslendiğini aktaran şu ifadeler öğrencilerle tartışılmıştır: *“Yazarı, Türk tiyatro edebiyatında isim sahibi yapan ve 11 piyesinin en başarılısı olan Köşebaşı'dır. Bu oyun Türk tiyatro edebiyatının klasiklerinden sayılmaktadır. İlk defa 27 Ekim 1947'de Ankara'da Devlet Konservatuvarı deneme sahnesi küçük tiyatrodan oynanmıştı. Başında Ertuğrul Muhsin'in bulunduğu Devlet Tiyatroları o mevsimi bu oyunla açmıştı.*

Vak'ası o yıllar İstanbul'unun Rüstem Paşa semtinde geçen Köşebaşı için Tecer, şunları söylüyor: Orta oyununun tiyatro bakımından özellikleri bana Köşebaşı'nda ondan faydalanmayı ilham etti. Orta oyunu biraz da İstanbul demektir.

Köşebaşı'nda orta oyunu varsa, bu da Rüstem Paşa'nın İstanbul'da bir mahalle olmasından başka nedir? Köşebaşı bir hayat dilimidir; ama bir ferdin hayatının ifadesi değil, bir mahallenin hayatının ifadesidir. Oyun sokakta geçer. eserin asıl kahramanı mahallelidir.” (Gökdemir, 1987, s. 24-25).

8. HAFTA

ORHAN ASENA

Hayatı:

“İlk ve orta öğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. Edebiyata şiirle giren Asena, oyun yazmaya daha sonra yöneldi. Oyunlarında genel olarak toplumsal konulara eğildi. Değişik çevre ve koşullardan seçtiği kadın ve erkek kahramanların yanı sıra yaşamları ve etkinlikleriyle topluma mal olmuş kişilikleri de oyunlarında yansıttı.

Eserleri

Şiir: Masal, Kıt kanaat.

Oyun: Korku, Hürrem Sultan, Tohum ve toprak, Simavnalı Şeyh Bedrettin, Akçalı Kel Mehmet vd. “ (Tetik-Ova, 2018, s. 235).

11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer verilen bir diğer sanatçı da Orhan Asena'dır. Ders kitabında “Hürrem Sultan” adlı oyununa yer verilen sanatçıyla ilgili öğrencilere genel bilgiler aktarıldıktan sonra onun eserlerini yazma sürecinin arka planına ait hayatından magazinsel yönler verilmiştir. Diğer yazarlar kadar magazinsel yönleri olmayan yazarın edebi kişiliğiyle derse giriş yapılmıştır.

Orhan Asena'nın Magazinsel Yönü. Sekizinci haftada öğrencilerle Orhan Asena üzerine araştırmalar yapılmıştır. Öğrenciler sanatçıyla ilgili araştırmalar yaparak elde ettikleri sonuçları sınıfla paylaşmıştır. Orhan Asena'yla ilgili en dikkat çeken yönler; yazdığı tiyatro eserlerinden ötürü Türk edebiyatının Shakespeare'i olarak anılması ve doktorluk mesleği olmuştur. Öğrenciler her ne kadar önceki yıllardan farklı meslek gruplarının edebiyatla ilgilendiklerini bilse de Cumhuriyet Döneminden bir yazarın doktorluk mesleğini icra etmesi onları farklı açıdan etkilemiştir.

Öğrenciler edebiyatın mesleği yazarlık olanların yaptığı bir iş olarak görme düşüncesi bu bilgiyle sarsılmış ve bir doktorun da edebiyat sahasında olabileceğini öğrenmişlerdir. Hatta sadece bu sahada kalmakla yetinmeyip tiyatro alanının dehası

olan Shakespeare seviyesine çıkacağını görmeleri onlar için önemli bir örneklik oluşturmuştur: *“Orhan Asena kişiliğinin belirgin özelliklerinden biri başka bir mesleği olduğu halde, yazarlığı her zaman çok ciddiye almış olmasıdır. Hekimlik mesleğinde uzmanlaştığı, uzun yıllar ülkemizin uzak köşelerinde ve yurt dışında doktorluk yaptığı sıralarda yazı yazmaktan vazgeçmemiş, şiirden öyküye, öyküden oyun yazarlığına uzanan geniş bir yelpazede ürün vermeyi sürdürmüştür. Kendisi de yazarlığı hiçbir zaman bir ikinci iş saymadığını ifade etmiştir.”* (Şener, 1997, s. 49). Böylece alan olarak sayısalcı olmanın -fen ve matematik dersleriyle ilgilenmenin- edebiyata karşı olumsuz bir tutum geliştirmek için bir bahane olmadığını kendileri de ifade etmiş ve edebiyata karşı olumlu bir tutum kazanmaları amaçlanmıştır.

Ziya Gökalp'in ablasının Orhan Asena'nın büyükannesi olduğu bilgisi öğrencilerle paylaşılmış, yazarı edebiyata yönlendiren unsurların neler olduğuyla ilgili Feridun Andaç'la yaptığı röportajdan bilgiler sınıfla paylaşılmıştır: *“Biraz da yaşama yetişme ortamınıza dönelim. Ziya Gökalp'in ablası Sacide Hanım sizin büyükannenizdi. O günlerden başlayalım, ne dersiniz?*

Ben tek erkek oğlun, tek erkek oğluydum. Onun için ailede herkesin gözü bana çevriliydi. Dedemin büyükannemin, babamın, annemin ... Dedem Fûzuli'yi, Nefî'yi, Nedim'i, Nabî'yi ezbere okurdu. Varlıklıldılar. Ben bunlara toprak ağası demiyorum, toprak efendisi diyorum.

Ben örneğin; Fuzuli'nin; Fuzuli rind-i şeydadır hemişe halka rüsvadır./ Sorun kim bu ne sevdadır, bu sevdadan usanmaz mı " Bunu ben ortaokulda, lisede değil; dedemin yanında 5 yaşında dinlemiş, öğrenmiştim.

Bir insanın yalnız irsiyetinde olması yeterli değil, o ortamda yetişmesi önemlidir. Şunu söyleyeyim; ben sanki Ziya Gökalp'i yetiştiren ortama kondum. Bu benim şansımdı. Ziya Gökalp'in ablası olan büyükannem bana Altıparmak tarihini, Siyer-i Nebi'yi okurdu.” (Andaç, 1997, s. 16).

Yazarın yetiştiği bu edebi ortamın yanı sıra onu tiyatroya hazırlayan şartların neler olduğu bilgisi de –yine aynı röportajdan yararlanarak- sınıfla paylaşılmıştır: *“Peki tiyatroya yönelmeniz nasıl oldu? Diyarbakır'da o yıllarda tiyatro izleme olanağı var mıydı?*

- Çok sıkılgan bir insandım. Ortaokulda bir şeyler yazıyordum. Uzun zaman kendi kendimle cenk ettim. Sonunda, ‘göster şunu’ dedim kendime ve gösterdim

hocama. Okudu şiiri, baktı bana; sen mi yazdın bunu? dedi. Evet dedim. İster misin bunu Dicle Kaynağı'nda basalım, dedi. Liseli abilerimizin çıkardığı bir dergiydi. Peki dedim. İlk şiirim manzum olarak 13 yaşında yayınlandı. Sonra öyküler yazmaya başladım giderek iki tane manzum tek perdelik oyunu yazdım.” (Andaç, 1997, s. 17).

Yazara ait ders kitabında yer alan “Hürrem Sultan” adlı oyun rol yapma tekniğiyle oynanmış öğrencilerin tarihi bir olayı anlatan bir eseri icra ederek tarihi bir bilinç kazanması amaçlanmıştır. Öğrenciler rol yapma tekniğiyle hem derse etkin katılım sağlamış hem de yaratıcılık, özgüven, empati gibi beceriler kazanmışlardır.

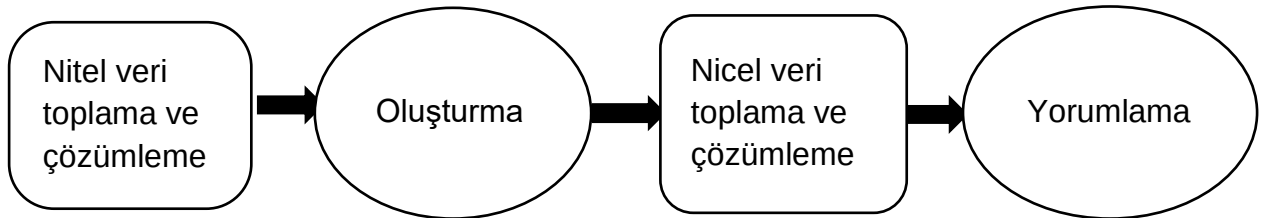
Bölüm 4

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada magazinsel edebiyat öğretiminin lise öğrencilerinin edebiyat dersine yönelik tutumuna etkisi incelenmiştir. Araştırmada hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın modeli karma yöntemdir. Araştırmada öncelikle öğrencilerin edebiyat tutumu hakkında bilgi edinmek amacıyla yedi açık uçlu sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında nicel araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Magazinsel edebiyatın öğrencilerin edebiyat dersi tutumuna etkisini belirlemek amacıyla ön test son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Dolayısıyla araştırmada önce nitel ardından nicel yöntem kullanıldığından araştırmanın deseni, keşfedici sıralı karma desendir. Keşfedici sıralı karma yöntemler, araştırmacının nitel verileri keşfetmekle başladığı daha sonra ise bu bulguları nicel araştırma boyutunda kullanıldığı bir desendir (Creswell, 2014).

Keşfedici Sıralı Desen:

Şekil 1. Keşfedici sıralı desen aşamaları

Nitel Yöntem. Nitel araştırmalar, durumları ve olayları katılımcıların bakış açılarından anlamaya çalışır. Katılımcıların doğrudan araştırmanın içinde yer alması söz konusudur (Büyüköztürk ve diğ., 2011) Fraenkel ve Wallen (2006) ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği bu tür çalışmaları nitel araştırmalar olarak tanımlamışlardır.

Araştırmamızın başlangıcında edebiyat birikimleri göz önünde bulundurularak 11. sınıf öğrencileri tercih edilmiştir. Öğrencilerin edebiyat dersine karşı nasıl bir tutum

içinde olduklarını belirlemek amacıyla açık uçlu yedi sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.

Nicel Yöntem. Nicel araştırmalarda temel amaç, sayısal varsayımlar geliştirerek istatistiksel yöntemler aracılığıyla olgu ve olgulara ait bulguların sayısal değerlerle ifade edilerek ölçülmesidir (Condrad and Serlin, 2011). Araştırmada, magazinsel edebiyat öğretiminin öğrencilerin edebiyat dersi tutumları üzerindeki etkililiğine ilişkin deneysel araştırma türlerinden ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel araştırmalarda temel amaç, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisinin test edilmesidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019). Bu açıdan bağımlı değişken öğrencilerin edebiyat dersine yönelik tutumları bağımsız değişken ise magazinsel edebiyat öğretimidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, öncelikle nitel çalışma grubu olarak seçilmiş elde edilen verilerden sonra nicel çalışma grubuyla araştırmaya devam edilmiştir.

Nitel Çalışma Grubu. Araştırmaya Van ili Anadolu İmam Hatip Lisesinden 10 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 11. sınıf kademesinde olmasına dikkat edilmiştir. Bunu sebebi 9. ve 10. sınıftan öğrencilerin yeterli edebi birikime sahip olmadıkları ve 12. sınıf öğrencilerinin de merkezi sınavlara hazırlanma düşüncesinden ileri gelmektedir. Öğrenciler çalışmaya katılacak öğrenciler arasından rastgele seçilmiştir. Bu bakımdan öğrencilerin cinsiyet, başarı, yaş gibi değişkenleri göz önüne alınmadan Türk Dili ve Edebiyatı dersine olan tutumları hakkında fikir sahibi olmak istenmiştir. Öğrencilere yedi tane açık uçlu soru sorulmuştur.

Nicel Çalışma Grubu. Bu araştırmada Van ili, İpekyolu ilçesi Van Anadolu İmam Hatip Lisesi 2022- 2023 eğitim- öğretim yılının 2. döneminde 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden 40 kişilik bir grup seçilecektir. 11. sınıf öğrencilerinin seçilme sebebi edebiyat dersiyle ilgili belli bir birikime sahip olmaları ve bu yönüyle araştırmaya olumlu katkı sunacakları düşünülmektedir. Nicel araştırma yöntemi tercih edilecek olup bu bağlamda araştırmada 20 kişilik bir kontrol grubu 20 kişilik de bir deney grubu oluşturulacaktır. Van Anadolu İHL bir proje okulu olup merkezi sınavlardan puanla öğrenci alan nitelikli bir okuldur. Bu özelliği nedeniyle öğrenciler birbirine yakın

akademik başarıya sahip oldukları için deney ve kontrol grubu birbirine yakın akademik başarıya sahip sınıflardan seçilmiştir.

Evren ve Örneklem

Nicel yöntemin bir gereği olarak çalışmamızın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğrenim gören bütün öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem olarak kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir: Yıldırım ve Şimşek'e göre (2014) “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” olarak da adlandırılır. Bu örnekleme türü, araştırma yapılacak birey ya da grupların araştırma sürecine dâhil edilmesinin daha kolay ya da bunlara erişilmesinin daha kolay olmasıyla ilişkilidir. Araştırmanın örneklem grubunu ise Van Anadolu İmam Hatip Lisesi 11. sınıfta öğrenim gören 40 kişilik bir öğrenci grubu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada karma yöntem tercih edildiği için nitel ve nicel veri toplama yöntemleri sırasıyla kullanılmıştır. Nitel veri toplama aracı olarak yedi sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Buradan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin edebiyat dersine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla ön test son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Her iki gruba da Veyis (2015) tarafından geliştirilen “Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Veri toplama süreçleri sırasıyla:

Nitel Veri Toplama Araçları. Öğrencilerin edebiyat dersine karşı tutumlarını öğrenmek amacıyla deneysel işlem öncesinde yapılandırılmış görüşme formuyla öğrenci görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin edebiyat dersine yönelik tutumlarını öğrenmek amacıyla hazırlanan bu soruların açık uçlu olmasına dikkat edilmiştir. Soru hazırlama sürecinde uzman desteğinden faydalanılmıştır. Bu bağlamda sorular oluşturulurken okulda uzman bir Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeninden, üniversitede eğitim bilimlerinde uzman olan bir akademisyenden ve alanında profesör olan bir edebiyat öğretmeninden görüş alınmıştır. Sorular hazırlanırken soru hazırlama ilkelerine dikkat edilmiş ve çalışmanın amacına yönelik sorular sorulmuştur. Öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı dersine yönelik tutumunu öğrenmek amacıyla hazırlanan sorular şu şekilde tasarlanmıştır:

Değerli Öğrenciler aşağıdaki sorulara vereceğiniz içten cevaplar için teşekkür ederim.

SORULAR

- S. 1) Edebiyat dersi için ne düşünüyorsunuz?
- S. 2) Edebiyat dersinin sizin için önemini anlatır mısınız?
- S. 3) Edebiyatın üreticilerinden olan yazarlarla ilgili bilgileri öğrenmek ister misiniz?
- S. 4) Yazar ve şairlerle ilgili müfredat dışında ne tür araştırmalar yaparsınız?
- S. 5) Yazarların ve şairlerin hayatlarına dair magazinsel bilgileri öğrenmenin edebiyat dersi tutumunuza etkisini açıklar mısınız?
- S. 6) Yazarların magazinsel yönlerini öğrenmek yazar ve şairlerden kendinize yakın hissetmenizi sağlar mı?
- S. 7) Yazarların magazinsel yönünü öğrenmek edebiyat bilgilerinizin kalıcılığını nasıl etkiler?

Nicel Veri Toplama Araçları. Araştırma kapsamında verileri toplamak için Fatih Veyis tarafından geliştirilen” Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” (2015) kullanılacaktır. Toplanan veriler sonrasında kontrol grubuna normal müfredat, deney grubuna ise sekiz haftalık bir öğretim sürecinde her hafta bir sanatçının magazinsel hayatı anlatılarak öğrencilerin edebiyat dersi tutum değişikliği hakkında veriler toplanılacaktır.

Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği. Ölçek Fatih Veyis tarafından geliştirilmiş olup geçerlilik ve güvenilirliği yüksek bir ölçek olarak değerlendirilmiştir. “*Açımlayıcı faktör analizinde elde edilen dört faktörlü yapının model uyumu için ise doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde sıklıkla kullanılan uyum indeksleri olan RMR, RMSEA, SRMR, CFI, NFI, NNFI ve GFI kullanılmıştır. Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizinden elde edilen bulgular ölçeğin dört faktörlü yapısının model uyumunun iyi düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgu Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin yapı geçerliğine sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin güvenilirliği için ise iç tutarlık ve iki yarı güvenirlik analizi*

yapılmış ve ölçeğin güvenirlik katsayılarının iç tutarlık için .79 ile .82 arasında ve iki yarı güvenirliğinin de .75 ile .79 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçek geliştirme süreçlerinde güvenirlik katsayılarının en az .70 ve üzerinde bulunması gerektiği (Seçer, 2015; Robinson, Shaver, & Wrightsman, 1991) göz önünde bulundurulduğunda ölçeğin güvenirlik katsayılarının yeterli olduğu söylenebilir.“ (Veyis, 2015, s. 1617). Ölçek 27 madde ve 4 faktörden oluşmaktadır. Bu Faktörler: İlgi, Önem, Kaçınma ve Bilgi boyutudur. İlgi boyutu 11 ifadeden oluşmakta olup alınabilecek en yüksek puan 55; önem boyutu 8 ifadeden oluşmakta olup alınabilecek en yüksek puan 40; kaçınma boyutu 4 sorudan oluşmakta olup alınabilecek en yüksek puan 20; bilgi boyutu 4 sorudan oluşmakta olup alınabilecek en yüksek puan 20 puandır. Araştırmada kullanılan Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği'ne ekler bölümünde yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında nitel yöntemle çalışılmış olup öğrencilerden yapılandırılmış görüşme formuyla veriler toplanmıştır. Bu verilerden elde edilen bulgulardan hareketle sonrasında nicel veriler, Veyis (2015) tarafından geliştirilen “Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğiyle” toplanmıştır.

Nitel Verilerin Toplanması. Öğrencilere yedi açık uçlu sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan hareketle edebiyat dersine karşı tutumları araştırılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle öğrencilerin edebiyat dersi tutumları olumlu özellik göstermediğinden öğrencilerde tutum değişikliğini sağlamaya yönelik magazinsel edebiyat öğretimi tercih edilmiştir. Bu nedenle öğrencilerle nicel yönteme geçilerek ön test son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır.

Nicel Verilerin Toplanması. Araştırmanın verileri, 2022-2023 eğitim öğretim yılı 2. döneminde araştırmacı tarafından elde edilmiştir. Van ili, İpekyolu ilçesinde bulunan Van Anadolu İHL'de öğrenim gören iki 11. sınıf şubesi seçilmiştir. Öğrencilerin heterojen dağıldığı bu sınıfların akademik düzeylerinin yakın olmasına dikkat edilmiştir. Seçilen iki sınıfla ayrı ayrı görüşülerek araştırmanın konusunun ne olduğu, araştırmanın ne kadar bir süreyi kapsayacağı ve araştırma sürecinde neler yapılacağıyla ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılımın gönüllülük esasına bağlı olduğu, katılmak istemeyen öğrencilerin katılmama yönünde bir

seçenekleri bulunduğu hatırlatılmıştır. İki grupta yer alan bütün öğrenciler, araştırmaya gönüllü olarak katılmak istediklerini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan deney grubu öğrencilerine eğitim planı öncesinde Fatih Veyis tarafından geliştirilen tutum leği n test olarak uygulanmıştır. Akabinde sekiz haftalık bir eğitim planı uygulanmıştır. Çalışmanın zaman aralığının yıllık planda roman ve tiyatro türlerini gelişiminde denk gelmesinden ötürü bu sekiz haftalık süreçte roman ve tiyatro türlerinde eser veren sekiz sanatçıyla ilgili magazinsel bilgilere yer verilmiştir. Eğitim planı edebiyat kuramlarından *Yazar Odaklı Kuram* merkeze alınarak öğrencilerin süreçte aktif rol alacağı ğretim yöntem ve teknikleriyle srdrlmştır. Kontrol grubunda ise tıpkı deney grubunda olduğu gibi araştırma öncesinde Fatih Veyis tarafından geliştirilen tutum leği n test olarak uygulanmıştır ve mevcut müfredat olduğu gibi devam ettirilmş yıllık planın işleyişine etki edecek herhangi bir değişiklikten kaçınılmıştır. 8 haftalık eğitim planı şu şekildedir:

Hafta	Yazar	Yapılan alışma	ğretim teknikleri
1.Hafta Yapılan alışma	Yaşar Kemal	Yaşar Kemal'in hayatını derinden etkileyen olayların Kimsecikler romanından hareketle işlenmesi	Soru-cevap tekniği Küçük tartışma grupları
2.Hafta Yapılan alışma	Ahmet Hamdi Tanpınar	Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hayatını Saatleri Ayarlama Enstitüsü ve Huzur romanları bağlamında inceleme	Soru-cevap tekniği Konuşma halkaları Küçük tartışma grupları
3.Hafta Yapılan alışma	Oğuz Atay	Oğuz Atay'ın hayatıyla ilgili bilinmeyenleri "Tutunamayanlar" romanında inceleme	Takrir Beyin Fırtınası

4.Hafta Yapılan Çalışma	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Yakup Kadri'nin eserlerinin arka planındaki kişiliğini ve Yaban romanını inceleme	Tartışma Grupları Altı Şapkalı Düşünme teknigi
5.Hafta Yapılan Çalışma	Sabahattin Ali	Sabahattin Ali'nin yaşam serüveninin eserlerine yansımaları ve Kuyucaklı Yusuf romanının bu bağlamda incelenmesi	Beyin Fırtınası
6.Hafta Yapılan Çalışma	Faruk Nafiz Çamlıbel	Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerinin ve Yıldız Yağmur romanının arkasında yatan kadın Şükûfe Nihal Başar	Vızıltı55 grupları Tartışma
7.Hafta Yapılan Çalışma	Ahmet Kutsi Tecer	Tiyatrocu kişiliği ve Halk edebiyatına yönelimi ile Aşık Veysel'i edebiyat dünyasına kazandırma süreci	Beyin Fırtınası Vızıltı22 Grupları
8.Hafta Yapılan Çalışma	Orhan Asena	Doktor kimliğinin yanı sıra tiyatroculuğunun incelenmesi	Araştırma- İnceleme Rol Yapma

Eğitim planının sekiz hafta boyunca uygulanmasından sonra deney ve kontrol gruplarına Fatih Veyis tarafından geliştirilen tutum ölçeği son test olarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programına aktarılmıştır.

Çalışmada karma bir yöntem tercih edildiğinden çalışmanın nicel kısmı için nicel analiz yöntemleri, nitel kısmı için ise nitel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu analizlere yönelik bilgiler sırasıyla aşağıda verilmiştir.

Nitel Verilerin Analizi. Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2014) göre içerik analizi, birbirine benzer veya yakın kavram ve temalar çerçevesinde elde edilmiş olan verilerin bir araya

getirilerek düzenlenmesi ve okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenlenip yorumlanmasıdır.

Araştırmada elde edilen görüşlerden hareketle her bir soruya yönelik temalar, kategoriler ve kodlar belirlenerek bu veriler, tablo halinde sunulmuştur. Görüşlerin hangi katılımcılara ait olduğu, katılımcı kodu kullanılarak tablolarda belirtilmiş; ayrıca ilgili tabloyu desteklemek amacıyla soruyla alakalı katılımcı görüşlerinden bazıları doğrudan alıntı yapılarak ve katılımcı kodu kullanılarak sunulmuştur.

Nicel Verilerin Analizi. Araştırmada verilerin analizinde SPSS programı kullanılmış olup sekiz haftalık eğitim sürecinin sonucunda elde edilen veriler SPSS programına aktarılmıştır; aritmetik ortalama, frekans, yüzde, standart sapma puanları hesaplanmıştır. Öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadığının tespit edilmesi amacıyla denek sayısının da 30'dan az olması nedeniyle Shapiro-Wilk Testi kullanılmıştır.

Parametrik şartların oluşması durumunda, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar için T-Testi; deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla ise Bağımlı Gruplar için T-Testi kullanılmıştır.

Bölüm 5

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular, nitel bulgular ve nicel bulgular başlıkları altında aşağıda sunulmuştur.

Nitel Bulgular

Tablo 1

Edebiyat Dersine ve Dersin Önemine Yönelik Düşünceler Hakkında Öğrencilerin Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı
Edebiyata Yönelik Düşünceler	Olumlu	Çok zevkli ve eğlenceli	Ö1, Ö2
		Herkes bilmeli	Ö3
		Hayal gücünü geliştirir	Ö4
		Dili geliştirir	Ö4
		Edebiyat hayatın kendisidir.	Ö5
		Çok güzel bir ders	Ö6, Ö9
	Olumsuz	Sonu olmayan bir yol	Ö10
		Ezbere dayalı	Ö1, Ö2, Ö7, Ö9, Ö10
		Sıkıcı	Ö2
		Müfredat sığ	Ö2
Edebiyat Dersinin Önemi	Önemli	Sınava dayalı	Ö4, Ö9
		Öğretim metodu yanlış	Ö5, Ö9, Ö10
		Kitapla bağı güçlendirir	Ö1
		Konuşmayı geliştirir	Ö1, Ö2
		Hayal gücünü geliştirir.	Ö1
		Özgüveni artırır	Ö2
		Hayata bakışı farklı kılar	Ö4, Ö9
	Önemsiz	Kültürel birikimi sağlar	Ö5, Ö6
		Hayatı etkileyen bir unsurdur	Ö7, Ö8, Ö10
	Önemsiz	Sınav odaklı	Ö3

Edebiyat dersine ve edebiyat dersinin önemine yönelik görüşleri alınan öğrencilerin neredeyse hepsinin edebiyat dersini önemli olarak gördüğü saptanmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde; öğrencilerin edebiyat dersine yönelik düşüncelerinin olumlu olduğu fakat mevcut öğretim programını yeterli görmedikleri anlaşılmıştır. Edebiyat dersine yönelik düşüncelere bakıldığında öğrencilerin edebiyatı; çok zevkli ve eğlenceli (Ö1, Ö2), hayal gücünü geliştirir (Ö4), dili geliştirir (Ö4), sonu olmayan bir yol (Ö10) olarak ifade ettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra bazı öğrencilerin de mevcut müfredattan ötürü edebiyat dersi için; ezbere dayalı (Ö1, Ö2, Ö7, Ö9, Ö10), sıkıcı, müfredat sığ (Ö2), sınava dayalı (Ö4, Ö9), öğretim metodu yanlış (Ö5, Ö9, Ö10) dedikleri tespit edilmiştir.

Edebiyat dersinin önemi hakkında da görüşleri alınan öğrencilerin büyük çoğunluğu; kitaplarla bağı güçlü kılar (Ö1), konuşmayı geliştirir (Ö1, Ö2), hayata bakışı farklı kılar (Ö4, Ö9), kültürel birikimi sağlar (Ö5, Ö6) şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Edebiyat dersine ve edebiyat dersinin önemine yönelik öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Ben edebiyat dersini çok zevkli ve eğlenceli buluyorum fakat şu anki eğitim sisteminin direkt ezber üzere kurulu olması beni edebiyattan soğutuyor. (Ö1)”

“Edebiyat çok zevkli, bize çok şey katabilir ama müfredat çok sığ, çok ezbere dayalı olduğundan sıkıcı bir ders oluyor. (Ö2)”

“Edebiyat dersi herkesin bilmesi ve araştırması gereken bir derstir. (Ö3)”

“Edebiyat bir sanattır ve edebiyat hayatın her yerindedir. Edebiyatın gerek biz öğrencilere gerekse toplumun her kesiminden insanlara çok yararlı olduğunu düşünüyorum. Fakat edebiyat dersinin öğrencilere pek de kalıcı olmayan olsa bile hiç sevilmeden tabiri caizse zoraki bir şekilde öğretildiğini düşünüyorum. Bu şekilde anlatılmaya çalışılan edebiyat dersinin faydalı ve sevebilir olduğunu düşünmüyorum. (Ö5)”

Edebiyat dersi benim zihnimi açabilecek başka dünyalara pencereler açabilecek bir derstir. Türkiye'deki eğitim sisteminde sevmiyor olsam da edebiyat oldukça güzel bir derstir. (Ö9)”

Tablo 2

Yazarların Hayatını Öğrenme İsteği ve Yazarlarla İlgili Araştırma Hakkında Öğrencilerin Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı
Yazarların Hayatını Öğrenme İsteği	Bireysel Gelişim Odaklı	Yazarın kitaplarını daha iyi anlamayı sağlar	Ö1, Ö3,
		Yazarların hayatına yönelik merak uyandırır	Ö4,Ö10
		Yazmaya yönlendiren hayat şartlarını öğrenir	Ö5,Ö6
		Hayal gücünü, bakış açısını değiştirir	Ö9
	Ders Odaklı	Derste öğrenilenleri yazarın hayatıyla bağdaştırır	Ö3
		Derste öğrenilenleri kalıcı hâle getirir	Ö7
		Dersi daha zevkli kılar	Ö7, Ö8
Yazarlarla İlgili Araştırma	Bireysel Gelişim Odaklı	Hayatlarını araştırır	Ö1, Ö5
		Yazarın yaşadığı bölgenin kültürünü araştırır	Ö2, Ö7
		Bilinmeyen yönlerini araştırır	Ö3
		Magazinsel yönlerini araştırır	Ö6
		Eğitim hayatlarını araştırır	Ö10
		Eserin hangi psikolojiyle yazıldığını merak eder	Ö9
	Ders Odaklı	Yazarların hayatını bilmek dersi daha anlaşılır kılar	Ö4, Ö8

Tablo 2. incelendiğinde; öğrencilerin yazarların hayatını öğrenme isteğine ve yazarlarla ilgili araştırmaya bireysel gelişim veya ders odaklı yaklaştıkları görülmektedir.

Katılımcılardan bazıları yazarların hayatını öğrenmeye bireysel gelişimine katkı sunma noktasında, bazıları da dersi daha anlamlı kılmak açısından yaklaşmışlardır. Öğrencilerden bireysel gelişim odaklı bakanlardan bazıları; yazarların kitaplarını daha iyi anlamayı sağladığını (Ö1, Ö3, Ö6), yazarı yazmaya yönlendiren şartların neler olduğunu (Ö5, Ö6), hayal gücünü ve bakış açısını değiştirdiğini (Ö9) dile getirmişlerdir. Ders odaklı bakanlar ise; dersi daha kalıcı hale getirdiğini (Ö7), dersi daha zevkli hâle getirdiğini (Ö7, Ö8) ifade etmişlerdir.

Yazarların hayatını öğrenme isteğine ve yazarlarla ilgili araştırma yapmaya yönelik bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Okuduğumuz kitapları daha iyi anlamak ve yazarın ne için bu konuyu tercih ettiğini öğrenmek, kendinden bir şeyler kattığını görmek beni mutlu eder ve öğrenmek isterim. (Ö1)”

“Evet isterim, yazarların hayatlarını okuyunca sadece okumayız yaşarız aynı zamanda eseri daha iyi anlamamızı sağlar. (Ö3)”

“Yaşadıkları ortam, geçirdiği olaylar ve bunları edebiyata yansıtmış biçimlerini merak ettiğim için onlara dair birçok şeyi öğrenmek isterim. (Ö4)”

“Çok isterim, çünkü bu şekilde bilgilerin daha kalıcı olacağını ve dersin daha zevkli olacağını düşünüyorum. (Ö7)”

“Genellikle hayatlarını araştırırım ve eserlerinde onları görmek, onları hissetmek benim için önemlidir. (Ö1)”

“Yazarın çocukluğunu, yaşadığı bölgenin kültürünü, yaşam zorluklarını araştırırım. (Ö2)”

“Yazarların bilinmeyen taraflarını öğrenme hoşuma gider. Onların klasik yazılarından çok başlarından geçen fantastik olayları araştırırım. (Ö3)”

“Okuduğum kitapların yazarlarının hayatlarını araştırınca daha iyi şekilde dersi anlayabiliyorum. (Ö4)”

“Magazinsel bilgileri öğrenmek daha eğlenceli ve hoşuma gidiyor. Bu yüzden magazinsel araştırmalar yaparım. (Ö6)”

Tablo 3

Magazinsel Bilgilerin Ders Tutumuna Etkisi, Magazinsel Bilgilerin Yazarlarla Özdeşim Kurmaya Etkisi ve Magazinsel Bilgilerin Kalıcılığa Etkisi Hakkında Öğrencilerin Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı
Magazinsel Bilgilerin Ders Tutumuna Etkisi	Bireysel Gelişim Odaklı	Hayatlarını öğrenmek bakış açımı değiştirir	Ö3, Ö4
		Yazarlarla yakınlık kurmamı sağlar	Ö6
		Hayatlarını öğrenmek edebiyata bağlar	Ö1, Ö8
	Ders Odaklı	Dersi sevdirebilir	Ö2, Ö9
		Dersi şevkle dinlemeyi sağlar	Ö5
		Bilgilerin unutulmamasını sağlar	Ö7, Ö10
Magazinsel Bilgilerin Yazarlarla Özdeşim Kurmaya Etkisi	Etkiler	Onların hatalarını yapmamayı sağlar	Ö1
		Yazarı daha çok sevdirebilir	Ö2, Ö4, Ö6, Ö9
		Yazarın hayatına dair farklı bakış açıları kazandırır	Ö3
		Kendi hayatımızla yakınlık hissettirir	Ö7, Ö10
Magazinsel Bilgilerin Kalıcılığa Etkisi	Etkiler	Öğrenmeyi kolaylaştırdığı için kalıcılığı etkiler	Ö1, Ö10
		Eserlerin karakterlerini daha kalıcı kılar	Ö2, Ö9
		Yazarların bilinmeyen yönlerini öğrenmek kalıcılığı artırır	Ö3, Ö4
		Günlük yaşamla ilişkilendirir	Ö6
		Farklı bakış açıları kazandırdığı için kalıcılığı etkiler	Ö8
		Ezberden uzaklaştırır	Ö7

Magazinsel bilgilerin ders tutumuna, yazarlarla özdeşim kurmaya ve kalıcılığa etkisi hakkında görüşleri alınan katılımcıların hepsi magazinsel bilgilerin edebiyat dersine etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Magazinsel bilgilerin edebiyat dersi tutumuna etkisiyle ilgili bazı öğrenciler bireysel gelişimlerine katkı sunduğunu belirtmişlerdir. Bazıları da ders bağlamında değerlendirmişlerdir.

Tablo 3 incelendiğinde; magazinsel bilgilerin edebiyat dersi tutumuna etkisiyle ilgili bazı katılımcıların bireysel gelişim bağlamında değerlendirme yaptığı görülmektedir: Hayatlarını öğrenmek bakış açımı değiştirir (Ö3, Ö4), yazarlarla yakınlık kurmamı sağlar (Ö6). Bazı katılımcıların ise ders odaklı bakarak magazinsel bilgileri öğrenmenin edebiyat dersi tutumunu olumlu anlamda etkileyeceğiyle ilgili şu kodlara ulaşılmıştır: Dersi sevdirebilir (Ö2, Ö9), derse şevkle girmeyi sağlar (Ö5). Diğer iki temaya -magazinsel bilgilerin yazarlarla özdeşim kurmaya etkisi ve magazinsel bilgilerin kalıcılığa etkisi- bakıldığında katılımcıların hepsinin magazinsel bilgilerin hem yazarlarla özdeşim kurmada etkili olduğunu söylemişlerdir [Kendi hayatımızla yakınlık hissettirir (Ö7, Ö10)], hem de magazinsel bilgilerin kalıcılığı etkilediğini ifade etmişlerdir [Yazarların bilinmeyen yönlerini öğrenmek kalıcılığı artırır (Ö3, Ö4)].

Magazinsel bilgilerin ders tutumuna, yazarlarla özdeşim kurmaya ve kalıcılığa etkisi hakkında bazı öğrenci görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Yazarların hayatını, düşüncelerini, yaşadıkları olayları, çocukluğunu, gençliğini öğrenmek benim edebiyata bakış açımı değiştirdi ve edebiyat dersini sevmemi sağladı (Ö3).”

“Açıkçası edebiyat dersine daha şevkle gireceğimi düşünüyorum. Zira yazarlar hakkında bilgi sahibi olmak onların hayatını ve eserlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur (Ö5).”

“Yazarların hayatlarını öğrendikten sonra kendime yakın hissettiklerim oldu çünkü benim yaşadıklarımı başka birinin yaşadığını öğrenmek, onu nasıl etkilediğini bilmek ve bunu eserlerinde görmek benim de hayatıma nasıl yön vereceğimi belirleyebilir bazı hatalardan uzaklaştırabilir (Ö1).”

“Tabii ki oldu çünkü insan insana benzer. Ve kendine yakın hissedebilir. Hem yazarlarımızın ve şairlerimizin hayatlarını öğrendikçe eserlerle bağdaştırma oranımız da artmaktadır. Bu yüzden yazar eser ezberlemek yerine hayatlarını öğrenmek daha cazip diye düşünüyorum (Ö9).”

“Yazarların hayatları ile ilgili bilinmeyen yönlerini öğrenmek, o konuya farklı yönlerden bakarak o konunun aklında kalmasını sağlar (Ö3).”

“Hayatından etkilendiğiniz birine dair ufak bir bilgi ile akılda kalır. Yazarlarla eserler bağdaştırılır ve böylelikle güçlü bir eser hafızası oluşur (Ö9).”

Nicel Bulgular

1. Deney ve Kontrol Grubu Ön Test ile Son Test Normality Test Sonuçları.

Tablo 4

Ön-Test ve Son-Test Puanlarının Normal Dağılıp Dağılmadığına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları

		Statistic	df	Çarpıklık	Basıklık	Sig.
Kontrol	Ön-test	.944	20	-.258	-1.070	.282
	Son-test	.977	20	.154	.263	.896
Deney	Ön-test	.942	20	-.339	-.910	.266
	Son-test	.830	20	-1.421	1.862	.003

Tablo 4’te görülen Shapiro-Wilk testi sonuçlarına göre kontrol grubu ön test (.282) ve son test (.896), deney grubu ön test (.266) ve son test (.003) sonuçlarının genel anlamda $p > .05$ olduğundan puanların dağılımı, normal dağılımdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Deney grubu son test sonucu, $p < .05$ ’ten küçük olduğundan dolayı ilgili testin ayrıca çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri, +2,0 ile -2,0 aralığında (Tabachnick ve Fidell, 2013) olduğundan dolayı söz konusu sonucun da normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Dolayısıyla puanların normal dağıldığı söylenebilmektedir.

Ön test ve son test puanları normal dağılım gösterdiğinden dolayı deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Edebiyat Tutum Ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amacıyla İlişkisiz Örneklem T-Testi kullanılmıştır.

2. Grupların Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Ön Test Sonuçları

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin edebiyat dersine yönelik tutumları ön test puanlarına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
<i>Kontrol</i>	20	67.50	15.27	38	-,246	.807
<i>Deney</i>	20	68.70	15.52			

Tablo 5 incelendiğinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeği ön-test puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. ($t(38) = -,246$ $p > 0.05$). Deney grubu (68.70) ile kontrol grubu (67.50) öğrencilerinin, ön-test olarak değerlendirilen ölçekte verilmiş olan ilgi, önem, kaçınma ve bilgi boyutları noktasındaki tutumları açısından denk oldukları ve ortalama olarak birbirlerine çok da uzak olmadıkları söylenebilmektedir. Dolayısıyla bu analizler, deneysel işlem öncesi grupların edebiyat dersine yönelik tutumları açısından birbirine yakın gruplar olduğunu göstermektedir.

3. Grupların Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Son Test Sonuçları

Tablo 6

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Son Test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
<i>Kontrol</i>	20	67.10	15.09	38	-9,8	.000
<i>Deney</i>	20	108.70	11.45			

Tablo 6 incelendiğinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeği son-test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. ($t(38) = -9.8$, $p < 0.05$). Son-test olarak değerlendirilen ölçekte verilmiş olan ilgi, önem, kaçınma ve bilgi boyutları noktasındaki tutumları açısından deney grubunun ölçekten almış olduğu toplam puan (108.70) ile kontrol grubunun ölçekten almış olduğu toplam puan (67.10) arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu bulgu, Magazinsel Edebiyat Öğretimi ile Edebiyat Dersine Yönelik Tutum arasında anlamlı bir ilişki olduğunu da göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarının ön-test ve son-test puanlarına göre anlamlı bir ilerleme kaydedip kaydetmediklerinin belirlenmesi amacıyla ilişkili (Bağımlı) örneklem T-Testi kullanılmıştır.

4. Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Yönelik T Testi Sonuçları.

Tablo 7

Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Kontrol	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Ön test	20	67.50	15.27	19	.093	.927
Son test	20	67.10	15.09			

Tablo 7’de görüldüğü üzere, kontrol grubu öğrencilerinin Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine ilişkin puanlarında anlamlı bir artma olmamıştır. ($t(19) = .093$, $p > 0.05$). Öğrencilerin ön-test tutum puanlarının ortalaması 67.50 iken, son-test puan ortalamasının bir miktar düşerek 67.10 olduğu görülmektedir.

5. Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına Yönelik T Testi Sonuçları.

Tablo 8

Deney Grubu Öğrencilerinin Ön test ve Son Test Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Deney	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Ön test	20	68.70	15.52	38	-9.27	.000
Son test	20	108.70	11.45			

Tablo 8’de görüldüğü üzere, deney grubu öğrencilerinin Magazinsel Edebiyat Öğretimi sonrasında Edebiyat Dersine Yönelik Ölçeğine ilişkin puanlarında anlamlı bir artma olmuştur. ($t(38) = -9.27$, $p < 0.05$). Öğrencilerin magazinsel edebiyat öğretimi öncesi edebiyat dersine yönelik tutum ortalaması 68.70 iken, deneysel işlem sürecindeki magazinsel edebiyat öğretimi sonrasında edebiyat dersine yönelik tutum ortalaması 108.70 olmuştur. Bu bulgu, magazinsel edebiyat öğretimi sürecinin öğrencilerin edebiyat dersine yönelik tutumlarını arttırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Bölüm 6

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın problemlerine yönelik toplanan verilerin çözümlenmesiyle ortaya çıkan sonuçlar, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma kapsamında, öncelikle nitel araştırma yöntemi kullanılarak öğrencilerin edebiyat dersi tutumuyla ilgili bilgiler edinilmiştir. Bu amaçla hazırlanan yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilere bakıldığında öğrenciler edebiyat dersinin okulda yeterince sevdirilmediğini, mevcut öğretim programının ezber bilgilere dayalı olduğunu ifade etmişlerdir. Sadece okul sınavlarında ve merkezi sınavlarda başarılı olmak için edebiyat dersine çalıştıklarını söylemişlerdir.

Öğrencilerin cevaplarından hareketle edebiyat dersinin hayatiliğinin farkında oldukları fakat mevcut programa yönelik olumsuz görüşleri olduğu anlaşılmıştır. Bu yüzden araştırmamızın nitel verilerinden hareketle magazinsel edebiyat dersi tutumuna etkisini ölçmek amacıyla nicel yöntem kullanılarak ön test, son test kontrol gruplu desene başvurduk. Magazinsel Edebiyat Öğretiminin edebiyat dersine yönelik tutuma katkısı Fatih Veyis tarafından geliştirilen Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğiyle incelenmiş olup elde edilen sonuçlar, aşağıda sunulularak tartışılmıştır:

Araştırma kapsamında deney grubuna sekiz hafta süren magazinsel edebiyat öğretimi sunulmuş olup kontrol grubunda ise dersin mevcut müfredata göre anlatılması kararlaştırılmıştır. Sekiz haftalık süreçte yazarların sanatlarını etkileyen olaylar, edebiyat kuramlarından yazar odaklı kuram ışığında farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak deney grubuna anlatılmıştır. Bu anlatımın öğrencilerin araştırmanın başında edebiyat dersine olan tutumunu olumlu yönde etkilediği deney grubu son test sonuçlarında açıkça görülmektedir. Deney grubunun ön test aritmetik ortalaması 68.70 iken sekiz haftalık magazinsel edebiyat öğretiminden sonra 108.70 olarak ölçülmüştür. Bu da magazinsel edebiyat öğretiminin öğrencilerin edebiyat dersi tutumunu ciddi bir şekilde artırdığını göstermektedir. Elde edilen verilere bakıldığında araştırmamızın, öğrencilerin süreç sonunda uygulanan tutum ölçeğinin alt başlıkları olan ilgi, önem, kaçınma ve bilgi boyutlarında anlamlı bir farklılığı sağladığı görülmektedir.

Kontrol grubuna mevcut 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı müfredatı anlatılmış olup sekiz haftanın sonrasında son test uygulanmıştır. Kontrol grubunun ön test aritmetik ortalaması 67.50 olarak ölçülürken son test aritmetik ortalaması 0.40 oranında düşerek 67.10 olarak ölçülmüştür. Bu durum mevcut müfredatla edebiyat öğretiminin öğrenci tutumunu artırması bir yana azalttığı test edilmiştir. Bu da edebiyat dersinde hedeflenen amaçların ve kazanımların öğrenciye öğretimi konusunda ciddi bir zorluğa işaret etmektedir. Elde edilen bulgular dersin aleyhinde bir tutuma neden olmuş ve öğrencilerin geçerli müfredat ve anlatımlardan etkilenmediği aksine olumsuz bir tutum takınarak dersten uzaklaştığı görülmektedir. Edebiyat dersine yönelik tutumdaki bu düşüşün sebepleri ayrı bir araştırmanın konusu olabilecek bir mevzu olup ölçekteki sorular bağlamında kontrol grubunun tartışılması daha doğru olacaktır.

Kontrol grubundaki birçok öğrencinin ölçeğin alt başlıkları olan ilgi, önem, kaçınma ve bilgi boyutlarında olumsuz değerlendirmeler yaptığı görülmüştür. Dikkate değer başka bir husus da öğrencilerin kaçınma boyutu bölümünde yer alan “ Türk Edebiyatı dersinin müfredattan kaldırılması gerektiğini düşünürüm” ifadesine “Tamamen Katılıyorum” şeklinde karşılık vermesidir. Ölçekteki bu ifadeyi almamızın nedeni bireyin gelişiminde etkisi inanılmaz derecede önemli olan edebiyat dersinin kaldırılması gibi radikal bir ifadeyi onaylayan öğrencilerin tutumunun varlığıdır. Mevcut müfredat öğretiminin öğrencide olumlu bir tutum sağlamadığı gibi öğrencinin olumsuz bir tutum takınmasına yol açması üzücü bir durumdur.

Alanyazını tarandığında, Akcaoğlu Saydım (2009) tarafından yapılan ve öğrencilerin Türk edebiyatı dersine yönelik ilgilerinin araştırıldığı çalışma ve Kılıç (2018) dışında detaylı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Akcaoğlu Saydım (2009) çalışmasında veriler ortaöğretim kademelerindeki öğrencilerin edebiyat dersine olan ilgilerini anket yoluyla ölçen bir çalışmadır. Çalışmada öğrencilere edebiyat dersiyile ilgili kapsamlı sorular sorulmuş ve anketlere aktarılmıştır. Öğrencilerin sadece edebiyat dersine olan ilgilerini saptamaya yönelik bir çalışma olması hasebiyle çalışmamızdan ayrılmaktadır. Edebiyat dersine yönelik ilginin artırılmasına yönelik öneriler başlığıyla sorular da sorulmuştur. Kılıç (2018) “11. Sınıf Öğrencilerinin Türk Edebiyatı Dersine İlişkin Tutumları Üzerine İnceleme” adlı çalışmasında ise öğrencilerin edebiyat dersine yönelik tutumları üzerindeki olası faktörler incelenmiştir. Nicel araştırma yönteminin ve ilişkisel tarama deseninin kullanıldığı çalışmada edebiyat dersine yönelik tutumu etkileyen çeşitli değişkenler üzerinde durulmuştur.

Bizim çalışmamızda ise öğrencinin sadece tutumunu öğrenmek değil bunun yanı sıra magazinsel edebiyatın edebiyat dersi tutumu üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Öğrencileri hayata hazırlama, güzel ve etkili konuşabilme, kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilme, estetik bir bakışa sahip olma ve en nihayetinde edebiyat sahasında yaratıcı fikirler ve ürünler ortaya koyma bakımından önemli bir etkiye sahip olan edebiyat dersine olumlu bir tutum geliştirmeleri son derece önemlidir. Araştırmamız sonucunda elde edilen veriler ışığında magazinsel edebiyat öğretiminin öğrencilerin dersin başında dikkatini çekmede önemli derecede etkili olduğu ve öğrenciyi dersin atmosferine çektiği açıkça görülmüştür. Yazarların ortaya çıkardıkları eserlerin arka planında neler olduğunu, yazarların hayatlarının eserlerin yazılma sürecini nasıl etkilediğini bilen öğrenciler; yazarın hayatına karşı yoğun bir merak hissine kapılarak yazarla ilgili daha derin araştırmalar yapma yoluna gidecekleri ve bunun neticesinde edebiyat dünyasını yakından tanıma fırsatı bulacakları ön görülmüştür.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından elde edilen veri ve bulgulara dayalı olarak Türk edebiyatı dersine yönelik olumlu bir tutum kazandırılmasına yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

Bir güzel sanat alanı olan ve olumlu bir tutuma sahip olunca bireyin hem bilişsel hem duyuşsal hem de davranışsal yeterliliklerinde olumlu farklar sağlayan edebiyat dersinin öğretimiyle ilgili yapılan bu araştırmadan elde edilen verilere bakılarak edebiyat öğretimi değiştirilmelidir. Edebiyat gibi bir milleti ayakta tutan kökleriyle bağını nesiller ötesine taşıyan bir alanı salt merkezi sınavlarda çıkacak sorular olarak ezberletmek ya da dikte ettirmek edebiyat dersinin amaçlarıyla örtüşmeyen bir tavidir.

Edebiyat dersini yazar eser eşleştirmesi veya yazarların eser adlarını hafızada tutmak olarak algılatan bir edebiyat öğretiminin öğrencilerin derse tutumuna olumlu bir katkı sunması beklenmez. Bilgi boyutunda olan bu tarz öğretimler öğrencilerin dersten sıkılmasına ve bu eserlerin yaratıcısı olan yazarlara dolayısıyla edebiyat dersine yönelik olumsuz bir tutum takınmasına yol açacaktır. Bunun yerine araştırmamızın konusu olan yazarların eser oluşturma sürecini öğrencilere göstererek yazarların hayatlarının edebi anlayışlarını nasıl biçimlendirdiğini; yaşadıkları dönemin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmelerinin eserlerine nasıl yansıdığını öğrencilerle tartışarak öğretmek daha etkili olacaktır. Hiçbir yazarın öğrencilere ileride merkezi

sınavlarda soru olarak sorulsun diye eser kaleme almadığını her bir eserin belli bir bilinç, kültür ve sanatsal gelişim sonrası ortaya çıkan ürünler olduğunu hatırlatmak, öğrencilerin derse karşı daha ılımlı bir tavır içinde olmalarını sağlayacaktır.

Özellikle lise gibi öğrencilerin ergenlik döneminin getirmiş olduğu birçok kimlik bunalımını bir arada yaşadığı bir dönemin, edebi bir mecrada bir arayışa yönlendirilmesi öğrencinin kimlik gelişimi açısından oldukça önemlidir. Yazarların nihayetinde birer insan olma duyarlılığıyla eserlerini kaleme aldıkları göz önünde bulundurulunca kendi hayatlarının farklı dönemlerinde yaşadıkları arayışların öğrencilerce bilinmesi yazarlarla özdeşim kurmalarını sağlayabilmektedir. 11. Sınıf bağlamında ele aldığımız bu çalışma öğrencilerin yazarların neden farklı anlayışlarda (Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Sanatçılar, Toplumcu Gerçekçi Anlayışla Yazan Sanatçılar, Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Sanatçılar, Modernizmi Esas Alan Sanatçılar) olduğunun arka planını bilmeleri açısından oldukça önemlidir.

Normal bir anlatımı tercih eden bir öğretmen, bu anlayışları ezberletip hangi yazarın hangi anlayışta olduğu sorularını yönelterek bilgi düzeyinde öğrenmeler gerçekleşmesini hedefleyecektir. Oysaki edebiyat kuramları bağlamında her bir yazarın doğup büyüdüğü yerin farklı dinamiklerinin, aldığı veya alamadığı eğitim süreçlerinin, gezip gördüğü yerlerin yazarda yarattığı değişimlerin, dönemin sosyo-politik gelişmelerinin, yine yaşadığı dönemin ekonomik ve kültürel hayatının yazarda oluşturduğu birikimin yazarın edebi anlayışını oluşturduğu bilgisini öğrencileriyle paylaşırsa öğrenciler tutumlarında olumlu bir değişikliğe giderek daha üst düzey beceriler kazanmasını sağlayacaktır.

Edebiyat öğretimi sürecinde öğrencilere yazarlarla ilgili magazinsel bilgiler vererek dersin başında onların dikkatini çekerek öğrencilerini dersin atmosferine olumlu katkılar sunmasını isteyen bir öğretmenin bunun için kullandığı öğretim yöntem tekniklerine de dikkat etmesi gerekmektedir. Maalesef edebiyat öğretiminde çoğunlukla sunuş yoluyla öğretim stratejisi tercih edilmektedir. Öğrencinin genel olarak pasif olduğu öğretmenin aktif olduğu bu süreç öğrencinin üst düzey öğrenme becerilerinin önünde büyük bir engeldir. Bunun yerine daha öğretmenin daha çok bir yol gösterici ve ipuçları vererek süreci başlattığı ve öğrencileri süreç içinde daha aktif kılacağı öğretim yöntem ve tekniklerine yer vermesi edebiyat dersine yönelik tutumun olumlu almasına katkı sağlayacaktır. Grupla öğretim yöntemlerine yer vererek öğrencilerin yazarların eser oluşturma süreçlerini birlikte tartışarak öğrendiği, sınıfın

bazen gruplara ayrılarak her bir grubun belli bir dönemi her bir öğrencinin de bir sanatçıyı temsil ettiği ve böylece sanat anlayışlarını tartışarak öğrendiği bir süreç öğrencilerin derse etkin katılımını sağlayacaktır. Çünkü her bir öğrenci temsil ettiği sanatçıyla ilgili bilgileri araştırarak ve aynı dönemin içinde yer aldığı diğer sanatçıların özelliklerini öğrenmenin yanı sıra diğer grupların sanatçıları hakkında da bilgi sahibi olarak çok yönlü bir araştırmayı yürütecektir.

Sonuç olarak edebiyat dersi gibi toplumların kökleriyle sağlam bağlar kurmasını sağlayan, millet olma düşüncesini aşıl原因, müntesiplerinin bağlı bulunduğu topluluğu daha müreffeh ve muasır medeniyetler seviyesine taşımasını sağlayacak olan bir dersin en etkili bir şekilde öğretimi şarttır. Edebiyat dersine yönelik yaptığımız bu çalışmada edebiyat öğretiminde yazarların dünyasına dair magazinsel bilgilerin öğretimi, edebiyat dersine yönelik olumlu bir tutum geliştirilmesini sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Ağaoğlu, S. (2013). *İlk köşe/ Edebiyat hatıraları*. İstanbul: YKY.
- Akcaoğlu, S. S. (2009). *Öğrencilerin Türk edebiyatı dersine ilgileri*. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED). [https://www.meb.gov.tr/earged/earged/ogrencilerin_turk_edebiyati.pdf]. Erişim Tarihi: 17.04.2023.
- Akdağlı, H. (2009). *Nâbizade Nâzım hayatı, sanatı, eserleri*. Ankara Üniversitesi: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akkuş, M. (1993). *Nefî divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akkuş, M. (1998). *Nefî ve Siham-ı Kaza*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz, K. (2010). *Batı tesirinde Türk şiir antolojisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Akyüz, K. (2018). *Modern Türk edebiyatının ana çizgileri*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Ali, S. (2020). *Bütün şiirleri*. İstanbul: YKY.
- Ali, S. (2019). *Kürk mantolu Madonna*. İstanbul: Olympia Yayınları.
- Aliş, Ş. (2003). Saatleri ayarlama enstitüsü'nde sosyal tenkit. (ed. Uğurcan S.) *Doğumunun yüzüncü yılında Ahmet Hamdi Tanpınar*, İstanbul: Kitabevi.
- Allport, G.W. (1967). *Attitudes, Readings in attitudes theory and measurement*. Ed. Martin Fishbein. New York: John Wiley and Sons, Inc.p:1-14.
- Andaç, F. (1997). *Aydınlanmanın ışığında sanat insanlarımız IV Orhan Asena*. İstanbul: İde Yayınları.
- Ayda, A. (1984). *Bir demet edebiyat*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ayda, A. (1984). *Böyle idiler yaşarken*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Banarlı, N.S. (2001). *Resimli Türk edebiyatı tarihi II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Baysal, A. (1981). *Sosyal ve örgütsel psikolojide tutumlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Baysal, A. C., Tekarslan, E., Şencan, H., Kılınç, T. (1989). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Başaran, İ.E. (2005). *Eğitim psikolojisi/ Modern eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Beyatlı, Y. K. (2018). *Kendi gök kubbemiz*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Bezirci, A. (2000). *Abdülhak Hamid*. İstanbul: Evrensel Yayınları.
- Bilgegil, M. K. (1989). *Edebiyat bilgi ve teorileri (Belâgat)*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Calp, M. (2021). Konuşma sanatı ve kompozisyon bağlamında dilbilimsel bir inceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 25 (2) , 517-538.
- Cansever, E. (2018). *Sonrası kalır II*. İstanbul: YKY.
- Conrad, C. F., & Serlin, R. C. (2011). *Research education*. USA: SAGE.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Çev. Ed. Y. Dede, S. B. Demir). Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2011).
- Cunbur, M. (1985). *Doğumunun yüzüncü yılında Ömer Seyfettin*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Cunbur, M. (2011). *Osmanlı dönemi Türk kadın şairleri*. Ankara: Türk Kadınları Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınları.
- Çamlıbel, F. N. (2022). *Han duvarları*. İstanbul: YKY.
- Çapan, P. (2005). *Mustafa Safayı Efendi Tezkire-i Safayı (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'ar)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çiftlikçi, R. (1997). *Yaşar Kemal*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Dağtaş, E. (2006). *Türkiye'de magazin basını*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Demiralp, O. (2001). *Kutup noktası (Ahmet Hamdi Tanpınar üzerine eleştirel deneme)*. İstanbul: YKY.
- Demirel, Ö. (2000). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Mili Eğitim Basımevi.
- Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan uygulamaya öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.

- Deniz, S. (2021). *Muhibbî*. İstanbul: İdeal Yayınları.
- Develioğlu, F. (1999). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Diclehan, Ş. (2015). *Sanat ve düşünce dünyasında Sezai Karakoç*. İstanbul: Lim Yayınları.
- Dino, A. (2000). *Kültür, sanat ve politika üstüne yazılar*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Ecevit, Y. (2021). *Ben buradayım*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Elma, Ş. ve Ersavaş, F. (2011). *Adına şiirler yazılan Geyveli: Muazzez Akkaya*. [http://arsiv.geyve.com/index.] Erişim tarihi: 20.05.2023.
- Enginün, İ. (2013). *Abdülhak Hâmid'in hatıraları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: Von Hoffman Press.
- Fuat, M. (2002). *A'dan z'ye Nazım Hikmet*. İstanbul: YKY.
- Gökdemir, S. (1987). *Ahmet Kutsi Tecer*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Göze, H. (2010). *Yahyâ Kemal'den Nâzım Hikmet'e, Şükûfe Nihal'den Faruk Nâfiz'e; Bir zamanlar Kadıköy'nde edebiyatçılar ve aşkları*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Gözütok, T. (2016). Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin edebiyat kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar, *IBAD Dergisi*, s. 2109- 2124.
- Haşım, A. (2018). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Hesapçıgözü, M. (1998). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Huyugüzel, Ö. F. (1995). *Halit Ziya Uşaklıgil*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Hülagü, A. (2018). *İşte Orhan Velî'nin aşkı Bella*. [https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/iste-orhan-velinin-aski-bella-eskenazi-2347366/] Erişim tarihi: 18.05.2023.
- İpekten, H. (1996). *Fuzuli hayatı, sanatı, eserleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İpekten, H. (2006). *Şeyh Gâlib hayatı, sanatı, eserleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- İsen, M. (1994). *Künhu'l Ahbar'ın tezkire kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- İsen, M. (1998). *Sehi Bey tezkiresi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İşman, A. ve Eskicumalı, A. (2001). *Eğitimde planlama ve değerlendirme*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- İnceoğlu, M. (1993). *Tutum, algı, iletişim*. Ankara: Verso Yayıncılık.
- Kanık, O. V. (2022). *Bütün şiirleri*. İstanbul: YKY.
- Kanık, O. V. (2022). *Yalnız seni arıyorum (Nahit Hanım'a mektuplar)*. İstanbul: YKY.
- Karaalioğlu, S. K. (1980). *Edebiyat sanatı*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Karaalioğlu, S. K. (1982). *Türk Edebiyatı tarihi*. İstanbul, İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Karadağ, B. A. (2012). *Ortaöğretim öğrencileri ve öğretmenlerinin Türk edebiyatı dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi: Taşköprü Örneği*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2015). *Gençlik ve edebiyat hatıraları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2010). *Yaban*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaveli, O. (2005). *Tevfik Fikret ve Haluk gerçeği*. İstanbul: Pergamon Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C. (1993). *Yeni Türk edebiyatı öğretimi*. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.
- Kemal, Y. (1997). *Yaşar Kemal kendini anlatıyor / Alain Bosquet ile görüşmeler*. İstanbul: YKY.
- Kerman, Z. (2021). *Gölgeden güneşe Faruk Nafiz Çamlıbel'den Şükûfe Nihal'e mektuplar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kılıç, D. (2018). *11. sınıf öğrencilerinin Türk edebiyatı dersine ilişkin tutumları üzerine inceleme*. Yıldız Teknik Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kurnaz, C. (1997). *Divan edebiyatı yazıları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kutlu, P. (2011). Tutunamayanlar üstüne Oğuz Atay'la konuşma. *Notos Dergisi* 28. Sayı. İstanbul: YKY.

- Korkmaz, R. (1997). *Sabahattin Ali – insan ve eser*. İstanbul: YKY.
- Kolcu, A. İ. (2008). *Cumhuriyet edebiyatı II. Erzurum*: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Kolcu, A. İ. (2008). *Milli edebiyat I şiir*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Küçükahmet, L. (2017) *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lidar, A. (2017) *Kişisel edebiyat atlası*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- MEB (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı). (2011). *Ortaöğretim Türk edebiyatı dersi 9,10,11 ve 12. sınıflar öğretim programı*. Ankara.
- MEB, (2011). *Ortaöğretim Türk edebiyatı dersi 9, 10, 11, 12. sınıflar öğretim programı*, Ankara.
- Menteşe, O. B. (2008). Edebiyat nedir? *Littera Dergisi*. Hacettepe Üniversitesi Yay. C.22, Haziran, Ankara.
- Mert, N. (2004). *Ömer Seyfettin*. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Moran, B. (2016). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2003). *Türk romanına eleştirel bir bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2016). *Türk romanına eleştirel bir bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Naci, F. (1999). *Yüzyılın yüz romanı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Oğuzkan, F. A. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. İstanbul: MEB.
- Özbalcı, M. (1998). *Ahmet Kutsi Tecer şairliği ve şiirleri üzerine bir inceleme*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- Özden, B. (2022). *Eğitimin kavramsal temelleri 5: Öğretim teknikleri*, 49. Efeakademi Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Dördüncü Baskı. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özmenteş, G. (2006). *Müzik Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*. İlköğretim Online, 5 (1), 23-29. [Online: <http://İlkogretimOnline.Org.Tr.>]. Erişim tarihi: 23.05.2023.
- Öztürk, M. (2022). *Hikmet burcunda parlayan yıldız Nabi*. İstanbul: Muhit Kitap.

- Parlatır, İ. (2004). *Tanzimat şiiri, Büyük Türk klasikleri*. C.8. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Phillips, S. Linford. (2003). *Contributing Factors To Music Attitude İn Sixth, Seventh and Eighth Grade Students. The University Of Iowa'den* [Akt. Özmenteş, G. (2006). *Müzik Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*. İlköğretim Online, 5 (1), 23-29. Erişim tarihi: 23.05.2023.
- Savaş, B. (2014). Öğretim teknikleri. (ed: Arslan, M.). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sülker, K. (1990). *Nâzım Hikmet'in gerçek yaşamı (cilt 1)*. İstanbul: Yalçın Yayınları.
- Sülker, K. (1990). *Nâzım Hikmet'in gerçek yaşamı (cilt 2)*. İstanbul: Yalçın Yayınları.
- Süreya, C. (2019). *Sevda sözleri*. İstanbul: YKY.
- Sönmez, I. (2002). *(Tomris Uyar Ilgın Sönmez ile söyleşi), "Verdiğim özgürlükten kendime de isterim"*, Milliyet Sanat, Ağustos. s. 91.
- Şener, S. (1997). Orhan Asena hakkında. (ed. Andaç, F.) *Aydınlanmanın ışığında sanat insanlarımız IV Orhan Asena*, İstanbul: İde Yayınları.
- Şentürk, A. A. (2021). *Osmanlı şiiri antolojisi*, İstanbul: YKY.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.
- Tanpınar, A. (2023). *Beş şehir*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. (2013). *Huzur*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. 3.Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
- TDK (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekarslan, E. C. Baysal, T. Kılıç, H. Şencan. (1989). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Tetik, M. ve Ova, A. (2018). *Türk dili ve edebiyatı 11. sınıf ders kitabı*. Ankara: Gezegen Yayınları.
- Timuroğlu, V. 1980. *Ahmet Kutsi Tecer kişiliği, sanat anlayışı ve tüm şiirleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Tutar, H. (2018). *Tutumlar*. (ed: Hasan Tutar). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türkmenoğlu, S. (2016). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın İstanbul'u*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Uşaklıgil, H. Z. (2020). *Bir acı hikâye*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uşaklıgil, H. Z. (2017). *Kırk yıl*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uyar, T. (2022). *Büyük saat*. İstanbul: YKY.
- Uyar, T. (1987). *İkirciksiz, apaçık sevgiyi, hatta şımartılmayı Edip Cansever tattırdı bana*. [<https://edebiyatsoylesileri.com/post/tomris-uyar>], Erişim tarihi: 20.06.2023.
- Veyis, F. (2015). *Türk Edebiyatı dersine yönelik tutum ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması*. *Electronic Turkish Studies*, 10(11).
- Yeşil R., Yeşil S. (2013-2014). *Eğitim programları ve öğretim: öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Sonçağ Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2014). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ekler

EK-A: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

Evrak Tarih ve Sayısı: 20.10.2022-274076

HİZMETE ÖZEL
T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu

Sayı : E-85157263-604.01.02-274076
Konu : Yük. Lis. Öğr. Murat HAKTANIR'a ait
tez çalışması hk. alınan kurul kararı

20.10.2022

Sayın Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK

Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 07/10/2022 tarih ve 2022/21-04 sayılı kararı gereği; Danışmanlığımı yapmış olduğunuz, yüksek lisans öğrencisi Murat HAKTANIR'a ait, "Edebiyatın Magazinsel Boyutuyla Öğretiminin Öğrencilerin Edebiyat Dersi Tutumuna Etkisi" adlı tez çalışmasıyla ilgili kurulumuz tarafından alınan karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Orhan DENİZ
Etik Kurulu Başkanı

Ek: 04.Yük. Lis. Öğr. Murat HAKTANIR'a ait tez çalışması hk. alınan kurul kararı

	T.C. VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ YAYIN ETİK KURUL BAŞKANLIĞI ETİK KURUL KARARLARI
	TOPLANTI TARİHİ: 07.10.2022 OTURUM SAYISI: 2022/21 TOPLANTIDA ALINAN KARAR SAYISI: 06

Sayfa: 04/06

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 07.10.2022 tarihinde saat 14.00' da zoom üzerinden Prof. Dr. Orhan DENİZ başkanlığında online yapmış olduğu toplantıda aşağıdaki ek kararı almıştır:

KARAR NO 2022/21-04. Danışmanlığını Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Eğitim Bilimler Anabilim Dalı, öğretim üyesi Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK'ün yapmış olduğu, yüksek lisans öğrencisi Murat HAKTANIR'a ait, "Edebiyatın Magazinsel Boyutuyla Öğretiminin Öğrencilerin Edebiyat Dersi Tutumuna Etkisi" adlı tez çalışmasında kullanılacak olan anket ve ölçekler incelenmiş olup, söz konusu araçların ilgili kişilere uygulanmasında Sosyal ve Beşeri Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına toplantıya katılan üyelerin oy birliğiyle karar verilmiştir.

	BAŞKAN Prof. Dr. Orhan DENİZ Edebiyat Fakültesi	
ÜYE Prof. Dr. Mehmet Şirin ÇIKAR İlahiyat Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Gülsen BAŞ Edebiyat Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Zafer KANBEROĞLU İktisadi ve İd. Bil. Fakültesi
ÜYE Prof. Dr. Zihni MEREY Eğitim Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ Eğitim Fakültesi (Katılmadı)	ÜYE Prof. Dr. Muhammet Cevat YILDIRIM Eğitim Fakültesi

EK-B: Etik Beyanı

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

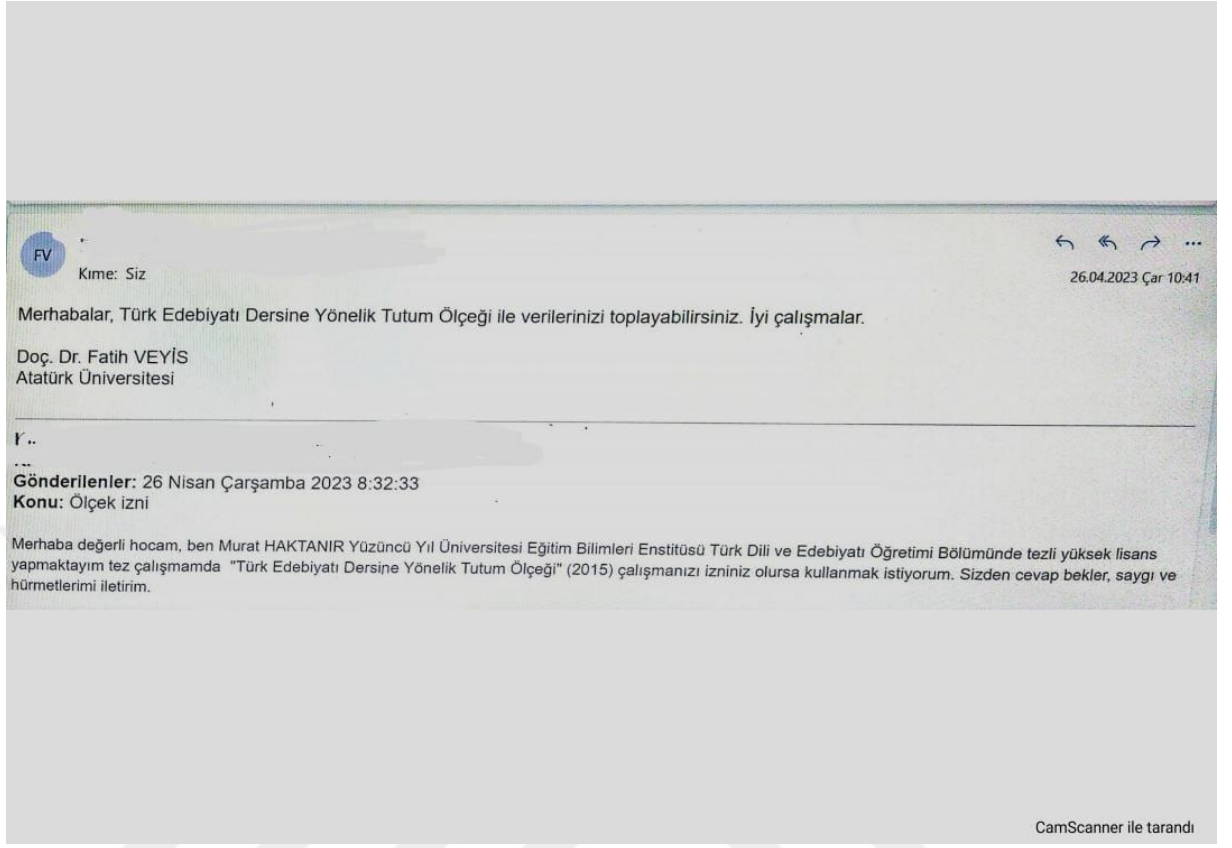
beyan ederim.

24/10/2023

Öğrencinin Adı SOYADI

Murat HAKTANIR

EK-C: Tutum Ölçeği İzni

CamScanner ile tarandı

EK-D: Türk Edebiyatı Dersi Tutum Ölçeği

Sevgili öğrenciler, Bu ölçekte Türk Edebiyatı dersine yönelik tutumlarınızı ölçmek amacıyla maddeler yer almaktadır. Bu maddelerin karşısında tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum olmak üzere beş seçenek verilmiştir. Her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz. İşaretlediğiniz seçenek sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtacaktır.		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
İlgi Boyutu						
1	Türk edebiyatı dersini almak benim için büyük bir zevk.	5	4	3	2	1
2	Türk edebiyatı dersine çalışmak benim için kolaydır.	5	4	3	2	1
3	Türk edebiyatı ile ilgili araştırmalar yapmak hoşuma gidiyor.	5	4	3	2	1
4	Proje ve ödev çalışmalarımı, Türk edebiyatı dersinden almayı tercih ederim.	5	4	3	2	1
5	Türk edebiyatı dersi edebiyata yönelik bakış açımı geliştirdi.	5	4	3	2	1
6	Türk edebiyatı dersinin, ders saatinin daha fazla olması gerektiğini düşünürüm.	5	4	3	2	1
7	Türk edebiyatı ile ilgili kitaplar okumaktan hoşlanırım.	5	4	3	2	1
8	Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olmayı isterim.	5	4	3	2	1
9	Türk edebiyatı dersi konularına çalışmaktan çok zevk alırım.	5	4	3	2	1
10	Türk edebiyatı dersini ipte çekerim.	5	4	3	2	1
11	Türk edebiyatı dersi seçmeli ders de olsa seçerim.	5	4	3	2	1
Önem Boyutu						
12	Her öğrencinin, Türk edebiyatını öğrenmesi gerektiğini düşünürüm.	5	4	3	2	1
13	Türk edebiyatı dersinin, bireye okuma zevki kazandırdığını düşünürüm.	5	4	3	2	1
14	Türk edebiyatı dersine ait konuları öğrenmenin, önemli olduğunu düşünürüm.	5	4	3	2	1
15	Türk edebiyatı dersi benim için önemli bir derstir.	5	4	3	2	1
16	Türk edebiyatı dersinin, okuma alışkanlığı kazandırdığını düşünürüm.	5	4	3	2	1
17	Türk edebiyatı dersinin, bireyin kendini ifade edebilme becerisini geliştirdiğini düşünürüm.	5	4	3	2	1
18	Türk edebiyatı dersinin, bireye güzel konuşma becerisi kazandırdığını düşünürüm.	5	4	3	2	1
19	Türk edebiyatı dersinin, bireyin yazma becerilerini geliştirdiğini düşünürüm.	5	4	3	2	1
Kaçınma Boyutu						
20	Türk edebiyatı dersinin olduğu saat sınıfa girmek istemem.	5	4	3	2	1
21	Türk edebiyatı dersinin olduğu gün okula gitmek istemem.	5	4	3	2	1
22	Türk edebiyatı ile ilgili programlara katılmak istemem.	5	4	3	2	1
23	Türk edebiyatı dersinin müfredattan kaldırılması gerektiğini düşünürüm.	5	4	3	2	1
Bilgi Boyutu						
24	Türk edebiyatı dersi, dil ve edebiyat ilişkisini öğrenmemi sağladı.	5	4	3	2	1
25	Türk edebiyatı dersi yeni düşünceler üretbilme yeteneğimi geliştirdi.	5	4	3	2	1
26	Türk edebiyatı dersi Türk kültür hayatını öğrenmemde önemli bir yere sahiptir.	5	4	3	2	1
27	Türk edebiyatı dersi bana estetik bakış açısı kazandırdı.	5	4	3	2	1

EK-E: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

	VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimler Enstitüsü
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU	
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimler Enstitüsü	
23/10/2023	
Tez Başlığı / Konusu	
Edebiyatın Magazinsel Boyutunun Lise Öğrencilerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Tutumu Üzerindeki Etkisi	
Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 153 sayfalık kısmına ilişkin, 20/10/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9 (yüzde dokuz) dur.	
Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:	
- Kabul ve onay sayfası hariç, - Teşekkür hariç, - İçindekiler hariç, - Simge ve kısaltmalar hariç, - Gereç ve yöntemler hariç, - Kaynakça hariç, - Alıntılar hariç, - Tezden çıkan yayımlar hariç, - 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)	
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini bilgilerinize arz ederim.	
23/10/2023 Murat HAKTANIR Adı, Soyadı, İmza	
Adı Soyadı	: Murat HAKTANIR
Anabilim Dalı	: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı
Statüsü	: Y. Lisans ☒ Doktora ☐
DANIŞMAN Prof. Dr. Murat ÖZTÜRK 23/10/2023	ENSTİTÜ ONAYI U Y G U N D U R / /2023 Refik GÜRBÜZKOL Enstitü Sekreteri